

THE SURKOV LEAKS:

ВНУТРІШНЯ КУХНЯ РОСІЙСЬКОЇ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Аля Шандра, Роберт Сілі

ЛИПЕНЬ 2019

INTERNATIONAL
RENAISSANCE
FOUNDATION

EUROMAIDAN
PRESS

SURKOV LEAKS:

ВНУТРІШНЯ КУХНЯ РОСІЙСЬКОЇ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Аля Шандра, Роберт Сілі

Липень 2019

Попередня версія цього звіту вийшла англійською мовою в британському Королівському Об'єднаному інституті оборонних досліджень (RUSI: Royal United Services Institute). Порівняно з нею, українська версія містить більше деталей та прикладів російських операцій. Версія, яка вийшла в RUSI, доступна тут: https://rusi.org/sites/default/files/201907_op_surkov_leaks_web_final.pdf

Онлайн-версія українського перекладу доступна за посиланням <http://bit.ly/SurkovLeaksUA>

Переклад: Олеся Сторожук

Верстка: ФОП Крутько М.М.

Титульне зображення: Ганна Нароніна

Зміст

Подяка	4
Резюме	5
I. Вступ	6
2. Три пакети зламу кремлівської пошти	9
3. Особи, що стоять за гібридною війною Росії в Україні	13
4. Слабкі місця України, використані під час гібридної війни Росією	22
5. «Народні республіки» на Донбасі	24
6. Кремлівський привид сепаратизму та хаосу в Україні	32
7. Політичне втручання: як Кремль намагався змінити Конституцію України	50
8. Політична влада Кремля: зазирнути в українську душу	62
9. Висновки	76
Про авторів	78

Подяка

Автори вдячні двом анонімним рецензентами за їх цінні зауваження. Ця робота здійснена за фінансової підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках проекту «Посилення здатності України протидіяти російській агресії та проводити реформи через підтримку міжнародних комунікацій», яка надавалася Громадській організації «Євромайдан Преса». Матеріал відображає позицію авторів та не обов'язково збігається з позицією Міжнародного Фонду «Відродження».

Резюме

У цій роботі досліджуються методи ведення гібридної війни Росією. У ній детально проаналізовано три транші зламаних електронних листів кремлівських посадовців – передусім Владислава Суркова, відомого як «Распутіна» Президента Володимира Путіна – які брали активну участь у конфлікті на сході України, зокрема, в управлінні політикою й економікою двох маріонеткових «республік», створених Кремлем у Донецькій і Луганській областях.¹ До того ж, досліджується стратегія й тактика підривної діяльності Росії на решті території України. Після оприлюднення цієї інформації в ЗМІ, вона стала відомою під назвою «Злам пошти Суркова», або ж «Surkovleaks».

Хронологічно злам охоплює період, коли Росія розвивала проект «Новоросія», з 2014 року, з метою відколоти південно-східну частину України. Коли цей проект провалився, за винятком Донецької та Луганської областей, Кремль переключився на підтримку сепаратистського руху на решті території України, кінцевою метою якого мала стати її федералізація. Ця кампанія триває досі.

Глобальною метою Кремля в Україні з 2013 року було здобуття політичного впливу та, вірогідно, зупинення руху країни в західному напрямку, зокрема вступу до НАТО. Це робилося відкрито шляхом створення маріонеткових «держав» у Донецькій і Луганській областях. Приховано ж, Росія втручалася у вибори в Україні, організувала та фінансувала всеукраїнську кампанію на підтримку «м'якої федералізації» країни, намагалася змінити Конституцію України та створити альтернативний центр влади, а також формувала ілюзію широкої народної підтримки цієї діяльності. Усе це було можливим через суттєві слабкості української держави, через корупцію та крах довіри до держави. Кремль також покладався на місцевих партнерів двох типів: ідеологічних прихильників і проплачених колабораціоністів. Конкретні обриси цієї підривної діяльності здебільшого розробляли українці, багато з яких втекли до Росії після Євромайдану. Вони знали зсередини спосіб мислення своїх співгромадян, а також «слабкі місця» країни.

Діяльність Росії в Україні є фактично трансформацією «активних заходів», форми ведення війни Радянським Союзом. Стратегія застосування активних заходів тісно пов'язана з концепцією «рефлексивного управління», таємною радянською технологією маніпулювати опонентом, щоби він прийняв рішення, які призводять до його поразки. Кремль ретельно дослідив лабіринти повсякденного життя українців, щоб зрозуміти їхній світогляд, визначити і використати вразливі місця суспільства. Потім, з допомогою ЗМІ, підставних груп, провокаторів і проплачених мітингів, Росія створювала уявну реальність з метою схилення України до рішень на користь російських інтересів.

Ця тематична публікація має допомогти дослідникам, науковцям, журналістам, громадським діячам і всім, хто цікавиться структурою політичної підривної діяльності, яку ще називають «гібридна війна». Часто складно знайти вагомі докази політичних маніпуляцій Росії через прихований характер елементів цієї форми конфлікту. У цій роботі представлені наявні докази та здійснено детальний огляд підривної діяльності: від вартості проведення демонстрацій, формулювання тез і повідомлень, до тактики насильницької дестабілізації.

Автори цього дослідження не брали участі в зламі, внаслідок якого було відкрито електронні листи, що, імовірно, належать посадовцям Кремля. Інструменти російської підривної діяльності використовуються не лише в Україні, а й в інших пострадянських країнах, які прагнуть вийти з зони сфери інтересів Росії, а також у західних державах. Отже, детальний аналіз цих електронних листів дуже в інтересах громадськості. Для майбутнього пострадянських країн надзвичайно важливо – і для західної демократії також, якщо розглядати питання ширше – висвітлити приховані методи підривної діяльності та контролю, які використовує Росія. Таким чином, зламні електронні листи є унікальним матеріалом для міжнародного дискусії щодо способів, якими Кремль «курує» свої «керовані конфлікти». Через аналіз цих електронних листів, це дослідження також робить внесок в ширшу дискусію про те, як авторитарні держави використовують свободу для ослаблення вільних або частково вільних суспільств.

¹ Автори оцінюють автентичність цих електронних листів у наступному розділі цього дослідження, аргументуючи, чому вони вважають їх справжніми.

I. Вступ

Основні конфлікти XXI століття характеризуються посиленням дискусії про комплексну, багатосторонню форму ведення боротьби, що відома під назвою «гібридна війна» і може бути точніше описана як форма конфлікту з проведенням операцій різноманітних форм, коли всі сили держави, військові та невійськові, об'єднуються заради спільної мети.

Незважаючи на використання терміну для позначення сил Заходу в діях в Афганістані та Іраку, тепер він передусім асоціюється з Росією, особливо в рамках конфлікту з Україною. Хоча Росія не єдина держава, яка застосовує комплексний інструментарій, вона робить це ефективніше, ніж інші держави і, очевидно, розробила комплексну методологію ведення гібридної війни.

Російська концепція «гібридної війни»

Найкориснішими документами для розуміння розвитку російської думки стосовно гібридної війни за останні 5-10 років є офіційні доктрини та стратегії Росії: Воєнна доктрина,² Стратегія національної безпеки,³ Концепція закордонної політики⁴ та Доктрина інформаційної безпеки.⁵ Ці документи сповна розкривають позицію Росії і те, що під час теперішніх і майбутніх конфліктах вона використовуватиме військові та невійськові заходи, які слід розглядати як єдине ціле. До цих документів варто додати невелику кількість журнальних статей на військову тематику. Слід відзначити статтю 2013 року Начальника генштабу Збройних сил Росії, генерала Валерія Герасимова, яка хоч і описує сприйняття Росією «західних воєн», але також вказує на російський погляд на зміну природи війни, що під час сучасних конфліктів невійськові інструменти справді можуть стати більш могутніми, ніж військові.⁶ Автори цієї роботи вважають, що «доктрина» Герасимова по суті не є доктриною. Можливо, голова російських Збройних сил просто був згоден з теорією конфлікту, згідно з якою смертельні та несмертельні, а також невійськові форми конфлікту так само важливі, як і традиційні військові сили.

Корисною є також стаття 2012 року Президента Росії Володимира Путіна, адже в ній він не лише особисто визнає важливість гібридних методів війни, а й зазначає, що Росія сама була їх жертвою.⁷ До інших цінних російських праць належать тексти С.Г. Чекінова та С.А. Богданова, які написали низку статей про новітні способи ведення війни, де розглядають деякі радикальні ідеї та пропонують/описують покрокову модель розгортання сучасних конфліктів.⁸

На Заході багато авторів намагалися зрозуміти й сформулювати російське бачення здійснення комплексних і складних операцій через поєднання відкритих і прихованих, військових і невійськових заходів. Мабуть, найвизначнішою є стаття 2016 року експерта з питань пов'язаних з Росією конфліктів і організованої злочинності Марка Галеотті про гібридні війни.⁹ Галеотті розглядає «гібридні» методи ведення війни Росією через призму непрямих воєнних дій (центральный елемент), злочинності, інформаційних операцій та операцій сил спеціального призначення. На думку Галеотті, сучасні методи участі в конфліктах Росії запозичені не з Заходу, а опираються на радянський та дорадянський воєнний досвід Росії. Проте латвійський науковець Яніс Берзіньш вважає, що новітні війни, які веде Росія, значно

2 Военная доктрина Российской Федерации <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>

3 О стратегии национальной безопасности Российской Федерации <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/l8iXkR8XLAtxeilX7JK3XXy6Y0AsHD5v.pdf>

4 Министерство иностранных дел Российской Федерации, Концепция внешней политики, 1 декабря 2016. http://www.mid.ru/main_fr/-/asset_publisher/G51jJnfMMNKX/content/id/2542248

5 Российская Федерация, Доктрина информационной безопасности Российской Федерации, <https://rg.ru/2016/12/06/doktrina-infobezobasnost-site-dok.html>

6 Герасимов В., Ценности науки в предвидении, Военно-промышленный курьер, 27.02-5.03.2013, http://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf, (дата звернення 1.06.2015).

7 Путин В., «Россия и меняющийся мир», Московские Новости, 27.02.2012 <http://www.mn.ru/politics/78738>

8 Див. С.Г. Чекинов и С.А. Богданов «Влияние непрямых действий на характер современной войны» Военная мысль. — 2011. — № 6. — С. 3-14; С.Г. Чекинов, «О характере и содержании войны нового поколения» Военная мысль, 2013, N № 10.-С.13-24

9 Mark Galeotti, 'Hybrid, Ambiguous, and Non-Linear? How New is Russia's 'New Way of War'? Small Wars & Insurgencies (Vol. 27, No. 2, 2016), pp. 282–301.

відрізняються від попередніх періодів.¹⁰ В іншій важливій праці стосовно характеристик гібридних воєнних дій Росії Ендрю Монаган з Програми «Змінний характер війни» (Changing Character of War Programme) Оксфордського університету зазначає, що не варто недооцінювати традиційну силу, розглядаючи баланс сил у сучасних конфліктах Росії.¹¹ Один із авторів цієї праці, Роберт Сілі, спробував всебічно розглянути інструменти й техніки, які використовує Росія в моделі гібридних воєн, і таким чином нещодавно висунув перше західне визначення сучасного російського конфлікту, що представлено в наступному розділі.¹²

Важливим для обговорення є також довідник НАТО про інформаційні війни Росії, написаний Кіром Гілсом, старшим експертом британського аналітичного центру Chatham House.¹³ Польська науковиця Йоланта Дарчевська також видала важливе дослідження про російські інформаційні операції до та під час анексії Росією Криму в 2014 році,¹⁴ відзначаючи їх неабияку складність. Дослідницькі центри RAND Corporation зі США та Chatham House з Великобританії теж досліджували діяльність Росії в Криму та на сході України.¹⁵ Тімоті Томас, тим часом, очолює дослідження західних експертів про способи ведення політики з допомогою психологічних маніпуляцій ще з радянських часів – «рефлексивного управління», спрямованого на схилення опонента до прийняття рішень на користь Росії.¹⁶

Сучасний російський конфлікт

Фактично сучасну практику підривної політичної діяльності Росії можна розглядати як трансформацію «активних заходів», форми ведення війни Радянським Союзом. Активні заходи радянських часів склалися з чотирьох етапів: деморалізація, дестабілізація, доведення ситуації до критичного пункту та ренормалізація. Схоже, що сьогодні цю модель розвинуто і в сучасній російській військовій думці, вона складається з шести етапів. Ось ці шість етапів: прихований генезис, ескалація, початок конфліктних дій, криза, розв'язка та відбудова. Проте основний принцип залишається незмінним.¹⁷

Згідно з дослідженням в основі цієї роботи, інструменти Росії у веденні сучасної політичної боротьби включають: кампанії з просування власних меседжів і поширення дезінформації; шпигунство; використання підроблених документів і неправдивих доказів як частина надзвичайно тонких психологічних маніпуляцій; підтримка напіввійськових угруповань; залучення політичних сил; убивства; збір компромату¹⁸ – і це лише частина методів. Проте Росія пішла далі й застосовує не лише підривні політичні практики на кшталт активних заходів Радянського Союзу, а й більш стратегічний, цілісний підхід для впливу та ослаблення інших

-
- 10 Janis Bērziņš, 'Russian New Generation Warfare is Not Hybrid Warfare', in Artis Pabriks and Andis Kudors (eds), *The War in Ukraine: Lessons for Europe* (Riga: University of Latvia Press, 2015).
- 11 Andrew Monaghan, 'The "War" in Russia's "Hybrid Warfare"', *Parameters* (Vol. 45, No. 4, Winter 2015/2016), pp. 9–12.
- 12 Robert Seely, 'A Definition of Contemporary Russian Conflict: How Does the Kremlin Wage War?', *Russia and Eurasia Studies Centre and Henry Jackson Society*, Research Paper No. 15, June, 2018, <https://henryjacksonsociety.org/publications/a-definition-of-contemporary-russian-conflict-how-does-the-kremlin-wage-war/>, дата звернення 24 June 2018; Robert Seely, 'Defining Contemporary Russian Warfare: Beyond the Hybrid Headline', *RUSI Journal* (Vol. 162, No. 1, 2017), pp 40–49; та інші статті: <https://robertseely.academia.edu/research>.
- 13 Kier Giles, 'Handbook of Russian Information Warfare', Research Division, NATO Defense College, Листопада 2016, <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995>, дата звернення 23 червня 2018.
- 14 Jolanta Darczewska, *The Anatomy of Russian Information Warfare, the Crimean Operation, a Case Study*, (Warsaw: Centre for Eastern Studies, Травня 2014), <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2014-05-22/anatomy-russian-information-warfare-crimean-operation-a-case-study>, дата звернення 31 серпня 2015.
- 15 Michael Kofman et al., *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine* (Santa Monica, CA: Rand Corporation, 2017); Kier Giles et al., *The Russian Challenge* (London: Royal Institute for International Affairs, June 2015).
- 16 Timothy L Thomas, 'Russian Information-Psychological Actions: Implications for US PSYOP', *Special Warfare* (Vol. 10, No. 1, Winter 1997), pp. 12–19, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/fmso/psyop.htm>, дата звернення 20 Січня 2015; Timothy L Thomas, 'Dialectical Versus Empirical Thinking: Ten Key Elements of the Russian Understanding of Information Operations', *Journal of Slavic Military Studies* (Vol. 11, No. 1, 1998), pp. 40–62; Timothy L Thomas, 'Reflexive Control in Russia: Theory and Military Applications', *Reflexive Processes and Control* (Vol. 1, No. 2, Липня-Січня 2002); Timothy L Thomas, 'Russia's Reflexive Control Theory and the Military', *Journal of Slavic Military Studies* (Vol. 17, No. 2, 2004), pp. 237–56.
- 17 Більше про шестіетапну модель: Герасимов В., Ценность науки в предвидении, Военно-промышленный курьер, 27.02-5.03.2013, http://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf, (дата звернення 1.06.2015).
- 18 Визначення активних заходів: 'Soviet Covert Action (The Forgery Offensive): Hearings Before the Subcommittee on Oversight on the Permanent Select Committee on Intelligence, House of Representatives, Ninety-Sixth Congress, Second Session, Лютого 6, 19, 1980', US Government Printing Office, 1980; US Department of State, 'Soviet Influence Activities: A Report on Active Measures and Propaganda, 1986-87', August 1987, <http://jmw.typepad.com/files/state-department--a-report-on-active-measures-and-propaganda.pdf>, дата звернення 27 серпня 2015, p. viii; 'House Committee on Intelligence, Soviet Active Measures, Washington, DC: Government Printing Office, 1982, p. 31.

країн, у рамках якого використовуються всі важелі, доступні державі, не лише політичні. Справді, можна назвати понад 50 інструментів російського впливу, узагальнити й розділити їх на такі сім категорій:

1. Політика та політичне насильство – інструменти, які раніше пов'язувалися з активними заходами, пристосовані до умов XXI століття, що було описано вище;
2. Несилові методи впливу та управління – включають засоби релігії, культури, права та мистецтва;
3. Економіка й енергетика – включає транзитні збори, пільгові кредити, газопостачання й арешти активів;
4. Військова сила – все від військових навчань як передвісників вторгнення до логістичної підтримки парамілітарних груп, операцій сил спецпризначення і традиційних військових операцій;
5. Дипломатія й ідеологічна робота з громадськістю – включає державну дипломатію, залучення західних PR-компаній та нетрадиційні засоби впливу на громадську думку;
6. Інформаційна та медіа-війна – використання державних російських ЗМІ за кордоном, як от Russia Today;
7. Командування й управління – ядро інструментарію.

Цей набір інструментів відповідає Воєнній доктрині Росії 2014 року,¹⁹ яка визначає «сучасний воєнний конфлікт» як комплексне застосування воєнних і невоєнних заходів з використанням протестного потенціалу населення і сил спеціальних операцій. При цьому необхідно зазначити, що це не лише новий спосіб ведення війни, а новий стратегічний інструментарій,

який модифікують відповідно до цілі або конкретної країни.

Наприклад, проти Заходу Кремль застосовує обмежену кількість заходів, і здебільшого вони полягають у шпіонажі, інформаційних операціях і кібератаках, а також у більш ризикованих діях, як от виборчих маніпуляціях.²⁰ До того ж, Кремль здійснює вбивства окремих осіб, як от випадок з колишнім агентом КДБ Олександром Литвиненком у Лондоні в 2006 році²¹ або спроба отруєння полковника Сергія Скрипаля та його дочки в Солсбері в березні 2018 року.

На відміну від Заходу, в колишніх радянських республіках – де рівень проникнення та можливості втручання Кремля вищі – використовується ширший набір інструментів, включно з політичним шантажем, економічними погрозами, маніпуляціями щодо етнічних або інших груп, прихильних до Москви, та використанням насильницьких підставних груп (як от на Донбасі, де сили спецпризначення Росії наймали й тренують такі групи). В Україні Росія використовує майже всі доступні їй інструменти, від підтримки звичайними військовими силами і силами спецпризначення (прикриваючись фіговим листком заперечення факту своєї участі), до економічних, політичних, інформаційних, урядових, дипломатичних інструментів та агітаційно-пропагандистської роботи з громадськістю.²² Ситуація в Україні чітко демонструє, що військова активність є лише одним елементом зі спектру інструментів великої стратегії.

У цій тематичній публікації розглядається кейс України, з фокусом на політичні аспекти «керованого» Росією конфлікту. Матеріалом дослідження є зламани в 2016 та 2017 роках електронні листи, які, вірогідно, належать вищим посадовцям Кремля.

19 Военная доктрина Российской Федерации <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>

20 Grand Jury for the District of Columbia, 'Internet Research Agency Indictment', 16 Лютого 2018, <https://www.justice.gov/file/1035477/download>, дата звернення 26 лютого 2018.

21 National Archives, 'The Litvinenko Inquiry', <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160613090305/> <https://www.litvinenkoinquiry.org/>, дата звернення 25 червня 2018.

22 Детальніше про ці інструменти: Robert Seely, 'Defining Contemporary Russian Warfare: Beyond the Hybrid Headline', RUSI Journal (Vol. 162, No. 1, 2017), pp. 50–59.

2. Три пакети зламу кремлівської пошти

У 2016-2017 роках було оприлюднено тисячі електронних листів, які, ймовірно, належать російським посадовцям, внаслідок чого було розкрито унікальну інформацію про діяльність Кремля в Україні (достовірність цих листів буде розглянуто в цьому розділі нижче). Злам, завдяки якому було отримано ці електронні листи, здійснила спільнота українських хактивістів, об'єднаних під назвою Український Кіберальянс. Перед тим як листи були викладені трьома частинами в загальний доступ у мережі Інтернет, їх проаналізувала інша група, InformNapalm,²³ добровільне об'єднання журналістів-розслідувачів.

Злам кремлівської пошти: пакети перший і другий

Перші два пакети електронних листів витекли з двох облікових записів, які вважають належними Владиславу Суркову, надзвичайно впливовому раднику Путіна, якого іноді називають "Путінським Распутіним". Перший пакет (2347 листи з електронної скриньки `rgm_surkova@gov.ru`) було опубліковано в інтернеті 25 жовтня 2016 року.²⁴ Другий пакет (435 листів зі скриньки `rochta_mg@mail.ru`) було опубліковано в інтернеті 3 листопада 2016 року.²⁵ Проте жодного детального аналізу проведено не було.

В електронних листах у цих пакетах порушуються такі питання:

- Вищі рівні стратегії підривної діяльності Росії в Україні та Грузії, що є частиною російської схеми з розхитування ситуації в демократичних країнах — включно зі США²⁶ — і дискредитації та руйнування західних ліберальних інституцій і цінностей.
- Фінансування й управління окупаційними адміністраціями в Україні та Грузії (Луганська та Донецька "народні республіки" в Україні та Абхазія й Південна Осетія в Грузії).

- Тактики дестабілізації всієї території України як частина ймовірного плану Росії щодо "м'якої федералізації", з подальшою метою завадити її прозахідному руху з огляду на низку невдалих провокацій перевороту в російськомовних регіонах України на південному сході, крім Донецької та Луганської областей.
- Загальна політична ситуація та медіа-дискурс в Україні, що свідчить про пріоритетність розвідувальної діяльності для Кремля, яка окреслює ситуацію та водночас створює підґрунтя для підривної роботи.

У воєнній і стратегічній поведінці Росії ці маніпуляції підпорядковуються теорії "рефлексивного управління". Провідний західний експерт з рефлексивного управління, Тімоті Томас, пояснює його як "спосіб донесення партнерові або опонентові спеціально підготовленої інформації, щоб схилити його добровільно прийняти передбачене рішення, бажане для ініціатора дії".²⁷ За Томасом, застосування Росією в Україні методів рефлексивного управління "виглядає дуже масштабним",²⁸ що відображає акцент Кремля на використанні невійськових методів (згідно з Генералом Валерієм Герасімовим, Головою Генштабу Росії, невійськові заходи в операціях переважають над військовими в співвідношенні 4:1).²⁹

23 InformNapalm. Про нас. <http://informnapalm.rocks/> (дата звернення 25.10.2018 року).

24 InformNapalm. 'SurkovLeaks: 1GB mail cache retrieved by Ukrainian hackers'. 10.25.2016, <https://informnapalm.org/en/surkovleaks>.
Надані: InformNapalm, SurkovLeaks Part 1

25 InformNapalm. 'SurkovLeaks (part 2): hackers publish new email dump'. 11.03.2016, <https://informnapalm.org/en/surkovleaks-part2>.
Надані: InformNapalm, SurkovLeaks Part 2

26 Craig Timberg et al., 'Russian Ads, Now Publicly Released, Show Sophistication of Influence Campaign', Washington Post, 1 Листопада 2017.

27 Thomas, 'Russia's Reflexive Control Theory and the Military', p.237.

28 Timothy L Thomas, 'Russia's Military Strategy and Ukraine: Indirect, Asymmetric – and Putin-Led', Journal of Slavic Military Studies (Vol. 28, No. 3, 2015), pp 445–61.

29 Thomas, 'Russia's Military Strategy and Ukraine:'.

Україні та Заходу необхідно розуміти, що ці фундаментальні концепції посилюють підривні операції Росії проти Заходу, так само як і тактики її дій в Україні.³⁰

Злам кремлівської пошти: пакет третій

Третій пакет електронних листів надійшов з облікових записів двох інших високопосадовців:

- Першого заступника Суркова, Інала Ардзінби (1046 мейлів зі скриньки viktor_vinogr@mail.ru), який «наглядав» і фінансував проекти спрямовані на м'яку федералізацію України;
- Лідера Комуністичної партії з Харкова Алли Александровської та її сина Олександра Александровського (337 мейлів зі скриньки fedor_fedorov53@mail.ru), які листувалися з Ардзінбою.

Третій пакет було оприлюднено та проаналізовано групою InformNapalm 2 листопада 2017 року³¹ та попередньо розглянуто журналістом Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода Марком Крутовим 10 листопада 2017 року.³² Публікація цих листів отримала навіть менше розголосу, ніж перші два пакети, попри величезну кількість вагомій інформації в них.

Електронні листи розкривають подробиці щоденних операцій Росії з метою дестабілізації ситуації в Україні. Зокрема, в них описано, як Росія вивчала слабкі сторони України, відшукувала «інсайдерів», які допомагали визначити ці слабкі сторони, а також місцеві групи, які допомагали використати це, та як Росія таємно фінансувала програми направлені на розкол України. З цією метою вона підтримувала місцеві групи, які, власне, пропонували і подавали на фінансування плани діяльності для загострення наявних конфліктів і породження нових, підбурення протестів, поширення

страху, розгубленості та недовіри та створення ілюзії широкої підтримки ідеї федералізації України та/або Росії у вигляді удаваної громадянської активності. Ці листи вказують на те, що Кремль і його агенти тісно співпрацювали зі своїми «грантоотримувачами», аналізуючи успіх кожної операції та коригуючи майбутні плани відповідно до розвитку подій.

Цей пакет електронних листів особливо цінний, адже зусилля Росії по підриву громадянського суспільства отримують незначну увагу ЗМІ, особливо порівняно з її інформаційними війнами. Вони розкривають те, що російські операції в Україні з дезінформування були лише частиною ширшої стратегії по симуляції неіснуючої реальності, як у медіа-просторі України, Росії та за їх межами, так і на місцях з допомогою локальних груп і політиків. Цей багатогранний підхід був також очевидним у втручанні Росії в президентські вибори США в 2016 році, що не обмежувалося діяльністю в соціальних медіа, а й вилилося офлайн у вигляді профінансованих Кремлем мітингів, які відвідали реальні місцеві учасники.³³

Достовірність електронних листів

Джерело та достовірність електронних листів першого та другого пакету були одразу поставлено під сумнів після їх оприлюднення. Висувалося припущення, що в проведенні хакерської атаки допомогло ЦРУ у відповідь на кібератаку на Національний комітет Демократичної партії США.³⁴ Підтвердженень цього немає. До того ж, кіберактивісти спростовують це, запевняючи у власній спроможності провести кібератаку.³⁵ Також були сумніви щодо достовірності змісту зламаних електронних скриньок.³⁶ Це важливий пункт і його варто розглянути детальніше. Існує п'ять серйозних факторів, що вказують на достовірність цих листів.

30 Також на цю тему: Fiona Hill and Clifford G Gaddy, Mr. Putin: Operative in the Kremlin (Washington, DC: Brookings Institution Press, 2015).

31 InformNapalm, 'SurkovLeaks (Part 3): Analysis of the Correspondence of Surkov's First Deputy Inal Ardzinba', 22 Листопада 2017, <https://informnapalm.org/en/surkovleaks-part-3-analysis-correspondence-surkovs-first-deputy-inal-ardzinba/>. Надані: InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

32 Крутов, М. «Осколки русского мира». Svoboda.org, 10.11.2017 <https://www.svoboda.org/a/28846639.html> (дата звернення 26.01.2018).

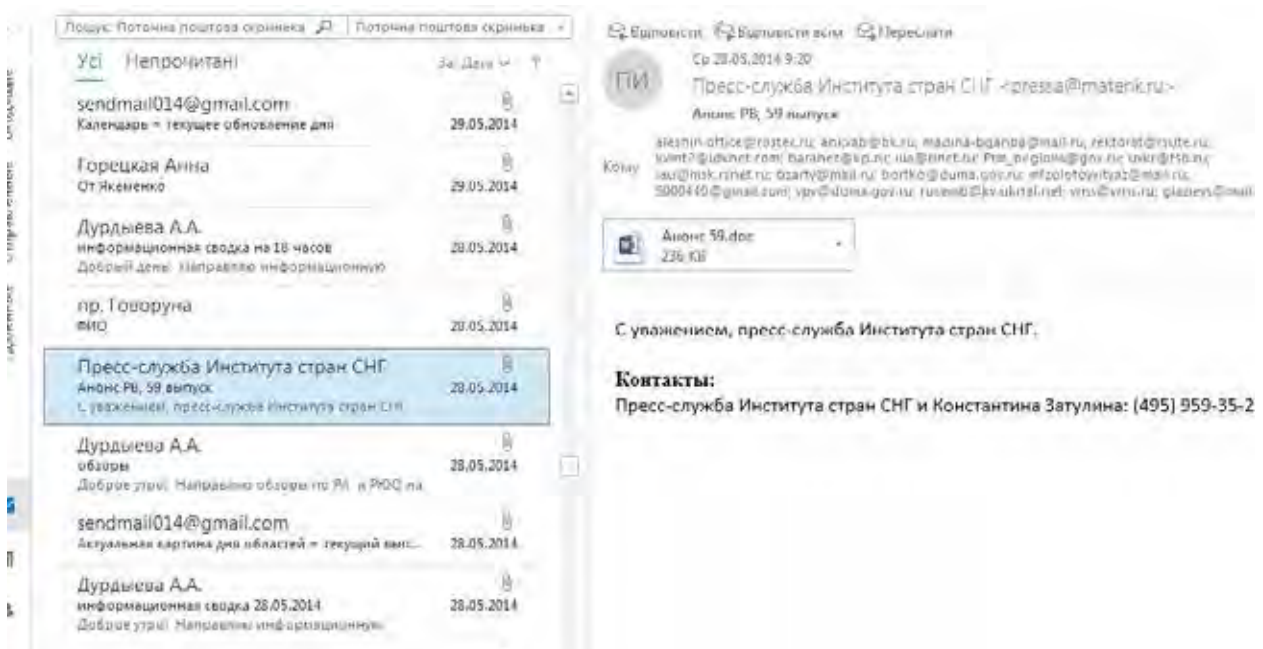
33 Grand Jury for the District of Columbia, 'Internet Research Agency Indictment'.

34 Shaun Walker, 'Kremlin Puppet Master's Leaked Emails are Price of Return to Political Frontline', The Guardian, 26 Жовтня 2016.

35 Alya Shandra, 'We Have no Need for CIA Help', Ukrainian Hackers of #SurkovLeaks: Exclusive Interview', Euromaidan Press, 2 Листопада 2016.

36 Після публікації першого та другого пакетів українські ЗМІ обговорювали окрему публікацію – знімок екрану з документу, який нібито було розкрито в рамках зламу. Знімок був розміщений на веб-сайті КіберХунти, у документі був описаний план «шатун» щодо дестабілізації українського уряду. Згодом було визначено, що документ підроблений, внаслідок чого деякі аналітики почали вважати, що жодному пакету зламу Суркова не можна довіряти. Документ «шатун» не знайдено в жодному електронному листі з обох скриньок Суркова, які аналізуються в цьому дослідженні. Неможливо визначити походження окремо цього документу; він точно не був частиною зламу двох скриньок Суркова. Тому загадний документ не розглядається в цьому дослідженні. Втім, хоча документ «шатун» міг бути підроблений, інші п'ять факторів, вказують на достовірність електронних листів дають авторам підстави вважати, що електронні листи з усіх трьох пакетів справжні.

РИС. 1. ПРИКЛАД ЕЛЕКТРОННОГО ЛИСТА ЗІ ЗЛАМАНОЇ СКРИНЬКИ; ВІДПРАВЛЕНИЙ СУРКОВУ ВІД ІМЕНІ ПРЕС-СЛУЖБИ ІНСТИТУТУ КРАЇН СНД, PRESSA@MATERIK.RU.

- Об'єм електронних листів доволі суттєвий. Сфабрикувати таку кількість даних є практично нездійсненним завданням, якщо взагалі технічно можливим. До того ж, інформація в мейлах переважно складається з щоденних підсумків і оглядів ЗМІ, тоді як кількість компроментуючої інформації доволі скромна. Якби ці листи були підроблені, можна було б очікувати протилежного співвідношення, адже навряд чи автори фальсифікату витрачали б час на створення величезних об'ємів інформації, яка б не створювала «вибухового» ефекту.
- Суб'єкти переписки в рамках першого та другого пакетів, як от російський підприємець Євген Чичваркін³⁷ або агентство «Ройтерз»³⁸ підтвердили її достовірність.
- Події, що згадуються в листах, справді відбулися, наприклад, виступ британської поп-зірки Робі Вільямса для Суркова.³⁹
- Журналісти-розслідувачі Лабораторії цифрової криміналістики Атлантичної ради США, які спеціалізуються на проведенні судових експертиз, заявили, що цифрові заголовки проаналізованих електронних листів виглядають автентичними і їх було б складно підробити в такій кількості.⁴⁰
- У січні 2017 року служба безпеки Росії, ФСБ, арештувала відому російську групу хакерів «Шалтай-Болтай» разом із посадовцями, звинуваченими в співпраці з ними за злам приватної кореспонденції Владислава Суркова⁴¹ – це звинувачення «Шалтай-Болтай» заперечила.⁴² За спостереженнями представників Українського Кіберальянсу, Кремль радше воліє розглядати злам як внутрішню справу, аніж приписати заслуги українським хакерам.⁴³

37 Facebook сторінка Євгена Чичваркіна, 26.10.2016, <http://archive.is/Lk31s>, (дата звернення 29.03.2017).

38 Alessandra Prentice and Margaryta Chornokondratenko, 'Ukrainian Hackers Promise Leaks on Putin Spokesman', Reuters, 4 Листопада 2016.

39 Maxim Tucker, 'Email Leak Reveals Robbie Entertained Top Putin Aide', The Times, 28 Жовтня 2016.

40 Digital Forensic Research Lab, 'Putin's Email Scandal Continues: Ukrainian Hackers Leak Key Kremlin Aide's Email ... Again', 3 Листопада 2016, <<https://medium.com/@DFRLab/putins-email-scandal-continues-d5954df23c43>>, дата звернення 29.03.2017

41 Oleg Yegorov, 'The FSB Breaks up Russia's Most Notorious Hacker Group' Russia Beyond, 2 Лютого 2017, http://rbth.com/science_and_tech/2017/02/02/the-fsb-breaks-up-russias-most-notorious-hacker-group_693923, дата звернення 29 Березня 2017.

42 Сошников А. «Шалтай – не болтай: как связаны аресты хакеров и сотрудников ФСБ?» BBC News, 3.02.2017 <http://www.bbc.com/russian/features-38850589>, (дата звернення 29.03.2017).

43 InformNapalm, 'Хакерське Задзеркалля: чому почалися посадки офіцерів ФСБ РФ і полювання на «Шалтай Болтай» 30.01.2017 <https://informnapalm.org/ua/hakerske-zadzerkallya/>, дата звернення 29.03.2017.

РИС. 2. ПРИКЛАД ФРАГМЕНТУ ЗАГОЛОВКУ НАВЕДЕНОГО ВИЩЕ ЛИСТА, ВІДПРАВЛЕНОГО НА СКРИНЬКУ СУРКОВА PRM_SURKOVA@GOV.RU ЗІ СКРИНЬКИ PRESSA@MATERIK.RU:

```
Return-path: <pressa@materik.ru> Envelope-to: prm_surkova@gov.ru
```

```
Delivery-date: Wed, 28 Травня 2014 10:20:46 +0400 Received: from [172.16.1.53]
(helo=mx3.gov.ru) by ipaccess.gov.ru with esmtp (Exim 4.80.1 (FreeBSD)) (envelope-from
<pressa@materik.ru>) id 1WpXEE-000LGF-9e; Wed, 28 Травня 2014 10:20:46 +0400received-SPF:
Pass (mx3.gov.ru: domain of pressa@materik.ru designates 92.53.117.39 as permitted sender)
identity=mailfrom; client-ip=92.53.117.39
```

Перевірка електронних листів третього пакету, імовірно з електронних скриньок Інала Ардзінби, viktor_vinogr@mail.ru, та Алли Александровської, fedor_fedorov53@mail.ru, була складнішою. В мейлах не згадується ім'я Інал Ардзінба; понад це, в обліковому записі Александровської до нього звертаються як до «Івана». Тож вважаємо, що співбесідники свідомо приховували свою ідентичність. Але за свідченнями, підтвердженими українським судом у справі проти проросійського журналіста Артема Бuzіли 2015 року зазначається, що адреса viktor_vinogr@mail.ru належить Іналу Ардзінбі.⁴⁴

Щодо електронної скриньки fedor_fedorov53@mail.ru, то в запрошенні, відправленому Ардзінбі 22 липня 2015 року згадується ім'я Алли Александровської.⁴⁵ Проте, імовірно, обліковий запис використовували інші особи, принаймні її син, що видно з повідомлення від 15 вересня 2015 року, у якому невідомому отримувачу було відправлено біографію, написану від імені Олександра Александровського. Аналіз вхідної-вихідної кореспонденції електронної скриньки вказує на те, що Алла та Олександр Александровські були задіяні в кремлівському проекті, метою якого була «м'яка федералізація» України, зокрема, розвивалась ідея розширення повноважень Харківської області.

Листи зі скриньок Ардзінби та Александровських містять велику кількість фото- та відеоматеріалів, які відображають реальну ситуацію на місцях, що також підтверджує їх достовірність. Втім, важливо зазначити, що в них менше аналітичних висновків, ніж у двох облікових записах Суркова, що можна пояснити їх ролями: Сурков займався більш загальною стратегією та ширшим політичним аналізом, тоді як Ардзінба керував практичними справами, а Александровські були всього лише «менеджерами проектів». Але Ардзінба також отримував кілька резюме від імені Російського консульства в Одесі genconrfodessa@mail.ru, що склалися значною мірою з медіа-моніторинрів, подібних до тих, які регулярно отримував Сурков.

Слід зазначити, що українські кібер-хакери не змогли відкрити деякі файли з третього пакету електронних листів, оскільки вони були захищені паролями. Єдиний захищений паролем документ, який вдалося відкрити кіберактивістам, був план під назвою «Троя», що полягав у поваленні влади в Запоріжжі (це детально розглядається в наступному розділі).

⁴⁴ Крутов, М. «Осколки русского мира». Svoboda.org, 10.11.2017 <https://www.svoboda.org/a/28846639.html> (дата звернення 26.01.2018).

⁴⁵ InformNapalm, 'SurkovLeaks (Part 3): Analysis of the Correspondence of Surkov's First Deputy Inal Ardzinba', 22 Листопада 2017,

3. Особи, що стоять за гібридною війною Росії в Україні

Аналіз електронних листів першого, другого та третього пакетів зламу Суркова розкрили російських та українських політиків, які були важливими та впливовими для кремлівського завоювання України. Докази свідчать, що ці особи тісно співпрацювали з офісом Суркова. Дехто з них фінансувався Кремлем. Нижче ми розглянемо найвизначніших осіб. Інформація частково ґрунтується на матеріалі⁴⁶ українського журналіста Андрія Сантаровича, яку ми доповнили й перевірили на факти даними зі зламаних пакетів переписки, а також іншими матеріалами з відкритих джерел.

Права рука Суркова – Інал Ардзінба

Ардзінба, 1990 року народження – головний радник Управління Президента Росії в справах СНД і заступник Владислава Суркова. Він походить із невизнаної грузинської республіки Абхазії і, за деякими даними, є неофіційним куратором «українського напрямку» в Адміністрації Президента Росії разом зі своїм керівником. Електронні листи Третього Пакету зламу пошти Суркова свідчать на користь цього погляду.

Електронні листи містять звіти щодо дій, провокацій і демонстрацій, проведених

проросійськими активістами в південно-східних містах України, інформацію стосовно подій на підтримку сепаратизму, а також інші документи, що показують, як Кремль намагався вплинути на перебіг виборів у Харківській області та дестабілізувати ситуацію в інших регіонах України, кінцевою метою чого були зміни до Конституції України, які перетворили б її з унітарної держави на федерацію і, як наслідок, поступово призвели б до розколу України. У жовтні 2015 року Ардзінба потрапив до «чорного списку» в Україні, а 6 листопада 2015 року Прокуратура Одеської області заочно повідомила про підозру в злочині, а саме в «приготуванні до зміни держкордону України, порушення порядку, встановленого Конституцією України».⁴⁷

Політичні аналітики

Значна частина електронних листів з двох скриньок Суркова (перші два пакети) складається з новин і аналітичних матеріалів стосовно ситуації в Україні. Більшість із них надані двома організаціями: Центром політичної кон'юнктури Росії та Центром досліджень країн СНД. Глибина аналізу свідчить про увагу, яка приділяється розвідці та розумінню ситуації, на основі чого визначаються вразливі сторони, не лише з метою донесення повідомлень, але й для спроби здійснення впливу та навіть контролю.

Ось особи, що стоять за цим.

46 Сантарович А. «Кого Серый кардинал Кремля подрядил на войну с Украиной», Realist, 3.11.2016 <https://realist.online/article/kogo-seryj-kardinal-kremlya-surkov-podryadil-na-voynu-s-ukrainoj> (дата звернення 29.03.2017)

47 «Саквалерідзе повідомив про підозру помічника Суркова», LB, 6.11.2015 https://ukr.lb.ua/news/2015/11/06/320324_sakvaleridze_povidomiv_pro_pidozru.html (дата звернення 29.01.2018)

Олексій Чеснаков

Чеснаков є колишнім заступником Секретаря Генеральної ради правлячої партії «Єдина Росія», що підтримує Президента Путіна, і директором Центру політичної кон'юнктури Росії. Російські медіа вважають цю приватну організацію одним із головних аналітичних центрів, що працюють на Кремль.⁴⁸ В середині липня 2014 року Служба безпеки України опублікувала⁴⁹ в соціальних мережах зміст перехопленої розмови, імовірно, між Чеснаковим і Олександром Бородаєм, москвичем, який разом із полковником ФСБ Ігорем Гіркиним стали «батьками-засновниками» т.зв. Донецької народної республіки («ДНР»). У цій розмові Бородай нарікає Чеснакову на внутрішні протиріччя між різними військовими угрупованнями «ДНР» та на брак грошей.

Згідно з інформацією російської газети *gazeta.ru*,⁵⁰ Чеснаков наглядає за прес-центрами «ДНР» і «ЛНР», включно з «висвітленням подій на Донбасі в російських та іноземних ЗМІ, підготовкою інформаційних приводів і соціологічних досліджень». Вірогідно, Чеснаков також наймав українських лідерів думок, як от Олега Бондаренка, Ростислава Іщенка, Олександра Чаленка тощо, для допомоги у виконанні цих завдань.⁵¹ Проте Чеснаков спростовує ці медіа-чутки у згаданій вище публікації, зазначаючи, що Центр політичної кон'юнктури Росії

проводив моніторинг політичної та економічної ситуації в Україні, але не брав участі в розробці ідеології «Новоросії».⁵²

Виглядає вірогідним, що мейли Суркову з електронних скриньок a704814@gmail.com та chesnaa@icloud.com, підписані як АЧ або Алексей Чесн, написані Чеснаковим. Вони містять укази Президента України, рішення Ради національної безпеки і оборони України, заяви представників «ЛНР» і «ДНР», списки всіх українських політичних партій і аналіз заяв в англомовних ЗМІ стосовно «народних республік».

Експерти з Арсеналу Чеснакова регулярно публікували в Україні в російськомовних ЗМІ статті з відголоском позиції Кремля щодо України та російських маріонеткових республік. Сурков отримувал огляди публікацій кілька разів на тиждень на скриньку rochta_mg@mail.ru зі скриньки ask1@digitalsafe.com, яка за словами проросійського сепаратиста Артема Бузіли з Одеси, належить українському агенту впливу Олегу Бондаренку⁵³ (більше про нього та інших йтиметься в розділі «Ручні» політтехнологи Суркова).

Андрій Ашкеров

Роль філософа Андрія Ашкерова була більш загальною. Ходили чутки, що цьому протеже Суркова якось пропонували посаду ідеолога «Єдиної Росії», яку він відхилив через, за його

48 Сантарович А. «Кого Серый кардинал Кремля подрядил на войну с Украиной», *Realist*, 3.11.2016 <https://realist.online/article/kogo-seryj-kardinal-kremlya-surkov-podryadil-na-voynu-s-ukrainoj> (дата звернення 29.03.2017).

49 «Служба безпеки України перехопила телефонні переговори і лідерів терористичної організації «ДНР»», Служба безпеки України, YouTube, 25.07.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=GH-BdpHf7jg> (дата звернення 28.09.2018).

50 Дергачов В. «Кто влияет на судьбу Новороссии», *Gazeta.ru*, 28.01.2015 https://www.gazeta.ru/politics/2015/01/22_a_6383481.shtml (дата звернення 19.08.2017).

51 Судячи з публікацій матеріалів авторів на веб-сайті Чеснакова actualcomment.ru.

52 Дергачов В. «Кто влияет на судьбу Новороссии», *Gazeta.ru*, 28.01.2015 https://www.gazeta.ru/politics/2015/01/22_a_6383481.shtml (дата звернення 19.08.2017).

53 «BuzilaLeaks: порочные связи и секреты подрывной деятельности Free Бузила», *Informnapalm.org*, 14.12.2016 <https://informnapalm.org/30614-buzilaleaks-buzila> (дата звернення 19.8.2017).

словами, патріархальну сутність партії. У 2013 році Ашкеров опублікував книгу під назвою «Сурковська пропаганда. Короткий курс»,⁵⁴ у якій пропаганда Суркова розглядається виключно з естетичної точки зору.

У розкритих листах Ашкеров пропонує філософське бачення того, як Росії ставитися до прозахідного руху України. В електронному листі від 22 січня 2014 року він робить такий підсумок: «[Росія] повинна розглядати Україну як “ще одну Росію”... як другу голову двоголового орла, що завжди дивиться на Захід».⁵⁵ Видається, що ця ідея допомогла інтелектуалізувати сприйняття Росією України як своєї невід’ємної частини й таким чином легітимізувати вторгнення Кремля в Україну. Отож, за цим аргументом, росіяни, які вбивають українців в Україні заради ідеї «русского мира» роблять це, відчуваючи відповідальність втрутитися у справи «другої голови» Росії, ніби життя всього «організму» залежить від неї. В іншому листі Ашкерова, який переслала Суркову,⁵⁶ йдеться про можливу книгу філософа «Новоросія: російська утопія», в якій південь України розглядається як територія, через яку Росія виборює «право на античність» і розглядає можливість утопій перетворення «Криму в російський Гонконг, Одеси – у вільне місто та “порто-франко”, Донецьку та Луганську – в народні вічеві республіки».

Це свідчить про важливість теоретичних ідей для всього діапазону операцій Кремля і під час застосування маніпулятивних технологій рефлексивного управління, у цьому випадку – для створення уявної реальності для російського населення.

Коли ця уявна реальність – яку постмодерністи часом називають симулякром – звертається до підсвідомих образів і вірувань, вона має високу мобілізаційну здатність. Прикладом сили цієї умовної реальності є російські розповіді про «фашистів-українців, які нападають на росіян на Донбасі». Використовуючи могутню міфологію Другої світової війни, Росія не лише привертає на свій бік найманців, натхненних боротися проти вигаданої несправедливості,⁵⁷ але й ускладнює можливість росіянам протистояти діям Кремля і не вважатися за таких умов прихильниками фашизму або нацизму.

Костянтин Затулін

Затулін – голова Центру досліджень країн СНД, ще один добре відомий російський політолог, на чії послуги, за деякими свідченнями, покладався Сурков. Ще до російсько-української війни Служба безпеки оголосила його персоною нон ґрата в Україні за заяви та дії, які, на думку офіційного Києва, були спрямовані на розпалювання сепаратизму в Криму. В електронних скриньках Суркова знайдено багато аналітичних резюме Центру досліджень країн СНД щодо ситуації в Україні, в окупованих Росією регіонах Грузії, Абхазії та Південній Осетії, а також зміст авторської програми Затуліна на телеканалі «ТВ-Центр». Ця програма, у якій він артикулював ідеї Кремля, транслювалася в кабельних телемережах України та Білорусі.

Прикладами матеріалів Центру досліджень країн СНД, отриманих Сурковим 30 жовтня 2013 року, є аналіз⁵⁸ намірів проросійського лідера України Президента Віктора Януковича підписати Угоду про Асоціацію з ЄС під час Вільнюського саміту 28-29 листопада 2013 року. За висновками експертів, він був готовий до підписання. Цей аналіз міг вплинути на перебіг наступної, таємної зустрічі Януковича та Путіна, внаслідок чого Україна відмовилася

54 Доступна тут: <https://www.ozon.ru/context/detail/id/21843048/>

55 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 19.08.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/Украина.pdf>.

56 Лист від a704814@gmail.com до prn_Surkova@gov.ru, 28.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 11.07.2019 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2019/07/003.pdf>

57 “Misled by Russian propaganda on Ukrainian fascists, Kyrgyz mercenary leaves separatists ranks” Euromaidan Press, 20.03.2015, дата звернення 27.05.2018. <http://euromaidanpress.com/2015/03/20/misled-by-russian-propaganda-kyrgyz-mercenary-leaves-separatists-ranks/>

58 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 19.08.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/готовность-Украины-к....pdf>.

укладати угоду, в той час, як Росія була звинувачена в політичному шантажі. Таким чином, це доводить існування зв'язку між дослідженнями та реальними політичними діями. Скасування підписання Угоди про Асоціацію з ЄС Януковичем запустило ланцюг подій, до яких належать протести Євромайдану, падіння режиму, анексія Криму Росією та «керований конфлікт» на сході України.

Виглядає, що значну частину роботи Центру становить аналіз українського політичного ландшафту, зокрема щодо можливостей Росії вторгнутися та здійснювати контроль в країні. Наприклад, 30 червня 2014 року Центр надіслав Суркову аналіз проекту змін до Конституції України, запропонованих проєвропейським Президентом Петром Порошенко, які б вплинули/серйозно обмежили можливість Росії домогтися бажаних для себе змін до Конституції України. 19 вересня 2014 року, через три дні після прийняття українським Парламентом двох законів щодо політичного статусу Донбасу, Центр відправив Суркову свій аналіз.⁵⁹ За його висновками, прийняття законів призведе до замороження конфлікту, що на тому етапі буде вигідно для Росії. Зокрема, це дозволило б Кремлю зберегти вплив на внутрішню стабільність України та дало б можливість «розморозити» конфлікт, тобто підняти нову хвилю насильства, коли це стало б необхідним, наприклад, якби Україна спробувала піти на зближення з НАТО та ЄС.

Сам Затулін був організатором та учасником т.зв. «Великого Козацького кола Криму та Севастополя», зустрічі проросійських військових угруповань, що відбулась 5 лютого 2014 року в Севастополі, 16 днів перед втечею Президента Януковича з України та через дні до того як «зелені чоловічки» з'явилися в коридорах Кримського парламенту та Ради Міністрів. Під час цієї події 5 лютого Затулін запевнив у підтримці військових-козаків та розповів про дії, до яких вдасться Росія, якщо протести Євромайдану переможуть, відповідно до медіа-звіту⁶⁰, який Сурков отримав 6 лютого 2014 року. Фактично це були попередні плани анексії півострову, кульмінацією яких став референдум 16 березня 2014 року.

PR-команда

Павло Бройде

Павло Бройде – політтехнолог, що вів переписку як із Сурковим, так і з Ардзінбою. У своєму резюме, надісланому Суркову 9 липня 2014 року,⁶¹ Бройде детально описав життя в Запоріжжі. Він розпочинав свій шлях референтом запорізького архієпископа Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП), брав участь у діяльності місцевих проросійських організацій, проводив PR-тренінги для російських молодіжних пропутінських організацій, «Наші» та «Молода гвардія», а також працював у молодіжному секторі УПЦ МП в Києві. У 2012 році він очолював «тіньовий технологічний центр» Партії Регіонів – по суті, головний штаб прихованої опори Януковича в ЗМІ, правоохоронних органах та уряді. За даними місцевих ЗМІ, Бройде був PR-технологом бізнесмена Євгена Анісімова, представника «тіньової вертикалі влади» Януковича – неофіційних владних структур, що дозволяли олігархам зберігати ефективний контроль територій під ширмою демократії – у місті. Після арешту Анісімова в 2013 році Бройде, очевидно, вирушив до Москви для пошуку покровителів.⁶² Прекрасні знання політичного ландшафту Запоріжжя дозволили Бройде управляти кремлівськими планами щодо дестабілізації регіону та встановлення для нього особливого адміністративного статусу як частини загального плану з федералізації України. Його активна комунікація з Ардзінбою, описана нижче в цій

59 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 19.08.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Закони-для-Донбасца.pdf>

60 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 26.01.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/01/Мониторинг-Встреча-Затулина-с-казаками.pdf>

61 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, дата звернення 10.11.2016 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Бройде.pdf>

62 Дергачов В. «Кто влияет на судьбу Новороссии», Gazeta.ru, 28.01.2015 https://www.gazeta.ru/politics/2015/01/22_a_6383481.shtml (дата звернення 19.08.2017).

роботі, викриває, як лобіювався цей спеціальний адміністративний статус під виглядом підтримки місцевого населення, а насправді під прямим керівництвом з Кремля. Одною з найцікавіших пропозицій Бройде, переданою Суркову Брюсовим, була пропозиція «придбання» Українського Медіа Холдингу (УМХ) в українського олігарха-втікача Сергія Курченка.⁶³ У липні 2014 року Бройде попросив Суркова профінансувати йому асистента, його давнього знайомого з Запоріжжя, з яким він працював у тандемі на Анісімова, Олександра Слабієва.

Олександр Слабієв

Якщо Бройде втік до Москви в 2014 році, то Слабієв, директор PR-агентства, цього не зробив. Після перемоги Євромайдану він став активним лідером запорізьких сепаратистів у березні-квітні 2014 року під час низки скоординованих Кремлем протестів у південно-східній частині України. Їх метою було, після вигнання проросійського президента Януковича, відділити російськомовний південний схід України під знаменами «Новоросії». У травні, коли очевидним був провал кремлівського плану «Новоросія», Слабієв утік до окупованого Криму, побоюючись арешту.⁶⁴ Пізніше, за повідомленнями місцевих ЗМІ,⁶⁵ він приєднався як рядовий солдат до батальйону «Заря», одного з найбільших незаконних озброєних угруповань «Луганської Народної Республіки».

Бройде назвав контакти Слабієва з проросійськими силовиками в Запоріжжі як одну

з його сильних сторін. У листі,⁶⁶ отриманому Сурковим 24 липня 2017 року, Бройде зазначає, що Слабієв «відповідав» за цю роботу протягом 10 років і просить Суркова провести переговори з лідерами «Зарі», щоб дати можливість Слабієву долучитися до зусиль Кремля з дестабілізації України. У листопаді 2016 року місцеві ЗМІ Запоріжжя повідомили,⁶⁷ що бізнесмен Євген Анісімов збирається повернутися до міста, і що Слабієв має підготувати «інформаційне підґрунтя» до цього. Станом на травень 2019 року не було жодних повідомлень про повернення Анісімова, проте в медіа ходили чутки про його приховану присутність влітку 2016 року. Якщо його повернення станеться, ймовірно, що його піаром займеться Слабієв у співпраці з Сурковим.

Чекіст. Дмитро Соїн

Народжений у Тирасполі в Молдові 1969 року, Соїн брав участь у Придністровському конфлікті 1992 року. Результатом цієї короткої війни між промосковськими сепаратистами в невеличкому, від'єднаному регіоні східної Молдови став заморожений, досі невирішений конфлікт. Вважається, що Соїн працював на Придністровський КДБ — державну службу безпеки невизнаної республіки. Соїн був помічником депутатів Російської Думи партії «Єдина Росія». Молдова оголосила його

63 Розглядається детальніше в розділі «Проникнення в українські ЗМІ».

64 Дергачов В. «Кто влияет на судьбу Новороссии», Gazeta.ru, 28.01.2015 https://www.gazeta.ru/politics/2015/01/22_a_6383481.shtml (дата звернення 19.08.2017).

65 «Готовить возвращение «смотрящего» в Запорожье будет пиарщик Анисимова», Zp.comments.ua, 3.11.2016, <http://zp.comments.ua/news/2016/11/03/130352.html> (дата звернення 29.03.2017).

66 Знімок з екрану листа, пересланого скриньку Суркова mailboxprm_surkova@gov.ru від brusovg@mail.ru, 24.07.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/bryusov.jpg>.

67 «Готовить возвращение «смотрящего» в Запорожье будет пиарщик Анисимова», Zp.comments.ua, 3.11.2016, <http://zp.comments.ua/news/2016/11/03/130352.html> (дата звернення 29.03.2017).

в міжнародний розшук по лінії Інтерполу в 2004 році. У 2010 році його було обрано депутатом Придністровського «парламенту». У 2014 році Україна арештувала Соїна в Одесі. Того ж року він заснував «Союз придністровців України». Проте Соїну вдалося уникнути затримання.⁶⁸ У 2016 році російські ЗМІ повідомили, що його призначено ректором Європейського інституту JUSTO в Москві.

У переписці з Ардзінбою Соїн приховував свою особистість, називаючи себе «Анедрей Голд» і листувався зі скриньки goldabxazia@mail.ru. Його особистість все-таки вдалося встановити завдяки електронному листу, відправленому ним Ардзінбі 1 червня 2015 року.⁶⁹ У ньому він розповідає про 10-ту річницю свого дітища, Міжнародної молодіжної організації «ПРОРИВ!»⁷⁰, покликаної заохочувати проросійські настрої серед молоді Придністров'я. За деякими даними, модель⁷¹ «ПРОРИВ!у» застосовувалась також для просування інтересів Росії та розпалення сепаратизму в Україні, зокрема в Криму та на Закарпатті, а також у невизнаних грузинських «республіках», Південній Осетії та Абхазії. У листах Ардзінбі про необхідність пошуку кваліфікованих кадрів для сепаратистських проектів Кремля в Одесі, «Голд» зазначає, що «є випускники Школи, яких ми підготували для Укропії». Це ще один непрямий доказ того, що Кремль координував дії для цілеспрямованого роздування сепаратизму в Молдові, Грузії та Україні з 2005 року.

До того ж, Соїн вигадав і керував прокремлівською «Народною Радою Бессарабії» в Одесі та «Народною радою Миколаєва» в Миколаєві, аж до написання промов для молодих «лідерів» організації. В одному з листів⁷² він запропонував вдатися до терористичних дій в інфраструктурі, транспорті, комунікаційних об'єктах, а також у машинах і будинках, використовуючи «партизанські технології». Його листи Ардзінбі містять стратегічні плани та прогнози, що свідчать про його досвід у розвитку проросійських сепаратистських рухів у сусідніх країнах. Роль Соїна детально описується в іншому розділі «Гра етнічною картою в Бессарабії».

Комуністка. Алла Александровська

В листуванні команди Суркова Алла Александровська, перша секретарка Харківського обласного комітету Комуністичної партії України, видається організатором кремлівських планів по розпалюванню сепаратизму в Харківській області та внесення змін до Конституції щодо федералізації України. У цьому її підтримував син, Олександр Александровський. Виглядає, що вони вели переписку з Ардзінбою з електронної скриньки fedor_fedorov53@mail.ru. Вони були обережними та приховували свої особистості. Вірогідно, Александровська, ветеранка української політики, переконала Ардзінбу профінансувати проект із обранням колишніх членів Комуністичної партії – яка була заборонена в 2015 році – до місцевих рад у складі новоствореної маріонеткової політичної партії. Вона також контролювала реалізацію численних заходів під керівництвом Кремля, направлених на просування «спеціального статусу» низки українських областей з кінцевою метою федералізації України.

68 «Приднестровский депутат, разыскиваемый Интерполом, сбежал из-под конвоя СБУ в Россию», Prestupnosti.net 1.12.2014, <https://news.pn/ru/criminal/119841> (дата звернення 26.02.2018).

69 Додаткові докази, що за псевдонімом «Анедрей Голд» справді був Дмитро Соїн надає електронний лист, який він відправив Ардзінбі 2.05.2015, де було введено логін-пароль «soin.1969» і «dsoin_781969lama»..

70 «Приднестровский «ПРОРИВ!» отмечает 10 лет со дня образования», Tiras, 1.06.2015, <https://tiras.ru/obshhestvo/43240-pridnestrovskiy-proryv-otmechaet-10-let-so-dnya-obrazovaniya.html> (дата звернення 30.01.2018).

71 Дацюк А. «История повторяется – от Приднестровья к Новороссии», 112.ua, 30.09.2014 <https://112.ua/statji/istoriya-povtoryaetsya-kremlevskie-plany-ot-pridnestrovyia-k-novorossii-122424.html> (дата звернення 30.01.2018).

72 Letter sent from goldabxazia@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru on 4.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, .

Російські політики

Олексій Муратов

Муратов – колишній депутат місцевої ради міста Курчатова біля Курської області неподалік кордону з Україною, член партії «Єдина Росія» та офіційний представник самопроголошеної «ДНР» у Росії. Він спілкувався з Ардзінбою зі скриньки kursk18@gmail.com.

Муратов набирав організаторів довірених груп для проведення проросійських зібрань в Україні, розвиваючи мережу груп для просування інтересів «руського мира» та критикуючи місцеву владу, обрану після Євромайдану в Харкові, Одесі, Дніпрі та Херсоні. Вартість одного плану в Харкові⁷³ становила 19 200 доларів США,⁷⁴ у рамках якого протягом цілого місяця мали проводитися вуличні акції, вигідні Кремлю. Зокрема, відбулися мітинги проти мобілізації українців і проти діяльності української влади. Деякі пропозиції виглядають злочинними. Наприклад, 20 жовтня 2014 року Муратов переслав Ардзінбі пропозицію кібератаки від «Товариша Віталія». Він запропонував зламати електронні скриньки (вартість операції – 100–300 доларів США) і DDoS-атаки (50–5000 доларів США). Він також запропонував здійснити несанкціонований вхід в облікові записи Skype, WhatsApp, у веб-сайти та встановити контроль над смартфонами й комп'ютерами. Вартість цих дій становила б 700–2000 доларів США.⁷⁵

4 листопада 2014 року Муратов відправив Ардзінбі захищений паролем архів, пересланий від Володимира Новікова, сепаратиста з «ДНР», керівника загону спеціального призначення «Троя». Це був єдиний зашифрований мейл, який вдалося відкрити українським хактивістам (пароль wq1234567890).⁷⁶ Файл містив план під кодовою назвою «Троя», метою якого було повалення української влади в місті Запоріжжя на сході України.⁷⁷ Цей план включав «активацію мережі найманих агентів на території Запорізької області», а також створення маріонеткових громадських об'єднань і включення «своїх людей» до територіальних сил оборони.⁷⁸ Вартість було оцінено в 179 000 доларів США.

Саргіс Мірзаханян

Мірзаханян – помічник депутата з російської партії «Справедлива Росія» Ігоря Зотова та організатор міжнародного відділу Союзу добровольців Росії, відомий своєю діяльністю щодо «підтримки російських громадян за кордоном» та в публічній дипломатії. Імовірно, що ці міжнародні зв'язки допомогли йому організувати мітинг на підтримку кремлівської «Народної Ради Бессарабії» в Болгарії. Він відправив фотографії з цієї події Ардзінбі 18 травня 2015 року, з електронної скриньки mir-sargis@yandex.ru. 7 червня 2015 року він запропонував⁷⁹ провести мітинг у Варшаві на підтримку спроб Кремля змінити Конституцію України та

73 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Мероприяття-в-Харькове-октябрь.xls>

74 Тут і в усьому дослідженні сума в доларах була поражена на основі чинного на той день курсу обміну валют: 1 долар США = 0.86 євро = 0.75 британських фунтів.

75 Лист від kursk18@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 20.10.2014 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, 11.02.2017, дата звернення 11.01.201

76 SurkovLeaks, Part 3, 11.02.2017, <https://informnapalm.org/en/surkovleaks-part-3-analysis-correspondence-surkovs-first-deputy-inal-ardzinba/>,

77 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 1/02/2018, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/План-компани-ТРОЯ.pdf>

78 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 1/02/2018, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/План-компани-ТРОЯ.pdf>

79 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 1.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Акт.pdf>

за звільнення сепаратистського журналіста Бузіли, за участі польської проросійської лівої партії «Зміна». Планувалось залучити 200-250 осіб, вартість проекту становила б 20 000 доларів США. Мітинг не відбувся.

З листування Мірзаханяна та Ардзінбі можна припустити, що він відповідав за забезпечення підтримки російських проектів з федералізації України кількома іноземцями. У прес-релізі, відправленому⁸⁰ 27 травня 2015 року він згадує імена італійців Джакомо Бецці та Джуріато Луїджі, висловлюючи підтримку статусу «порто-франко» (вільного порту), кремлівського проекту федералізації в Одесі. Хоча він називає їх депутатами Парламенту Італії, це хибне звернення: депутатський термін Бецці сплив у 2008 році, а Луїджі, як видається, взагалі не є політиком. Мірзаханян також міг відповідати⁸¹ за запрошення міжнародних гостей на «Всеукраїнський конституційний форум»: Болеслава Березюка з польської «Партії Регіонів», Франца Вайзе з праворадикальної німецької партії «Альтернатива для Німеччини», Даніеля ван дер Стоепа, засновника голландської партії євроскептиків «Стаття 50», та Джо Ломбардо, лідера лівацької Об'єднаної Національної Антивоєнної Коаліції (United National Antiwar Coalition), під час якого вони висловили підтримку ідеям Кремля щодо федералізації України.

Координатор харківської діаспори. Петро Горбунов

Горбунов очолював організацію українців з харківської області, що живуть неподалік за кордоном з Росією. Він повідомляв Ардзінбі про соціальні проблеми та суперечки в Харкові зі скриньки gorbunovpetr@inbox.ru, збираючи

дані від своїх «інформаторів» з підприємств міста. Він перелічував плани та вартість мітингів, деякі з яких справді відбулися. Також він брав участь у роботі проросійського Харківського медіа-форуму, під час якого було написано проект резолюції,⁸² який він відправив Ардзінбі 5 лютого 2015 року. У ньому Президента Порошенка закликають відмінити економічну блокаду окупованого Росією Донбасу, зберегти бізнес-зв'язки з Білгородською областю Росії, зупинити війну (що складно, адже Україна вважає це оборонною війною проти російських маріонеткових військ) і розширити повноваження Харківської області – усі ці вимоги грали на руку пропагандистській кампанії Росії в Україні.

Активіст. Антон Давидченко

Одеський активіст Антон Давидченко, очевидно, є одним із виконавців російських провокацій в Одесі, Запоріжжі, Дніпропетровську, Миколаєві та Києві.

У лютому-березні 2014 року Давидченко проводив мітинги проти Революції Євромайдану та закликав до федералізації України та від'єднання Одеської області. 17 березня 2014 року його було затримано Службою безпеки України. Він визнав свою вину та був засуджений до п'яти років позбавлення волі. Проте його звільнили з-під варті з трирічним випробувальним терміном. Давидченко втік до Росії та почав працювати на фонд «Колокол», що надає допомогу дітям окупованого Донбасу. Він був знову оголошений у розшук Україною 14 листопада 2014 року через переховування

80 Letter sent from mir-sargis@yandex.ru to viktor_vinogr@mail.ru on 27.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, .

81 Мірзаханян згадується в списку секретних тем.

82 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 1.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/rezolyutsia.pdf>

від органів державної влади.

Електронна пошта Ардзінби містить 461 повідомлення зі скриньки kolokol_2008@mail.ru. Перші листи отримані 2 листопада 2014 року, коли Давидченко координував вуличні акції проти української влади та на підтримку сепаратистського проекту Кремля «Порто-Франко» в Одесі шляхом пошук людей, які б грали роль «лідерів» проекту, створення мемів, поширення дезінформації, глузування в соціальних мережах, організації прес-конференції та пропонуючи гроші журналістам українських видань для висвітлення проросійської та про-сепаратистської діяльності. Часто в цих листах зазначались розміри гонорарів і вартість проведення подій, що вказує на те, що Кремль фінансував рух зі створення ілюзії народної підтримки цього проекту в Україні. Листування з Ардзінбою і факт того, що місцеві ЗМІ ніколи не повідомляли про його повернення до України може свідчити про те, що Давидченко координував цю діяльність з-за меж Одеси.

Це лише вибірка головних листувань Суркова та Ардзінби, які вдалося ідентифікувати. Проте є переписки також з іншими особами, вочевидь, під кодовими іменами, які відігравали ключові ролі в координації російських дій в Україні. Двоє з них – «Луїза Мамедова», яка координувала роботу з пресою та кремлівські провокації в Одесі, та «Rou Kin», який, імовірно, тісно співпрацював з Александровськими, з огляду на третій пакет зламу.

Отже, для проведення своїх операцій в Україні Владислав Сурков і його права рука Інал Ардзінба покладалися на глибокий аналіз політичної ситуації в Україні та на мережу агентів впливу, як українців, так і росіян. З допомогою

аналітичних центрів Кремль досліджував кожен шпаринку українського соціального ландшафту для визначення та використання його слабких місць. Для впливу на погляди росіян стосовно подій в Україні та для прийняття рішень щодо відкритого втручання у справи України були задіяні ресурси розвідки. Проте для здійснення таємного впливу в Україні Кремль покладався на українців у вигнанні, які ідеологічно підтримували його цінності та водночас знали зсередини соціальну систему України та її слабкі сторони. Ці українці розробляли плани «м'якої федералізації» України та керували групами «пішок», які вдавали справжню низову підтримку російських поглядів. Варто зазначити, що один проект Кремля щодо дестабілізації України був розроблений придністровським співробітником КДБ, технології якого були застосовані для просування російських інтересів у Молдові та Грузії, що дає підставу вважати, що Кремль узгоджено розпалював сепаратизм у трьох країнах. Кремль вдався до хакерських атак і до силового захоплення адміністративного регіону в Україні й активно застосовував методіку проведення протестів «мітингувальниками-найманцями». Кремль також спробував здійснити прямий вплив на українську політику шляхом фінансування місцевої виборчої кампанії політичної партії экс-комуністів З точки зору рефлексивного управління, більшість дій Кремля, підсилені роботою його агентів, були спрямовані на створення «симулякру» справжньої підтримки російських ідей в Україні місцевим населенням і навіть міжнародною спільнотою. Ардзінба та кілька агентів, з якими він листувався стосовно конкретних кампаній з дестабілізації вели себе досить обережно та приховували свої особистості.

4. Слабкі місця України, використані під час гібридної війни Росією

Необхідно зазначити, що гібридна війна Росії проти України стала можливою значною мірою через внутрішні слабкі сторони української держави, її поголовну корупцію та владу олігархів і злочинних мереж. У листі Брюсова Суркову від 10 липня 2014 року містяться пропозиції⁸³ Павла Бройде використати «тіньові» силові структури України для просування інтересів Росії за кордоном. Бройде добре знав ситуацію, будучи інсайдером цих структур. Він писав, що державні органи, відповідальні за контроль або моніторинг політичних процесів, страждали протягом усіх років незалежності України, зокрема спецслужби, частини місцевого врядування, поліція та місцеві політичні партії. Усі ці структури, за словами Бройде, де-факто знаходилися під контролем бізнес-груп і кланів. Після приходу до влади Януковича функції вже й так напівзруйнованих державних органів були передані т.зв. «тіньовій» вертикалі влади – мережам друзів Януковича, які «наглядали» за ними й інтереси яких були представлені місцевими діячами зі злочинного світу та підприємцями з тіньового сектору економіки. Крім вирішення кримінально-фінансових питань, завданням цих «делегатів» було утримання політичної влади над регіонами з допомогою PR-фахівців, які працювали над дискредитацією та завданням шкоди політичним опонентам, неприхильним бізнесменам і групам.

Однак ці особи та групи, що заробляли «брудні» гроші за «нагляд» за регіонами були зобов'язані віддячувати, забезпечувати підтримку правлячій партії/органам влади, зростання їх рейтингу, лояльність і догідливість ЗМІ, тримати на низькому рівні діяльність опозиції та забезпечувати успіх виборчих кампаній. Використовуючи систематичну та добре організовану роботу цього «рекету», Партія регіонів міцно тримала контроль над Запорізькою областю, де працював Бройде. Слабкі сторони

та корупція держави перешкоджали громадянському активізму та навіть базовій лояльності до неї, через що країна була вразливою до кампаній з дестабілізації. PR-фахівець Бройде зазначав, що після втечі Януковича з України після Євромайдану частина цих «тіньових вертикалей влади» була розпущена. Проте деякі прихильники залишились і могли бути використані для просування російських інтересів.

Саме цю вкорінену систему корупції та кримінального феодального устрою сучасна українська держава намагається реформувати, з перемінним успіхом.

Ослаблені державні інституції – це не єдина слабкість, яку використав Кремль. Гора електронних листів з третьої частини злему Суркова, у яких деталізовано щоденні дії Кремля в спробі дестабілізувати та федералізувати Україну, розкриває, що ці несилкові операції були б неможливими, якби не деякі українці, згодні просувати російські інтереси за гроші. Їх можна розділити на дві групи: ідеологічні прихильники та прагматичні колабораціоністи.

Ідеологічні прихильники підтримували ідеї «руського мира» – розпливчатої концепції, з допомогою якої росіяни розширюють ментальні кордони Росії за географічні межі країни, всюди, де проживають російськомовні. Цей світогляд протиставляється «западницькій» Західній цивілізації – т.зв. «Гейропі» – яка буцімто воює з Росією. Якщо відносний успіх цих ідей у південно-східній частині України був частково можливий завдяки операціям російський агентів, як от Дмитра Соїна, що пропагував їх серед молоді, то також вони просувалися методами несилового впливу через російські культурні проекти та через позиціонування статусу України як молодшого партнера у відносинах

83 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 01.02.2018
<http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/28.06.14.-В-отношении-возможностей-структур-и-групп.pdf>

з Росією.⁸⁴ Якби Україна проводила більш наполегливу державотворчу діяльність у відповідь на несилкові загрози щодо її суверенітету протягом 23 років незалежності до війни, приховані операції проти неї були б значно менш ефективними.

Стосовно прагматичних колабораціоністів, їх палітра дуже широка. У вартість проведення проросійських заходів, які отримували від своїх довірених осіб, входили хабарі ЗМІ – це явище має назву «джинса» – а також хабарі правоохоронцям і найом «тітушок» – молодих чоловіків, які володіли бойовим мистецтвом і забезпечували неофіційну охорону під час явно проросійських пропагандистських подій. До того ж, наймана «аудиторія» створювала ілюзію народної підтримки російських громадських заходів щодо розхитування суверенітету України. Бідність є одним із пояснень схильності великої кількості українців продати свою країну; але окрім цього, присутній і конфлікт лояльності, і нездатність України викликати відданість до себе.

Ці функціональні слабкості політичного життя України, нічим не унікальні для пострадянського простору, зокрема для Росії, були майстерно

використані Кремлем для досягнення своїх цілей – створення видимості масової народної підтримки проросійської політики. Росія відома створенням симулякрів шляхом поширення дезінформації виключно в інформаційному просторі – прикладом є міф про те, що сучасною Україною нібито керують фашисти. Проте під час втілення кампаній з політичних операцій симулякри створювалися з допомогою реальних заходів, які здійснювалися проросійськими агентами та знімалися на відео проросійськими операторами для подальшого поширення в соціальних мережах, на українському та російському телебаченні – «реальний», але віртуальний світ, де реальність створюється тими, хто контролює медіа-ресурс.

Отже, майже не існує сумнівів, що операції російської гібридної війни в Україні були значною мірою можливими завдяки занепаду української державної влади. Та крім їх важливості для України, цей епізод підтверджує, що світ організованої злочинності та корупції є вразливим місцем, яке Росія, ймовірно, буде намагатися використати для просування своїх інтересів в інших країнах світу.

84 Більше про це тут: Bogomolov, Alexander, and Lytvynenko, Oleksandr, "A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine," Royal Institute for International Affairs, London, Січня 2012, http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/136848/ipublicationdocument_singledocument/9957d816-e609-44c7-924f-b44543344b14/en/0112bp_bogomolov_lytvynenko.pdf (дата звернення 9 Вересня 2014); "Country Information and Guidance. Ukraine: Fear of organised criminal gangs" Home Office, Травня 2016 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/566605/CIG_-_Ukraine_-_Organised_crime.pdf (дата звернення 24.06.2018); Antoaneta Dimitrova et al "The Elements of Russia's Soft Power: Channels, Tools, and Actors Promoting Russian Influence in the Eastern Partnership Countries" EU-STRAT Working Paper Series No.04, липень 2017 <http://eu-strat.eu/wp-content/uploads/2017/07/WP4.pdf> (дата звернення 24.06.2018)

5. «Народні республіки» на Донбасі

Те, що налаштовані на реформи сусіди Росії страждають від сепаратизму – не випадково. Між прагненням демократії та прагненням вийти зі сфери впливу Росії є тісний зв'язок. Кремль, зі свого боку, застосовує в таких випадках технологію «керованих конфліктів».

Підтримка Росією режимів в Абхазії та Південній Осетії в Грузії та в Донецькій і Луганській «народних республіках» в Україні має однакову мету: зупинити політичний, економічний і соціальний розвиток цих країн, їх рух у бік Європейського Союзу та Заходу в ширшому розумінні, відволікти уряди від реалізації широких реформ і процесу демократизації, а також створити зони постійного неспокою і нестабільності всередині цих країн. Другорядною метою може бути підтримка організованої злочинності та корупції, що є необхідним для функціонування системи врядування в Росії і послаблює спроможність створення правових держав. Цю тактику називають по-різному: створення «заморожених конфліктів»,⁸⁵ керованої нестабільності,⁸⁶ «відкладених конфліктів»⁸⁷ або «затяжних конфліктів».⁸⁸ З вересня 2013 року Сурков відповідав⁸⁹ за політику Путіна в окупованих регіонах Грузії.⁹⁰ Для досягнення подібної мети існує, з не меншим російським впливом, Придністров'я в Молдові.

Необхідно зазначити, що управління «республіками» на Донбасі здійснювалося не лише офісом Владислава Суркова. Російський оглядач Костянтин Гаазе зазначає⁹¹, що російську

політику на Донбасі втілюють щонайменше три актори. Спецслужби Росії, насамперед ФСБ та ГРУ, були задіяні в нагнітанні напруги принаймні з середини березня 2014 року, а надалі продовжували відігравати військову роль, тренуючи військових. Офіс Владислава Суркова був задіяний у політичних аспектах російських маріонеткових держав, і саме ці аспекти відображені в електронних листах першого та другого пакету зламу Кремлівської пошти. Імовірно, на початку ці актори діяли неузгоджено, а от пізніше повідомлення вказують на встановлення спільного координаційного центру ФСБ та ГРУ в 2015 році.⁹² Проте, як буде описано нижче в цьому звіті, виглядає, що Сурков перебував у конфлікті з ФСБ щодо Донбасу.

а. Призначені Кремлем «лідери»

Між підконтрольними Росії анклавом в Україні та Грузії є багато подібного. Проаналізувавши інформацію щодо Грузії в матеріалах зламу Суркова, Давід Баташвілі зазначає,⁹³ що Російський уряд контролював призначення в маріонеткових адміністраціях як в Абхазії, так і в Південній Осетії.

85 Clancy, Mary Alice C., and John Nagle. 2009, "Frozen Conflicts, Minority Self-Governance, Asymmetrical Autonomies – In Search of a Framework for Conflict Management and Conflict Resolution. 6th Asia-Europe Roundtable," Paper Presented to the 6th Asia-Europe Roundtable, 10-12.06.2009, University of Ulster, Londonderry/Derry, Northern Ireland and Letterkenny, Republic of Ireland, p. 14, http://www.asef.org/images/docs/1276-6th_AER_Background_Paper_-_Dr_Clancy_and_Dr_Nagle.pdf, дата звернення 08.06.2016

86 Tolstrup, Jakob, "Studying a Negative External Actor: Russia's Management of Stability and Instability in the 'Near Abroad.'" *Democratization*, Vol., 16, no. 5, 2009, pp. 922–44, <http://dx.doi.org/10.1080/13510340903162101>, дата звернення 02.10.2009

87 Filon Morar, "The Myth of 'Frozen Conflicts'," *Per Concordiam online*, Vol. 1, No. 2, June 2010, http://www.marshallcenter.org/mcpublicweb/MCDocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V1N2_en.pdf, дата звернення 08.06.2016, and Nicu Popescu, "Outsourcing' de Facto Statehood: Russia and the Secessionist Entities in Georgia and Moldova," *Centre for European Policy Studies*, No. 109, July 2006, pp. 1-8, <http://aei.pitt.edu/11718/1/1361.pdf>, дата звернення 08.05.2016.

88 "Nato Chief: Putin 'Wants Zone of Russian Influence'," *BBC News*, 04.09.2014, approx. 40 secs. in, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-29058514>, дата звернення 8 травня 2016.

89 «Сурков назначен помощником Президента России», *RIA Новости*, 20.09.2013 <https://ria.ru/politics/20130920/964778327.html> (дата звернення 30.04.2017).

90 У серпні 2008 року Російська армія здійснила вторгнення в регіони Грузії Абхазія та Південна Осетія. Пізніше Росія визнала їх незалежність. Сьогодні лише 4 країни-члени ООН визнають Південну Осетію та Абхазію як незалежні держави: Росія, Нікарагуа, Науру та Венесуела.

91 Гаазе, К. «Выбор Суркова: зачем Кремль опять меняет донецкое начальство», *Forbes-Россия*, 7.09.2015 <http://www.forbes.ru/mneniya-column/vertikal/298849-vybor-surkova-zachem-kreml-opyat-menyaet-donetskoe-nachalstvo> (дата звернення 24.06.2018).

92 Tor Bukkvoll "Russian Special Operations Forces in Crimea and Donbas" *Parameters* 46(2) Summer 2016, дата звернення 24.06.2018 http://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/summer_2016/5_bukkvoll.pdf

93 David Batashvili "(In)Dependence: Glimpse Into Surkov Files" *The Clarion* 12.12.2016, дата звернення 29.03.2017, <http://new.civil.ge/clarion/news/2/1379/eng>.

Злам пошти розкриває перебіг процесів в Україні та містить опис перших днів становлення маріонеткової держави. Перший масив електронних листів зламу Суркова виявляє, що «засновники ДНР» були призначені з Москви. 13 травня 2014 року Сурков отримав список рекомендованих осіб на посади в уряді «ДНР» від співробітника інвестиційної компанії «Маршал Капітал» російського олігарха Костянтина Малофеева.⁹⁴ До списку входили: Денис Пушилін, за деякими даними, колишній офіцер ГРУ та співробітник Малофеева, Ігор Гіркін, більш відомий під псевдонімом «Стрелков», а також проросійські місцеві жителі: А. Пургін, О. Ходаковський і О. Захарченко. У примітці зазначено, що «ці люди перевірені нами, особливо рекомендуємо О. Ходаковського, А. Пургіна й О. Захарченка (останнього можна розглядати на посаду прем'єр-міністра)». Оскільки лист містить згадку «Костянтин просив передати це вам найближчим часом», імовірно, Малофеев особисто затверджував кандидатів, що свідчить про ключову роль цього олігарха в російських кампаніях впливу за кордоном.

7 серпня 2014 року Захарченко справді був призначений «прем'єр-міністром ДНР».⁹⁵ Він отримав підтримку з Кремля для ведення його профілів у соціальних мережах, хоча це було проблематично. У повідомленні,⁹⁶ отриманому Сурковим від, за його словами, «радника Голови ДНР», Олександр Казаков 13 листопада 2015 року зазначає, що незважаючи на його великі зусилля, обліковий запис Захарченка в Facebook неодноразово закривався через зливу нарікань від українських користувачів мережі; це свідчить про високий рівень залученості центрального апарату Кремля в повсякденній діяльності «республік».

Денис Пушилін, який став спікером самопроголошеного парламенту «ДНР» 15 травня 2014 року, був ще одним лідером сепаратистів і ставлеником Росії, який переписувався з Сурковим. У листі з першого масиву інформації зламу 13 червня 2014 року Пушилін надіслав Суркову роздруковку з посадами для парламенту «ДНР», аж до осіб обслуговуючого персоналу,⁹⁷ а це є підставою вважати, що Кремль був головним ляльководом не лише

самопроголошеного «уряду», але й «парламенту ДНР». Наступного дня цей лист був доповнений списком сімей з пораненими або загиблими солдатами, яким комітет сплатив компенсації, мабуть, для обґрунтування витрат⁹⁸ що вказує на цілеспрямовану підтримку Росії сімей місцевих військових, які воювали проти української армії, аби пригамувати анти-військові настрої.

12 січня 2016 року Пушилін надіслав Суркову мапу «Української Федерації» в електронному листі з темою «Роздрукувати». На цій мапі Україна розділена на три частини, як видно на зображенні нижче. Зеленим позначена Новоросія (Нова Росія), жовтим – Малоросія (Мала Росія), і помаранчевим – Галичина (Галиція), що здебільшого складається з територій, які були під керівництвом Австро-Угорщини та не були частиною Російської імперії. Призначення цієї карти невідоме, але в усякому разі вона вказує на плани Росії щодо федералізації України.

ЗОБРАЖЕННЯ 2. ОДНА З КАРТ «УКРАЇНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ», ЯКУ ПУШИЛІН НАДІСЛАВ СУРКОВУ

Олександр Бородай, російський політолог, що обіймав посаду «прем'єр-міністра ДНР» до Захарченка, також тримав зв'язок із Сурковим. Він став головою «Союзу добровольців Донбасу», громадської організації на підтримку контрольованих Кремлем територій у Росії та

94 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Untitled2.pdf>.

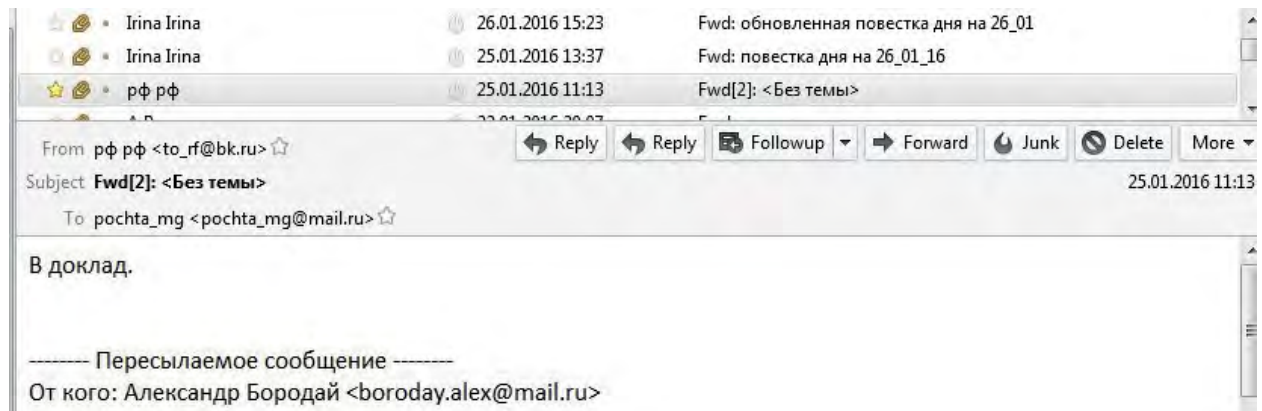
95 Christopher J. Miller "Donetsk rebel leader from Russia resigns in surprise move, appoints Ukrainian" Kyiv Post 7.08.2014, дата звернення 27.02.2018 <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/donetsk-rebel-leader-from-russia-resigns-in-surprise-move-appoints-ukrainian-359771.html>

96 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Помощнику-Президента-России-1.pdf>.

97 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/штат.pdf>

98 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 28.05.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/05/Отчет-Комиссии-по-пострадавшим-на-13-06-14.pdf>.

ЗОБРАЖЕННЯ 3. ЗНІМОК ЕКРАНУ З ЛИСТА З ДОПОВІДДЮ ЩОДО «СОЮЗУ ДОБРОВОЛЬЦІВ ДОНБАСУ» ВІД БОРОДАЯ

за кордоном. У звіті,⁹⁹ отриманому Сурковим 25 січня 2016 року Бородай повідомляє, що до складу Союзу увійшло 2000 добровольців з усієї Росії та Криму для надання медичної допомоги військовим з Донбасу, гуманітарної допомоги регіону та повернення тіл загиблих росіян до Росії, а також співпрацювала з російськими державними медіа. Загалом діяльність Союзу була покликана забезпечувати підтримку пересіченими росіянами втручання Росії в Україні та виправдовувати участь російських військових у боротьбі з українською армією на Донбасі.

Однак Бородай не зупинився на Росії. «Союз» почав «систематично працювати» з волонтерськими рухами на Балканах, де було засновано «Союз ветеранів і добровольців Сербії». Прес-конференція, присвячена початку роботи організації відбулася 28 січня 2015 року, як повідомляється в електронному листі. Він також розпочав співпрацю з громадськими організаціями Франції («Новополю» – Novopol) та Німеччини («Вартові з першого дня» – Wächter vom ersten Tag) і планував брати участь у конференціях у Стразбурзі 27 лютого 2016 року та Штутгарті 13 лютого 2016 року, згідно зі згаданим вище звітом. Союз також співпрацював з організаціями в Італії («Сперанца» – Speranza), Сербії («63-я бригада») та Боснії і Герцеговині (Об'єднання сербсько-російської дружби «Завет» – Zavet).

Згідно з інформацією того самого звіту, було заплановано прес-конференцію в Москві з

організаціями, що підтримують «Союз» з метою розвитку міжнародного проросійського руху та з військовими/спортивними іграми неподалік Москви. Отож Бородай управляв мережею за підтримки добровольців для найму міжнародних військових для фінансованого та режисованого Росією насильства на Донбасі. Мабуть, іноземні громадяни в складі російських сепаратистських сил на Донбасі, критично важливі для створення позитивного іміджу для «республік» та створення видимості їх міжнародної підтримки, були найняті у процесі цієї діяльності.

Кремль також контролював призначення лідерів «Луганської Народної Республіки» («ЛНР»). Лист, отриманий Сурковим¹⁰⁰ у грудні 2015 року містить «список керівників, рекомендованих до заміни», незадовільних лідерів «ЛНР», і доповнений резюме кандидатів. У ньому пропонується замінити Прем'єр-міністра «ЛНР» Генадія Ципкалова, а також його заступника та виконувача обов'язків, Міністра праці та соціальної політики та її заступника, Міністра будівництва та інфраструктури разом із заступником і Міністра внутрішніх справ, зокрема. На кожну посаду було запропоновано кілька кандидатур.

Ципкалова не було замінено одразу. Натомість його звинуватили в проведенні «путчу» проти Президента «ЛНР» Плотницького.¹⁰¹ Його арештували в вересні 2016 року і знайшли повішеним у камері через тиждень.¹⁰² Смерть

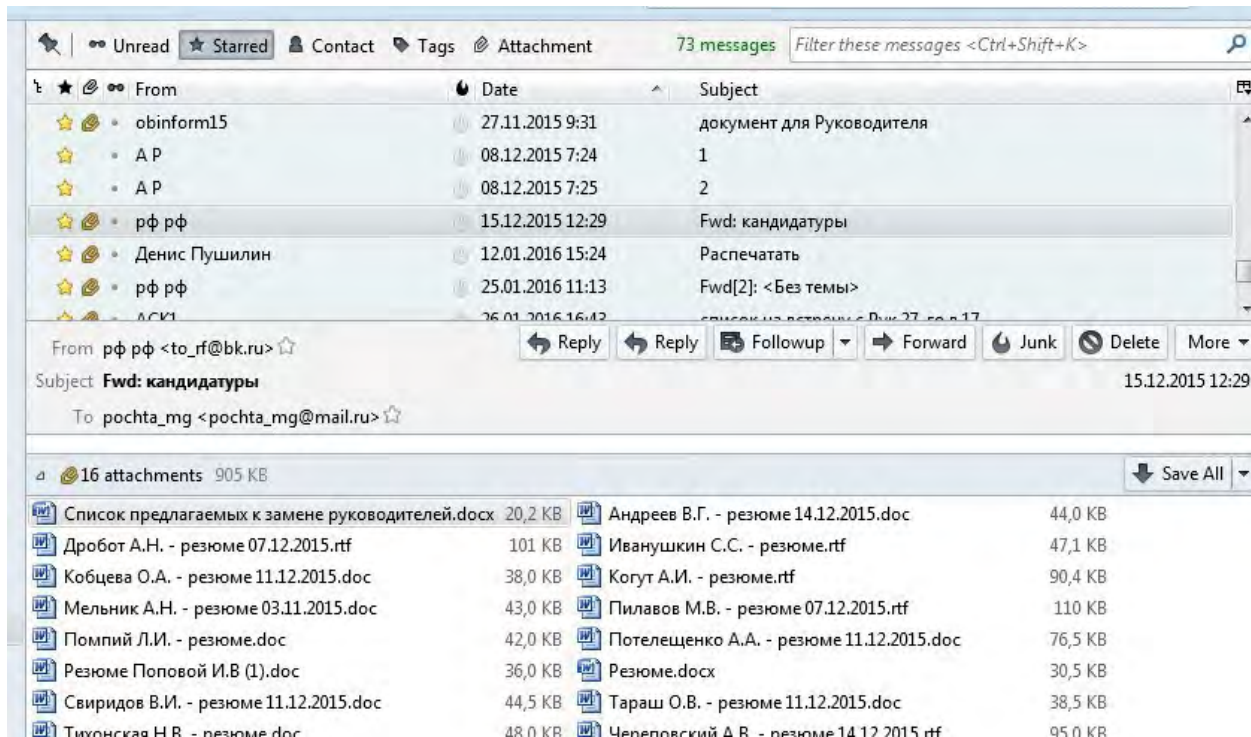
99 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Краткий-отчет-о-деятельности-СДД-за-2015г.pdf>.

100 Лист від to_rf@bk.ru to pochta_mg@mail.ru, 15 December 2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Список-предлагаемых-к-замене-руководителей.pdf>

101 Oleksandr Nykonorov, "LNR" Separatist Field Commander Killed in Car Explosion: Three Versions Why" Euromaidan Press, 5.02.2017, дата звернення 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/2017/02/05/donbas-separatist-field-commander-killed-in-car-explosion-lnr-onashchenko/>

102 Jack Losh, Bakhmut, "Rebel Leader 'Kills' Himself in Cell," The Times (London) online, 26.09.2017, <https://www.thetimes.co.uk/article/rebel-leader-kills-himself-in-cell-3x9mbfbv>, дата звернення 31.08.2017.

ЗОБРАЖЕННЯ 4. ЗНІМОК ЕКРАНУ ЕЛЕКТРОННОГО ЛИСТА З РЕЗЮМЕ ЗАТВЕРДЖЕНИХ КРЕМЛЕМ ПОСАДОВЦІВ ДЛЯ УРЯДУ «ЛНР»

Ципкалова, якщо це справа рук місцевих воєнів, дає підстави думати, що контроль призначень Кремлем був ускладнений боротьбою за владу та за сфери впливу. Ця непокірність могла бути причиною «вторгнення» «ДНР» у «ЛНР» та «путчу» проти Плотницького в грудні 2017 року, наслідком чого, імовірно, стало посилення контролю ФСБ над «республіками» і зменшення впливу Суркова, який, за чутками, конфліктував з ФСБ стосовно Донбасу.¹⁰³

6. Провал проекту «Новоросія»

«ДНР» і «ЛНР» підписали декларацію про конфедерацію 24 травня 2014 року. Це сталося через два дні після першого з'їзду новоствореної «Партії Новоросії» у Донецьку. Просепаратистський веб-сайт novorossy.ru¹⁰⁴ повідомляє, що його відвідали представники південно-східних регіонів України. «Новоросія» була амбітним проектом, що мав охопити весь

південь і схід України, території, де переважає, якщо не домінує російськомовне населення. Електронна пошта Суркова виявляє, що Кремль брав участь – і фінансував – створення цієї картини народної підтримки проекту «Новоросія». Електронний лист, отриманий Сурковим 16 травня 2015 року містить таблицю¹⁰⁵ політичних партій і громадських організацій, що збиралися відвідати захід і вартість перевезення їх 37 представників до Донецька або до Луганська (до Донецька було дешевше). Інший електронний лист, отриманий Сурковим 19 травня 2014 року, містить список учасників¹⁰⁶, а фрагмент декларації¹⁰⁷ був відправлений на скриньку Суркова 14 травня 2014 року, за 10 днів до її підписання¹⁰⁸ в Донецьку.

Подальша задіяність Суркова в проекті «Новоросія» полягала в спробах розробити філософське підґрунтя цієї уявної одиниці. 27 червня 2014 року він отримав мейл від особи, яка називала себе журналістом та істориком,

103 Yuri Zoria "After the coup in occupied Luhansk: a real junta and more Russian FSB control" Euromaidan Press 1.12.2017, дата звернення 27.02.2018

104 Пахнин А. «Учредительный съезд общественно-политического движения «Новороссия», Novorossy.ru, 23.05.2014 [Ел.ресурс] http://novorossy.ru/news/news_post/uchreditelnyy-s_ezd-obschestvenno-policheskogo-dvizheniya-no (дата звернення 1.04.2017).

105 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Табл.xlsx>.

106 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 1.04.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Масалов.pdf>.

107 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/7.pdf>.

108 «Эксклюзив Русской весны: декларация о создании союзного государства – первый шаг к созданию Новороссии», Ruvesna, 24.05.2014 <http://rusvesna.su/news/1400951006> (дата звернення 1.04.2017).

Нікіти Куркіна, з планом¹⁰⁹ заходу, мета якого – «сформувати новітню історичну політику Росії щодо Новоросії» та «легітимізувати цю політику у вітчизняному історичному середовищі». У рамках цього заходу, вартість якого була оцінена в 32 000-38 000 доларів США, мало вийти дві книжки, що мало викликати дискусію, метою якої було б розширення т.зв. «русского мира» та створення історичної концепції, щоб розглядати населення Новоросії як окрему, четверту слов'янську націю на рівні з росіянами, білорусами та українцями. Щоправда, немає жодних доказів про реалізацію цієї ідеї.

Попри ці спроби, російський проект «Новоросія» виявився недовговічним і завершився 20 травня 2015 року, коли стало очевидним, що ідея відколоти величезну частину України не знайшов народної підтримки. Проте цей випадок демонструє важливість ідей, особливо історичних і філософських ідей, у гібридній війні Росії.

в. Бізнес-інтереси Росії на окупованих територіях

Як зазначає грузинський журналіст Давід Баташвілі у своєму дослідженні¹¹⁰, окрім політичного та військового контролю, однією з цілей Росії було захоплення економіки в Абхазії та Південній Осетії. Він вказує на конкретні плани російських компаній-учасниць на окупованих територіях, знайдені в електронній пошті Суркова. Наприклад, російська державна компанія «Роснефть» планувала знайти й видобувати нафту на континентальному шельфі поблизу міста Очамчире у Чорному морі. «Російська залізниця» і «Росатом» також планували інвестувати в Абхазії та Південній Осетії,¹¹¹ згідно з даними в листі, який отримав Сурков 24 жовтня 2013 року.

В Україні Росія збирала інформацію про російський бізнес, що працював на сході України. У листі від 2 червня 2014 року Сурков отримав список підприємств, у яких Росія мала

контрольні акції та які працювали в «ЛНР» і «ДНР».¹¹²

Список було розширено на весь південний схід України¹¹³ в листі від 6 червня 2014 року. Він включав підприємства, пов'язані з тими ж «Роснефть» і «Росатом», що дає підстави вважати, що Росія мала наміри використовувати російські бізнес-структури в конфлікті з Україною. Через рік, як виявив злам пошти, план Росії став більш конкретним. Лист від 23 липня 2015 року, з другого пакету електронних листів Суркова, містить план¹¹⁴ поставки палива на окуповані території. Для цього передбачалось створення дочірньої компанії в Росії, що купувала б паливо в російського державного підприємства «Промсырьеимпорт» через державний Російський Національний Комерційний Банк (РНКБ) після передоплати «Республіканською Паливною Компанією» «ДНР». Компанія «Промсырьеимпорт» потім мала б доставляти паливо на залізничну станцію поблизу Маріїнки послугами російської державної залізниці. У листі зазначено, що «Промсырьеимпорт» мав кредитний договір з РНКБ на суму до 18 млн доларів США (400 млн рублів). Як було з'ясовано пізніше в розслідуванні¹¹⁵ українського видання Liga.net, саме компанія «Промсырьеимпорт» розпочала забезпечення 100% потреб у паливі «ЛНР» / «ДНР» з 2016 року, що зробило російський уряд монополічним постачальником палива для житлових і військових потреб на окупованих територіях. Видання зазначило, що це прибутковий бізнес для «Промсырьеимпорту», оскільки російська держава звільнила його від сплати експортного мита для постачання нафтопродуктів самопроголошеним республікам.

г. «Бюджети» республік – виплати з Москви

Одне з головних запитань – як сепаратистським «республікам» вдалося існувати економічно під час війни. Дані зі зламу свідчать про істотну підтримку з боку Росії.

109 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 08.09.2017 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/09/h-p_roundT_Kurkin.pdf.

110 David Batashvili, "(In)Dependence: Glimpse Into Surkov Files," The Clarion, 12.12.2016, дата звернення 29.03.2017, <http://new.civil.ge/clarion/news/2/1379/eng>.

111 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 2.09.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/09/ИП_ПА_2410.pdf and http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/09/ИП_ПЮО_2410.pdf.

112 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Рос.бизнес-в-ДНР-и-ЛНР.pdf>.

113 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/01/Рос.бизнес-юго-восток.pdf>

114 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, converted to pdf on 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/СХЕМА-ПОСТАВКИ-ТОПЛИВА.pdf>

115 «Гібридний ринок. Минэнерго РФ стало экспортером топлива в ОРДЛО», Liga.net, 18.08.2016 [Ел.ресурс] <http://biz.liga.net/all/tek/stati/3462975-novyy-rynok-minenergo-rf-stalo-eksporterom-topлива-v-ordlo.htm> (дата звернення 2.02.2018).

ЗОБРАЖЕННЯ 5. СКАН-КОПІЯ РОЗПОРЯДЖЕННЯ «РАДИ МІНІСТРІВ «ДНР» ВІД 12 ЛИПНЯ 2014 РОКУ, ЯКУ СУРКОВ ОТРИМАВ ВІД ПУШИЛІНА

В електронному листі, датованому 26 травня 2014 року Сурков отримав опис¹¹⁶ витрат двох українських областей у 2013 році. Дохід Луганської області становив 11.1 мільярдів рублів (323.4 мільйонів доларів США), а витрати – 23.3 мільярда рублів (679 мільйонів доларів США).¹¹⁷ Цей опис передбачав, що Москва готувалася спонсорувати діяльність «республік». Згідно з документом, вартість утримання силових структур, підтримки молоді та виплати пенсій становила б приблизно 8.8 мільярдів доларів США щороку. Вартість була порахована аж до 2017 року.

Скан-копія розпорядження¹¹⁸ «Ради Міністрів «ДНР» від 12 липня 2014 року, яку Сурков отримав від Дениса Пушиліна у листі 2 серпня 2014 року свідчить про те, що Росія справді

спонсорувала «ДНР» у 2014 році. У розпорядженні зазначалось, що з фізичних і юридичних осіб не стягуватимуться податки до завершення воєнних дій, тобто з'явилося інше джерело доходів.

Вірогідно, Росія оплатила також створення Міністерства інформації «ДНР», прес-центру та видання газети. 16 червня 2014 року на пошту Суркова надійшов список видатків¹¹⁹ з детальним описом вартості оплати праці персоналу та вартості обладнання для підтримки цих трьох проектів – все-таки пропаганда є ключовим інструментом у гібридній війні Росії. 18 червня 2014 року, у час швидкого наступу української армії на проросійських сепаратистів і коли було видно провал проекту «Новоросія», Суркова попередили¹²⁰ про

116 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/индекс.pdf>.

117 Це означає, що до війни область існувала завдяки дотаціям, споживаючи вдвічі більше, ніж виробляючи.

118 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/o_E_A_I_E_O_I_XA_O_01-1.pdf.

119 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Smeta_Min_Presscentr_Gazeta.xls.

120 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/O-рисках-экономической.pdf>.

небезпеку економічної блокади з боку України та запропонували шляхи уникнення економічного колапсу. За погодженням згори російські підприємства з сусідніх регіонів могли б компенсувати перебіг поставок металу та електроенергії. Пропонувалося продовжити лінії електропередачі з Ростовської та Нововоронезької атомних станцій.

У документі також зазначалося, що поки 20% експорту Донбасу проходило через морський порт Миколаєва на півдні України, як альтернативу можна було відновити порт поблизу Маріуполя. Ця інформація дає підстави думати, що Маріупольський порт був і є критично важливим для економічного виживання «ДНР» і «ЛНР». Це може також пояснити, чому Маріуполь зазнавав постійних атак з боку «ДНР» упродовж останніх шести років¹²¹ і чому він залишатиметься мішенню – або доки Росія не змінить плани стосовно анклавів «ДНР» і «ЛНР», або доки порт не буде захоплено.

Електронна пошта Суркова також підтверджує знахідки з фільму «Російська таємниця: що стоїть за самопроголошеною «Донецькою Республікою», що вийшов¹²² 15 жовтня 2016 року в ефірі телеканалу France24. У цьому фільмі журналістка Єлена Волошин задокументувала, як Росія відновлювала будівлі «ДНР», зруйновані під час війни та брала участь у відбудові економіки регіону. Вона також розкрила примусову націоналізацію, що досі триває в т.зв. «ДНР» у спробі зробити регіон економічно життєздатним і зменшити навантаження на бюджет Росії. Майже за рік до того, 21 жовтня 2015 року, у Суркова була зустріч, яка демонструє рівень залежності «ДНР» і «ЛНР» від Кремля. Під час зустрічі були присутні заступники російських міністрів економічного розвитку, торгівлі, будівництва й енергетики, а також заступник Голови Відділу ФСБ і представники «Російського Національного Комерційного Банку».¹²³ На порядку денному зустрічі розглядалися, зокрема такі теми:¹²⁴

- «Плани територій [«ЛНР» і «ДНР»] стосовно збільшення податкових зборів»;
- «Щодо завершення формування енергетичного ринку на територіях» і «щодо

роботи [російської] Федеральної антимонопольної служби в розвитку нормативно-правової бази для підрахунку тарифів на територіях»;

- «Щодо поставок вугілля з територій до України і транзитом через РФ»;
- «Щодо початку опалювального сезону, включно з Дебальцевим і Углегорськом», «щодо відбудови приватного сектору (швидкість будівництва 214 нових будинків, матеріали для реставрації 4 000 старих)», «щодо підвищення пенсій на 15%».

Аналізуючи розмови офіційних представників Кремля та інформацію з фільму France24 можна сказати, що Москва намагалась зберегти свою економічну підтримку «ЛНР» і «ДНР» в таємниці, щоб приховати залежність територій від Росії і, відповідно, глибоке втручання Росії та її роль як ініціатора війни. Вітік даних із пошти Суркова не залишає сумнівів, що економічне виживання «території 1» і «території 2», як їх називали під час зустрічі, було можливим лише завдяки фінансовим вливанням з боку Кремля.

Щодо Абхазії та Південної Осетії, електронні листи Суркова показали, що Кремль не лише контролював кожен крок органів урядування маріонеткових режимів, їм загалом вдавалося існувати саме за кошт Росії. Можна припустити, що вони фактично розглядалися як автономні регіони Російської Федерації. Проект протоколу,¹²⁵ отриманого Сурковим 24 жовтня 2013 року, містив документацію щодо дев'ятої зустрічі Російської міжурядової комісії з соціально-економічної співпраці між Російською Федерацією та Південною Осетією. Згідно з протоколом, ця «співпраця» передбачала перевірку інституцій Південної Осетії та виплату заробітної плати співробітникам режиму, а також завдання Міністерству фінансів Росії щодо створення казначейства Південної Осетії. У додатку до мейла був лист від Російського Міністерства Фінансів, у якому режиму Південної Осетії дорікають у неповному та незадовільному оформленні документації щодо бюджетного фінансування, надісланій

121 Vera Zimmerman "In Ukraine, Incessant Fears of a Russian Advance on Mariupol" Euromaidan Press 23.2.2017, дата звернення 29.03.2017 <http://euromaidanpress.com/2017/02/23/in-ukraine-incessant-fears-of-a-russian-advance-on-mariupol/>.

122 "Russia's involvement in Donbas war open secret in Donetsk – France 24" Euromaidan Press 17.10.2016, дата звернення 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/2016/10/17/russias-participation-in-donbas-war-open-secret-in-donetsk-france-24/>.

123 Лист від fedora22222@yandex.ru до pochta_mg@mail.ru, 19.10.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, <http://euromaidanpress.com/список-на-совещание-по-экономике-21-10-2015/>

124 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ПОВЕСТКА-СЕВЕЩАНИЯ-21.10.2015-1.pdf>

125 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/05/3.-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0.pdf>

московській інституції.¹²⁶ Таким чином, імовірно, Росія використовувала не лише подібні схеми для породження сепаратизму в Грузії та Україні, але й подібні механізми для підтримки діяльності відділених територіальних одиниць в обох країнах.

Отже, Кремлівський злам виявляє, що сепаратистські «республіки» на сході України

були – і є – фактично російськими утвореннями. Кремлівські чиновники та олігархи відігравали вирішальну роль у політичних призначеннях, фінансовій підтримці, медіа та PR-видатках у маріонеткових державах, які таємно створила та продовжує підтримувати Росія. Також документи зламу показують невдалу спробу Росії створити симулякр історичних коренів сепаратизму в Україні.

126 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/05/11.Письмо-Минфина-о-текущей-финпомощи-РА-и-РЮО-в-2014-2016.pdf>.

6. Кремлівський привид сепаратизму та хаосу в Україні

З ацікавленість Кремля в розгортанні сепаратистських рухів в Україні стала очевидною після появи «Плівки Глазьева», які нібито описують події, що відбувалися одразу після перемоги Євромайдану в лютому 2014 року.¹²⁷ Вони виявляють, як один із радників Путіна, Сергій Глазьев, режисерував сепаратистські протести в Одесі та Харкові, і можна майже з упевненістю сказати, що вони були частиною єдиної серії узгоджених виступів проти української влади. Це були добре продумані вуличні акції, підсилені інформаційними кампаніями, а маріонеткові політичні групи та мітингувальники часто були завезені автобусами з-за меж України. Вони стали можливими завдяки роботі російських агентів і агентів впливу всередині самої України. Поміж іншим, учасники мітингів закликали до федералізації України, а в деяких випадках – до референдумів за відділення від України.

Процес федералізації України важливий для Росії, і Заходу важливо це зрозуміти. Ослаблення зв'язків між областями та центральним урядом України в Києві дозволило Москві би встановити контроль над місцевими адміністраціями в Україні, ефективно змагаючись з Києвом за відданість окремих частин країни. Враховуючи економічну та політичну могутність Москви та застосування нею інших технологій, як от підкуп, компромат (шантаж із використанням компрометуючої інформації) і вбивства, такий проект федералізації країни може стати фатальним для стабільності української держави. Це те саме, що ненасильницький, політичний спосіб розвалу країни. Але наслідки як політичного, так і насильницького способу однакові.

Путчі та повалення порядку дозволили б Росії створити альтернативні центри влади. Проте протягом кількох місяців проросійських протестів, цей сценарій увінчався успіхом лише в тепер окупованому Криму та на територіях «ДНР» і «ЛНР». Це не змусило Росію відмовитися від своїх планів підкорення України. Другий і третій пакети зламу пошти Суркова розкривають, що Росія фінансувала та курувала сепаратистські проекти у південно-східній Україні щонайменше до кінця 2015 року. Імовірно, метою було, крім посилення напруги та зниження рівня підтримки влади, домогтися «м'якої федералізації» України шляхом внесення змін до її Конституції та закріплення спеціального статусу для кожного окремого регіону, а також вплинути на результати місцевих виборів у

Харківській області.

Хоча втручання мали свої особливості в кожному регіоні, у них були спільні риси:

- Стратегічний сепаратистський тон повідомлень, з найвищим потенціалом мобілізувати пересічне населення, підбирався для кожного регіону окремо з допомогою місцевих радників;
- Маріонеткові комісії з призначеними Кремлем «лідерами» були укомплектовані для роботи в процесі майбутньої Конституційної реформи та підготовки змін до Конституції, що мало б забезпечити особливий статус для кожного регіону;
- Маріонеткові комісії слугували центрами впливу, організовуючи дискусії, прес-конференції, збираючи підписи та видаючи написані Кремлем меморандуми, що видавалися за щирі народні підтримку ідей Кремля;
- Врешті-решт, маріонеткові комісії зібралися та оприлюднили спільний меморандум, створюючи враження всеукраїнського руху;
- З допомогою інших підставних груп відбувалися провокації та акції з високим потенціалом посилення напруги та привертання уваги ЗМІ, як онлайн, так і офлайн;
- Давалися хабарі журналістам інформаційних агентств для висвітлення провокацій і подій, щоб створити враження їх високої значущості.

127 "Ukraine Publishes Video Proving Kremlin Directed Separatism in Eastern Ukraine and Crimea," Euromaidan Press, 23.08.2016, дата звернення 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/2016/08/23/ukraine-publishes-video-proving-kremlin-directed-separatism-in-ukraine/>.

Електронні листи з облікових записів Суркова та Ардзінби виявляють спроби втрутитися в Харківську, Одеську, Запорізьку, Дніпропетровську та Миколаївську області, хоча найбільше уваги було приділено Харкову та Одесі: вірогідно, їх Москва розглядала як стратегічно найважливіші.

а. План режисерування сепаратизму в Харкові

Сепаратистські проекти Кремля в Харкові описані в другому та третьому пакеті Кремлівського зламу. Частина друга розкриває, що сепаратизм у Харкові залишався стратегічною метою Кремля до 2015 року, хоча, як виглядало, метою не було ввести російські війська під прикриттям проросійських озброєних груп, а натомість створювати атмосферу нестабільності для діяльності уряду, що сформувався після Євромайдану. Мабуть, зміна тактики відбулася внаслідок невдачі Росії в роздуванні достатньо високого рівня хаосу й активізації народного, насильницького повстання. Заклик сепаратистів до збройної боротьби під гаслом «Харків, вставай!» став політично непопулярним і отримав мало підтримки, як показало неофіційне опитування¹²⁸ думки понад 150 «бізнесменів, представників середнього класу та бідних» серед харків'ян, проведене за дорученням депутата Російської Думи Михайла Маркелова та переслане Суркову 4 червня 2015 року.

«Жителів міста в найближчій перспективі «розкачати» мітингами та акціями доволі складно», — йдеться в документі. У ньому пояснюється, що блогерам харківського Антимайдану — протестувальникам проти українського прозахідного Євромайдану та післяреволюційного українського уряду — більше не довіряють. Люди, за даними документа, стомлені й байдужі. Проросійські активісти втекли до Росії, і поширюються гасла «Україна — це Європа», «Росія напала на Україну», «Харків — це Україна». Співвідношення прихильників і противників Росії впало з 70/30 до 50/50 (ці цифри явно перебільшені. Опитування,¹²⁹ проведене Фондом «Демократичні ініціативи»

імені Ілька Кучеріва 16-30 березня 2014 року показало, що 91,9% жителів східних регіонів України вважали Україну своєю батьківщиною, і лише 7,3% бажали, щоб їхній регіон приєднався до іншої країни). Проте в документі також зазначається, що люди незадоволені новими підвищеними тарифами та «владою», але критикують їх вдома на кухні, а не під час вуличних протестів.

Цей документ іще раз підкреслив увагу Кремля до пошуку вразливих місць у соціальній ситуації України. Активно підбиралися гарячі теми, що найкраще резонували б з актуальними протестними настроями. Варто зазначити, що більшість проробленої роботи, з точки зору досліджень, була гарної якості.

Щоб додати трохи гумору згадаємо, що іноді кремлівські постановки «низового активізму» в Харкові були неузгодженими. В одному з повідомлень¹³⁰ Суркову Маркелов скаржиться на незатверджений сценарій відео, спрямованого на європейську аудиторію. У ньому актори мали зіграти протест під гаслом «Порошенко — ху@ло» (натяк на популярне наспівування та мем «Путін — ху@ло»), аби показати, що «тут усі проти» нової владної еліти України.

Третій пакет зламу пошти Суркова розкриває більше подробиць дій Кремля в Харкові. Як і всюди, Кремль покладався на підставні групи. У записі¹³¹ Сергія Мойсеєва, лідера громадської організації «Русь триєдина», яку російський депутат Муратов переслав Ардзінбі 10 жовтня 2014 року, описані кроки, що могли б наблизити «русский мир» до Харкова. Пропонувалося створити команду активних проросійських агентів у Харкові та Москві для здійснення відкритої законної діяльності у вигляді політичних протестів, а також таємної нелегальної діяльності по саботажу доти, доки Харків може бути захоплений з окупованого Донбасу або сусідньої російської Білгородської області. Це вчергове свідчить про те, що політичні кампанії носили не лише інформаційний характер, але й були тісно пов'язані з бунтом і насильством.

Мойсеєв співпрацював з меншими громадянськими групами для виконання цих дій,

128 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/09/Харьков.-Проблемы-и-настроения.pdf>.

129 «Чи властиві українцям настрої сепаратизму — загальнонаціональне опитування», Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва, 13.04. 2014 <http://dif.org.ua/article/chi-vlastivi-ukraintsyam-nastroi-separatizmu-zagalnonatsionalne-opituvannya> (дата звернення 2.09.2017).

130 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Харьков3.ИИФО-от-ММ-1-1.pdf>.

131 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/записка-что-делать-по-Харькову.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 6. ФРАГМЕНТ ТАБЛИЦІ ВУЛИЧНИХ АКЦІЙ У ХАРКОВІ, ЯКУ АРДЗІНБА ОТРИМАВ 10 ЖОВТНЯ 2014.

№	А Регион	В ДАТА	С ОРГАНИЗАТОР	Д МЕРОПРИЯТТЯ (формат)	Е НАЗВАННЯ МЕРОПРИЯТТЯ	Г ЛОЗУНГИ	Н ПРИВЛЕКАЕМЫЕ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ	І количество участников	К СУММА руб
1	Харьков	05.09.2014	Мойсеев С.В. Петрунько А.В.	Митинг на площади Свободы (флешмоб)	"ХОЛОДОМОР 2014" Социальный протест против повышения тарифов ЖКХ	Мы не хотим мерзнуть зимой!!! Мы не хотим голодать без работы!!! Флешмоб на тему замерзав зимой	Женское движение Харькова Союз советских офицеров Русское вече Харьковский областной комитет инвалидов ВОВ Трудовая харьковщина	300	40 000
2	Харьков	10.09.2014	Мойсеев С.В. Петрунько А.В.	Пикет перед областным военкоматом	Антивакционный протест Нет братоубийственной войне	Не пускай своих детей на войну! Отсылайте на войну собственных детей! Нет братоубийственной войне!	Женское движение Харькова Родительский комитет, Православный выбор Русское вече	100	12 000
3	Харьков	12.09.2014	Мойсеев С.В. Петрунько А.В.	Митинг на площади Свободы (молитвенное стояние)	Митинг под названием Хватит бомбить Донбасс!	Хватит воевать со своим народом! Останови геноцид! Хватит убивать мирных жителей Донбасса!	Женское движение Харькова Союз советских офицеров Русское вече Харьковский областной комитет инвалидов ВОВ Трудовая харьковщина Родительский комитет Православный выбор	300	40 000
4	Харьков	16.09.2014	Мойсеев С.В. Петрунько А.В.	Пикет перед областным судом в защиту политических заключенных (молитвенное стояние)	Свободу узникам совести!	свободу узникам совести! Всаж не пересажайте. Свободу полит заключенным	Женское движение Харькова Союз советских офицеров Русское вече Харьковский областной комитет инвалидов ВОВ Трудовая харьковщина Православный выбор Родительский комитет	100	12 000
5	Харьков	19.09.2014	Мойсеев С.В. Петрунько А.В.	Митинг на площади Свободы (поминальное молитвенное стояние)	В память жертв гражданской войны на Донбассе	фото погибших детей жертвы террористической операции на Донбассе, за что убийли этих детей, невинная кровь воплет!	Женское движение Харькова Союз советских офицеров Русское вече Харьковский областной комитет инвалидов ВОВ Трудовая харьковщина Православный выбор Родительский комитет	100	12 000

згідно з таблицею¹³² під назвою «Кошторис [на] жовтень», яку Муратов відправив Ардзінбі того ж дня. Таблиця містить план дій з дестабілізуючих заходів, які мали бути проведені протягом жовтня 2014 року, а також перелік організацій, які мали б їх реалізувати та оцінка їх вартості. Згадуються такі харківські організації: «Жіночий рух Харкова», «Батьківський комітет», «Православний вибір», Комуністична партія, Харківський обласний комітет інвалідів, профспілки, «Трудова Харківщина» та Союз радянських офіцерів. До подій належать: виставка під назвою «ФОТОВИСТАВКА. Наше місто: яким воно було і яким стало», пікет під входом до місцевого заводу Турбоатом, антиурядові протести на центральній площі, «плакатна війна» – розклейка плакатів по місту з закликком бойкотувати парламентські вибори та флешмоб з тією ж метою.

До того ж, група просила гроші для організації «тролінгу опонентів» і «демотивації ворогів» у соціальних мережах, а також створення сайту з «персональними даними ворогів». Координувати операції мав генштаб у Москві та Харкові, а «партизани й козаки» мали здійснювати «нейтралізацію активістів Правого сектору, терористичні акти на об'єкти інформаційної інфраструктури й інші військові та матеріальні ресурси ворога». Ціни були вказані в рублях, загальна сума становила 5,2 млн рублів (130 500 доларів США).

Імовірно, російський депутат Муратов був вражений: надсилаючи список запланованих виступів Ардзінбі, він прокоментував, що «група справді працює, вони вже місяць чекають на наші вказівки та підтримку».

Ардзінба отримав ще одну таблицю 10 жовтня 2014 року, з більшою кількістю планів і детальним кошторисом вуличної акції.¹³³

Загальна вартість, включно з оплатою 100 учасників, 3 організаторів, 2 адвокатів і хабарями місцевої поліції та ЗМІ, була оцінена в 19 200 доларів США. Незрозуміло, чи відбувся запланований Мойсеевим мітинг. Проте відбулися інші мітинги, які допоміг організувати Кремль. 14 листопада 2014 року Мойсеев відправив Муратову листа, в якому повідомляє, що запланована акція біля харківського заводу Турбоатом була перехоплена харківською поліцією. Згідно з повідомленням місцевого видання,¹³⁴ Міністерство внутрішніх справ України дізналося про мітинг, основними темами якого мали бути «привертання уваги до погіршення соціально-економічного становища України» та «нагадування про важливість економічних зв'язків з Росією». Взяти участь у мітингу мали 150 осіб з «Жіночого руху Харкова» та «Трудової Харківщини» – обидві організації з таблиці Мойсеева – і його мали висвітлювати російські державні ЗМІ. Кожен учасник мав отримати 1000 рублів (22 долари США), а організатори – 10 000 рублів (220 доларів США).

¹³² InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/смета-октябрь.pdf>

¹³³ InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Мероприятия-в-Харькове-октябрь.xls>

¹³⁴ «На следующей неделе в Харькове собирались устроить очередной сепаратистский митинг», Vgorode.ua, 14.11.2014, <https://kh.vgorode.ua/news/sobytyia/242395-na-sleduuischei-nedele-rossiya-planirovala-ustroyt-v-kharkove-separatistskiy-mytynh-tytushek> (дата звернення 4.02.2018).

Хабарі місцевим ЗМІ були оцінені в 50 000 рублів (1100 доларів США). Таким чином, загальна вартість мітингу становила б 4150 доларів США.

Інший протест, цього разу працівників харківського заводу «Електротяжмаш», успішно відбувся 11 березня 2015 року.¹³⁵ У ньому взяли участь 150 працівників, які вимагали «нормалізації економічної ситуації на підприємстві» – простою мовою, відновлення економічних зв'язків з Росією. За місяць до цього Горбунов¹³⁶ надіслав Ардзінбі сценарій цього мітингу з контактами організаторів – лідера профспілки та працівника заводу. Імовірно, це коштувало Росії 4000 (валюта не вказана, але йдеться, напевно, про долари США): 1500 – оплата звичайних учасників, 500 – на безпеку та хабарі поліції, 1000 – на організацію події та ще 1000 – організаторам.

Ці випадки показують, як Кремль робив спроби створити картину широкої підтримки сепаратистських гасел в Україні з допомогою мітингів, які потім висвітлювалися в місцевих ЗМІ підкупленими журналістами, для створення ілюзії народного протесту, що сприяло би дестабілізації України. Як й інша діяльність Росії в Україні, ця постановочна низова активність була спрямована на створення вигляду опозиції до постєвромайданного уряду, роздуючи наявні проблеми, деморалізуючи українців та посилюючи непорозуміння в суспільстві, вже й так виснаженому за роки війни та страждань.

Кремль продовжував використовувати тему відновлення економічних зв'язків з Росією. Влітку 2016 року на Україну була спрямована кампанія з дезінформації, головним меседжем якої було те, що українська промисловість не виживе без економічних зв'язків з Росією.¹³⁷ У процесі кампанії проросійські політики озвучували ці повідомлення на обраних українських медіа-майданчиках, які були раніше звинувачені в просуванні лінії Кремля, включно з Timer and Korrespondent, яких ми ще згадаємо в цьому дослідженні; також просувалися підроблені петиції, нібито підписані працівниками заводів з вимогою

до Порошенка «встановити мир з Росією». Працівники заводів спростували підписання будь-яких петицій, але новини про це далі публікувались у сумнівних блогах, підхоплювались більшими виданнями і широко висвітлювались в російських ЗМІ. Українське інформаційне агентство liga.net з'ясувало, що журналістам пропонували від 500 до 1000 доларів США за розробку «історії» про одне підприємство, від підробки петиції до опублікування «новин» про неї на їхніх веб-сайтах.

Розглядаючи питання крізь призму рефлексивного управління, Кремль намагався створювати удавану реальність, видаючи визначені ним проблеми як більш серйозні, ніж вони були насправді. Це дозволило агентам Кремля втілювати політичні дії для «вирішення» цих «проблем», про що піде мова далі.

6. Протести проти українського уряду: заохочення хаосу

Як і зараз в інших країнах, в Україні Кремль прагнув посилити наявні проблеми та суперечності.

Після початку війни в Україні стався різкий економічний спад. До того ж, розірвані економічні зв'язки з Росією та непопулярні заходи, як-то підвищення тарифів і трудова реформа, до яких вдався новий проєвропейський Уряд для виконання кредитних умов МВФ, створили середовище для підбурювання незадоволенної діяльністю Уряду. Як виявив план щодо Харкова, Кремль прагнув знайти осіб у профспілках і на заводах, що бажали б проводити публічні протести. Медіа-звіти та зарплатні відомості в електронній пошті Ардзінби показують, що Кремль заохочував такі протести по всій Україні.

Конкретними прикладами підбурених Кремлем протестів є страйк робітників Одеського портового заводу, які вимагали відновити економічні відносини з Донбасом, а також страйк 500 робітників на заводі Південмаш у Дніпрі. Ардзінба отримав моніторинг прес-повідомлень про ці події: перша отримала 135 згадок,¹³⁸ друга 17.¹³⁹ Це вказує на участь Кремля

135 «Работники харьковского «Электротяжмаш» вышли на протест против закрытия завода», From-Ua.com, 11.03.2015 <https://from-ua.com/news/341997-rabotniki-harkovskogo-elektrotiazhmasha-vishli-na-protest-protiv-zakritiya-zavoda.html> (дата звернення 12.02.2018).

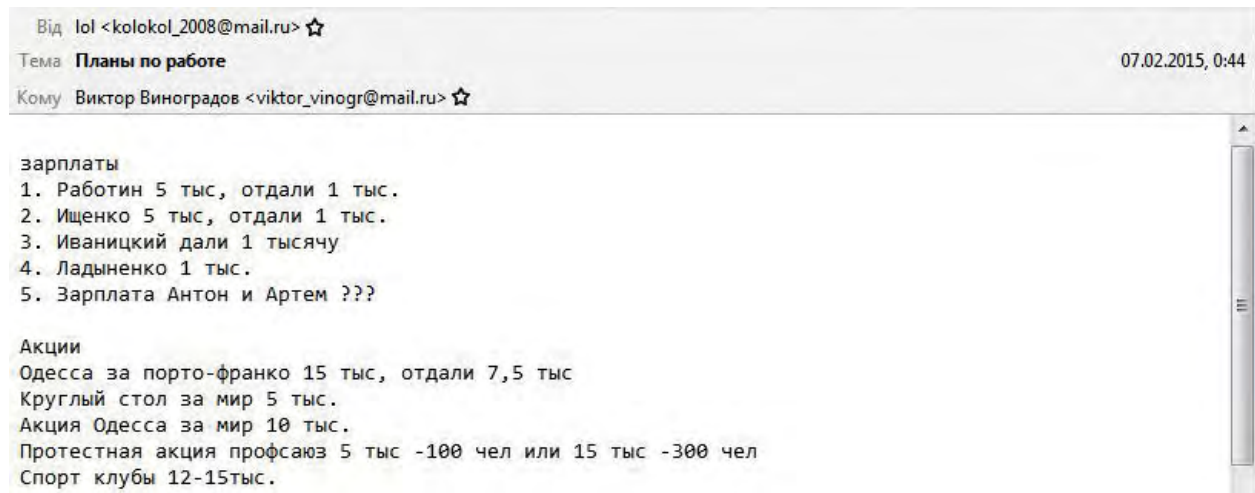
136 Лист від gorbunovpetr@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 11.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

137 Olena Makarenko "Ukraine targeted by disinformation campaign to restore "friendship" with Russia" Euromaidan Press 12.1.2017, дата звернення 18.03.2018 <http://euromaidanpress.com/2017/01/12/fake-news-campaign-in-ukraine-presses-to-restore-economic-relations-with-russia/>

138 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 15.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

139 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 25.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 13.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/новость-25.02-Д.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 7. СКРІНШОТ ЛИСТА ВІД KOLOKOL_2008@MAIL.RU ДО VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 7.02.2015

в організації обох подій. Доказами, що Кремль фінансував деякі з цих дій є платіжні повідомлення, що містять пункти, як от «акція Одеса за мир 10 000; акція протесту профспілка 5 000 – 100 людей або 15 000 – 300 людей».¹⁴⁰

Організованих Кремлем протестів відбулося багато там, де була сильна мережа його агентів: в Одеській і Харківській областях. З допомогою команди Ардзінби в медіа з'явилися публікації про мітинг проти олігархів у Білгород-Дністровському порту під Одесою 14 березня 2015 року, як з'ясувалось з переписки Ардзінби, Мамедової та Давидченка, а також із моніторингу преси.¹⁴¹ Під час протесту місцевий представник профспілки закликав до присвоєння місту особливого статусу «порто-франко» – цю ідею просувала Росія для послаблення контролю України над містом.

План невеликих мітингів в Одесі, який Давидченко надіслав Ардзінбі 24 лютого 2015 року¹⁴² включав такі: «Протест проти Трудового Кодексу та низьких заробітних плат... 100 осіб; 300 осіб... проти погіршення стандартів життя та підвищення цін на їжу; проти зростання цін на пальне... 50-70 осіб, 20 машин; 3 мітинги з перекриттям доріг – Одеса 200 людей; Котовськ

150 людей; Бессарабія 100 людей».

Це супроводжувалось звітами та фотографіями з мітингів, які відбулися. З допомогою маріонеткової групи, що позиціонувала себе як профспілка під назвою «Захист Праці», Кремль провів марш проти підняття цін на транспорт 17 березня 2015 року. Лідер «Захисту Праці» Андрій Іщенко, помічений в анонсуванні маршу в сюжеті місцевого телеканалу,¹⁴³ фігурує в зарплатних відомостях, надісланих Давидченком Ардзінбі. 7 лютого 2015 року Іщенко, як вважається, отримав 1000 (валюта невідома), 17 лютого – 1000 доларів США, 25 лютого – 3000, 5 березня – 3000, 5 квітня – 3000. Протест виявився успішним: його перервали члени груп-прихильників Євромайдану, а звернення організаторів протесту («Захист праці») навіть переклали англійською.¹⁴⁴ Ця місцева маріонеткова агенція впливу дозволила Кремлю вставити свої меседжі на дуже локальному рівні в український медіа-простір.

Ідею проведення виступів проти зростання тарифів з використанням піар-ходу з блокування руху було перенесено в інше східне місто України – Запоріжжя. Давидченко координував мітинги, що відбулися там 5 квітня¹⁴⁵

140 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 7.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

141 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 14.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 13.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/новость-14.03_Б.pdf

142 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 24.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

143 <https://www.youtube.com/watch?v=Jp0KfTjWdDw&app=desktop>

144 "Urgent appeal for solidarity: peaceful protest of trade unionists and community repressed in Odessa!" UkraineSolidarity 20.03.2015, дата звернення 13.02.2018 <https://ukrainsolidaritycampaign.org/2015/03/20/appeal-for-solidarity-peaceful-protest-of-trade-unionists-and-community-repressed-in-odessa/>

145 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 5.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 8. ФОТО ПОСТАНОВОЧНОГО ПРОТЕСТУ БІЛЯ ПОСОЛЬСТВА США В КИЄВІ, ЯКЕ СУРКОВ ОТРИМАВ НА СВОЮ ЕЛЕКТРОННУ СКРИНЬКУ

та 26 квітня,¹⁴⁶ а також мітинг автомобілістів з перекриттям руху проти цін на газ у Харкові.¹⁴⁷ Він також керував мітингом проти бідності та підняття тарифів у Дніпрі 15 травня 2015 року, де протестувальники, так само як в Одесі та Запоріжжі, перекривали вулиці з заклик до Президента Порошенка та Прем'єр-міністра Яценюка скласти свої повноваження.¹⁴⁸ Ті самі вимоги висувалися під час акції з перекриттям вулиць у Харкові 25 травня 2015 року.¹⁴⁹ Це вказує на те, що Кремль був гнучким у втручанні в справи України, шукав і застосовував «найкращі практики» для створення атмосфери нестабільності. У цьому, як і в попередніх прикладах, Росія прагнула використати слабкі сторони, маніпулюючи й опираючись на наявні страхи, а також навіюючи нові.

Свідчення щодо створення, контролю та маніпуляції маріонетковими групами містить звіт¹⁵⁰ проросійської громадської організації в Києві, який Сурков отримав 14 квітня 2015 року. У звіті йшлося про демонстрацію

київської громадської організації Прав?да! 14 квітня 2015 року, участь у якій взяла 1000 осіб. Опівдні, як повідомляється в звіті, учасники вишикувалися вздовж паркану біля входу до посольства США. Через 15 хвилин більшість мітингувальників заклеїли собі вуста чорною ізоляційною стрічкою. «Всім учасникам була видана агітаційна листівка з закликом вимагати від американців забрати свій маріонетковий уряд з України», йшлося у звіті – мався на увазі Президент України та Парламент, обрані після Євромайдану, що зображувався російською пропагандою як «путч за підтримки США».¹⁵¹

У звіті повідомляється, що було використано 110 плакатів з надписами на трьох мовах: «Ми не худоба!», «Дякуємо США за нашу бідність», «США. Дякуємо за війну», а також 20 фотографій зруйнованих міст Донбасу. Не було жодної інформації про те, заплатили учасникам мітингу чи ні. Мітингувальники змінювали один одного що 10 хвилин, повертаючи плакати або в

146 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 16.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

147 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 18.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

148 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 15.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

149 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 25.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

150 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ОТЧЕТ.pdf>.

151 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, compressed on 20.08.2017,

http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/Донбасс_2016-ilovepdf-compressed-1.pdf.

бік посольства, або в бік дороги. «Несподівано для організаторів, люди, чиї вуста не були заклеєні стрічкою почали *самі* скандувати слово «правда» та підіймати догори кулаки» [виділення курсивом – редактор].¹⁵² У звіті зазначається, що пікет тривав протягом двох годин і що готуються звіти по телеканалів, які знімали сюжети під час події.

Щонайменше сім подібних протестів тієї самої групи відбулися в Києві, згідно з електронними листами, надісланими їхнім координатором Ардзінбі з поштової скриньки ukraine.new.2014@gmail.com. 2 травня 2015 року відбувся марш, присвячений пожежі в одеському Будинку профспілок, що в російських ЗМІ часто описується як масове вбивство.¹⁵³ У плані¹⁵⁴ маршу, який Ардзінба отримав 1 травня, зазначалося, що він супроводжуватиметься гаслами «Ми не забудемо Одесу!» і «Київ не пробачить!». 9 квітня 2015 відбувся «трибунал над міською владою»¹⁵⁵ через високі тарифи та ціни на їжу, який підтримали 3000 осіб. 22 квітня відбувся ще один пікет під американським посольством¹⁵⁶, напередодні якого по Києву було розклеєно 19 000 листівок для анонсування події, 20 учасників затримала поліція. 13 травня відбулася ще одна акція протесту «проти війни, за мир»¹⁵⁷ перед посольством США. 16 травня відбувся марш за відставку Президента Порошенка та Прем'єр-міністра Яценюка. Згідно з аналітичним резюме,¹⁵⁸ яке отримав Ардзінба, у марші взяли участь приблизно 8000 осіб, але він був дещо неузгодженим через затримання лідера. У резюме зазначається, що для проведення таких маршів потрібні юристи або замісники організатора, які за потреби можуть замінити лідера. 21 травня відбувся пікет за участі 900 осіб¹⁵⁹ перед Посольством США, ще один був запланований на 3 червня. Щоразу відправлялися фотографії та в багатьох випадках – відео, завантажені на YouTube.

Можливо, ці протести були незалежними і Суркову лише доповідали про них, адже відсутні докази грошових переказів. Проте це малоймовірно. По-перше, якби Росія їх не підтримувала, чому б Суркову та Ардзінбі надавали

детальні аналітичні звіти по них, а також величезний масив фото- та відеопідтверджень їх проведення? По-друге, 14 квітня всім учасникам роздали листівки з точними тезами, які використовував Кремль. По-третє, у тому самому звіті висловлюється здивування, що учасники робили щось самостійно, а не лише слідували вказівкам. Детальні звіти та спостереження за успіхами й помилками справляють враження, що організатор ділився планами, як найкраще збільшити вплив протестів як частину координованої кампанії.

Таким чином, злам Кремлівської пошти виявляє, що після провалу проекту «Новоросія» Росія продовжила застосовувати тактику підбурення протестів проти українського уряду, проте в менших масштабах. Організовані маріонетковими групами, ці протести використовували вразливі сторони України, актуальні на той час, спрямовані на роздування наявних проблем та створення «фронту» підтримки, розповідаючи, наприклад, що Євромайдан був буцімто «путчем за підтримки США». Чиновники Кремля контролювали більшість аспектів проведення протестів і отримували звіти про їх проведення одразу після події. Загалом, ретельний контроль є рисою всіх диверсійних дій в Україні.

в. Втручання Кремля в місцеві вибори в Харківській області

Після того як у Мінських договорах були закріплені положення про децентралізацію в Україні, Кремль зробив спробу втрутитися в перебіг місцевих виборів у Харківській області, де в нього була широка мережа агентів.

29 квітня 2015 року Сурков отримав листа¹⁶⁰ від депутата Російської Думи Михаїла Маркелова з можливою схемою побудови проросійської бази активістів у Харківській області. Одним із варіантів було створити проросійську громадську організацію під назвою «Гражданская инициатива» («Громадянська ініціатива») – щоб спрямовувати громадську думку проти чинної влади та впливати на вибори. Маркелов запропонував теми, які можна було підняти

152 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ОТЧЕТ.pdf>.

153 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 30.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

154 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 1.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

155 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 29.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

156 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 29.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

157 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 30.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

158 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 30.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

159 Лист від ukraine.new.2014@gmail.com до viktor_vinogr@mail.ru, 30.05.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

160 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Комплекс-мер-Х-2.pdf>.

на під час прес-конференцій, круглих столів, теледебатів, інтерв'ю та відкритих заходів, як от «День Харківської області», з метою «мобілізації протестних настроїв, критики політики київської влади, пропаганди мирного урегулювання кризових проблем, ідей «автономізації» регіону, налагодження з огляду на це діалогу між Харковом і Києвом».¹⁶¹ Маркелов стверджував, що можливо завести трьох-чотирьох кандидатів від громадської організації до обласної ради та додав список імен.¹⁶²

Вибори до Харківської обласної ради 25 жовтня 2015 року були такими ж важливими, як і вибори до Парламенту України, переконував Маркелов Суркова в листі¹⁶³ від 18 червня 2015 року, оскільки децентралізація України дала більше влади областям. Він наполягав на гарному проведенні передвиборчої кампанії. У листі Маркелов запропонував¹⁶⁴ провести конференцію для переконування громадськості в потребі автономії для Харкова. Називатися конференція мала «Історична роль Харківської області в політичній системі України. Необхідність надання регіону особливого статусу самоуправління».¹⁶⁵

Подія мала проходити в форматі круглого столу за участі «Громадянської ініціативи» та регіонального відділення Партії регіонів, яка була лояльною до поваленого режиму проросійського Президента Януковича. Саме так проросійська ГО, заснована російськими агентами впливу, та проросійська партія мали зібратися для «створення передвиборчого Союзу обох структур для участі в місцевих виборах».¹⁶⁶

Він також радив провести круглий стіл на місцевому телебаченні під назвою «Місцеві вибори. Шлях до сепаратизму чи добробуту України через регіональне самоврядування?». Фокусом програми мало стати просування ідеї розширеної автономії області, а також спільна заява на підтримку змін до конституції України, - ймовірно, однієї з ключових цілей війни Росії. Скоріше всього, Росія при цьому прагнула досягнути того ж результату, як і з «ДНР»

і «ЛНР», але передусім політичними методами, а не через хаос і насильство. З допомогою же яких тем Кремль збирався виграти вибори? Маркелов запропонував кілька проросійських тез: громадянська війна, що вбиває людей; рязуче падіння стандартів життя, бідність і переписання історії – повалення пам'ятників Леніну.

Повною мірою цих цілей не вдалося досягнути, але двоє депутатів зі списку Маркелова таки були обрані до обласної ради,¹⁶⁷ а також у Харкові тривала інша протестна діяльність під наглядом Маркелова. Нещодавнє інтерв'ю активіста Харківського Антимайдану Андрія Бородавки¹⁶⁸ допомогло підтвердити участь Маркелова в організації заворушень у Харкові. У ньому Бородавка розкрив проросійських активістів, т.зв. «політичних емігрантів», які змагалися за Кремлівські гроші в обмін на організацію проросійських політичних заходів на місцях.

План Маркелова був не єдиним способом, з допомогою якого Кремль намагався втрутитися в місцеві вибори в Харківській області. Електронні листи з Третього Пакету зламу пошти Суркова, що були оприлюднені в листопаді 2017 року, особливо зі скриньки, якими користувалися Алла Александровська та її син (fedor_fedorov53@mail.ru), вказують на те, що Кремль, вірогідно, підтримував передвиборчу кампанію під проводом Александровської з метою завести до міської та обласної рад своїх довірених осіб. 15 червня 2015 року вона відправила аналітичне резюме¹⁶⁹ Ардзінбі, в якому наголосила на важливості місцевих виборів 26 жовтня 2015 року з огляду на процес децентралізації та запропонувала використати Харківський обласний комітет Комуністичної Партії – яка де-факто вже була заборонена – для обрання кандидатів з колишніх комуністів. Одним варіантом участі обласного активу, за її словами, була реєстрація екс-комуністів як кандидатів-самовисуванців, іншим – використання створеної нею раніше групи, Громадської ради сприяння конституційній

161 Там само.

162 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Предварительный-список-возможно-наших-кандидатов-1.pdf>.

163 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/XAPbKOB-1-от-MM-1.pdf>.

164 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/XAPbKOB2-Мероприятия-и-проекты-Х-обл-_таблица_1-2-3-1.pdf.

165 Там само.

166 Там само.

167 Результати виборів: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM058?PID112=12&PID102=5441&P-F7691=5441&PT001F01=102&rej=0&pt00_t001f01=100.

168 «Разговор по душам с почти сепаратистом», InsiderNews, 3.09.2016 <http://insidernews.info/razgovor-po-dusham-s-pochti-separatistom-chast-1/> (дата звернення 29.03.2017).

169 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 3.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/выборы-2015.pdf>

реформі «Слобожанщина».

В тому ж листі Александровська оцінила вартість кампанії.¹⁷⁰ Кожному кандидату необхідний був завдаток, також гроші потрібні були для підкупу членів виборчих комісій, представників партій, спостерігачів за виборами й агітаційних груп, для покупки пального, друку матеріалів і забезпечення медіа-підтримки. За її підрахунками, вартість проведення виборчої кампанії 30 кандидатів до обласної ради становила б 120 460 доларів США, а 20 кандидатів до міської ради Харкова – 183 240 доларів США.

Мабуть, пропозиція зацікавила Ардзінбу, адже 9 лютого 2015 року Александровська надіслала йому список¹⁷¹ кандидатів до Харківської міської ради й інших місцевих рад Харківської області.

В іншому листі того ж дня вона надіслала додатковий список лідерів для цієї кампанії.¹⁷² 12 липня 2015 року Александровська переслала Ардзінбі листа з адреси simonov_semen86@mail.ru (це могла бути адреса Петра Симоненка, экс-голови розпущеної Комуністичної партії України), який містив резюме¹⁷³ з описом досвіду Александровської в проведенні виборчих кампаній і переліком тем для майбутньої кампанії, а саме: спеціальний статус Харківської області; розширення повноважень громад і бюджетна автономія; критика чинної влади за недотримання міжнародних зобов'язань (наприклад, політичної частини Мінських угод), а також за зростання цін і обмеження пільг.

До листа була також додана таблиця¹⁷⁴ досягнень Комуністичної партії на минулих виборах. Харківська область була серед 3-5 областей з найвищим рівнем популярності Комуністичної партії, що, імовірно, мало підкреслити потенціал її членів бути обраними, навіть після заборони партії. Мабуть, Ардзінба погодився фінансувати проект: у серпні Александровська надіслала йому точніші підрахунки¹⁷⁵ необхідних коштів на

вибори, список кандидатів¹⁷⁶ до місцевих рад і список кандидатів¹⁷⁷ до обласної ради.

У документі¹⁷⁸ під назвою «Основні заходи», який Александровська надіслала Ардзінбі 26 серпня 2015, перед колишніми комуністами ставилась ціль подолати 5-відсотковий виборчий бар'єр, необхідний для формування фракцій у Харківській міській та обласній радах, а також у місцевих радах. У документі була також вказана загальна вартість кампанії, яка, порівняно з попередніми підрахунками, знизилась до 140 000 доларів США. Також було запропоновано сформувати зі складу экс-комуністів нову партію під назвою «Нова держава». Хоча наведені вище факти не дозволяють зробити остаточні висновки про фінансування Кремлем виборчої кампанії экс-комуністів у Харкові, немає іншого раціонального пояснення, чому ці документи були надіслані Ардзінбі.

Однак попередні результати виборів,¹⁷⁹ надіслані Александровською Ардзінбі 27 жовтня 2015 року, виявились невтішними. «Нова держава» отримала лише 2,44% голосів, менше 5-відсоткового бар'єру, необхідного для представництва в обласній раді. Вона також не пройшла до міської ради. Кандидати «Нової держави» потрапили лише до міських рад невеликих міст Харківської області, до того ж, 11 були обрані до сільських рад.

У червні 2016 року Александровська була затримана українською владою та звинувачена у посяганні на територіальну цілісність України, а станом на червень 2019 року перебувала під домашнім нічним арештом. 16 грудня 2016 року було винесено перший вирок у цій справі. Харківський суд звинуватив жителя Харківської області в даванні хабаря на суму 9 000 доларів США від імені Александровської голові громадської організації в місті Южне. Голова ГО погодився переконати мера міста звернутися від імені міської ради до

170 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 3.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/План-обеспечения-1.xls>

171 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 3.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Список-кандидат.pdf>

172 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 3.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/список-2015.pdf>

173 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2019/07/про-выборы.pdf>

174 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Итоги-2006_2007_2010_2012.xls

175 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Книга1_РАСЧЕТ-ЗАЛОГА.xls

176 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Список-кандидатов.pdf>

177 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Кандидаты-в-депутаты_облсовет.pdf

178 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/основные-мероприятия1-1.pdf>

179 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Справка-по-результатам-выборов.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 9. ФРАГМЕНТ ДОКУМЕНТА «ОСНОВНІ ЗАХОДИ», НАДІСЛАНОВОГО АЛЕКСАНДРОВСЬКОЮ АРДЗІНБИ 26 СЕРПНЯ 2015

Харьковская область	
<u>1. Задачи по области — какие планируем получить результаты на предстоящих выборах.</u>	
Запланировано выдвижение и подобраны кандидатуры для выдвижения:	
в Харьковский областной совет — 70 чел. (всего мандатов 124)	
в Харьковский городской совет — 35 чел. (всего мандатов 84)	
в районные советы — 146	
в городские — 170	
в поссоветы — 132	
в сельсоветы — 304	
на должность голов п/с и с/с — 31.	
Всего — 888 чел.	
<u>Задача минимум — преодолеть 5% барьер, набрав 8-10% (в 2010 г. в г. Харькове мы набрали более 10%) и сформировать фракции в областном, Харьковском городском и городов областного значения, а также райсоветах.</u>	
<u>2. Необходимые материальные ресурсы:</u>	
2.1. Сумма залога — 258293,0 грн. , в т.ч.:	
в облсовет	— 103316,0 грн.
в Харьковский горсовет — 52876,0 грн.	
в горсоветы	— 70358,0 грн.
в райсоветы	— 31743,0 грн.
2.2. СМН — 411800,0 грн. , в т.ч.:	
телевидение	— 178000,0 грн.
радио	— 114800,0 грн.
газеты	— 119000,0 грн.
2.3. Изготовление листовок — 1038000,0 грн.	
На 1 округ в облсовет (17000 избирателей) необходимо 8-10 тыс. экз., на 70 округов (кандидатов) — 700000 экз.	
2.4. Оплата членов избирательных комиссий, наблюдателей и представителей — 1455000,0 грн.	

Президента та Парламенту внести зміни до Конституції України, що відповідали б кремлівським планам щодо «м'якої федералізації» України — дозволяючи головам місцевих адміністрацій і головним суддям обиратися на місцях.¹⁸⁰

Цей випадок ілюструє, чому Кремль просував і далі просуває ідею федералізації України. Збільшення влади регіонів збільшує шанси Росії втручатися в вибори та отримувати можливість контролювати та/або дестабілізувати країну.

г. Дестабілізація ситуації в Одесі — та за її межами

Портове місто Одеса було епіцентром одного з найбільших проросійських рухів, що спалахнули після Євромайдану.

Протести з боку прихильників Євромайдану та Росії були активними до вуличної бійки та

пожежі 2 травня, що забрала життя 48 активістів, здебільшого проросійських. Трагедія стала фокусом російської пропаганди, яка описувала подію як «масове вбивство», звинувачуючи український уряд в спалюванні живцем своїх опонентів.¹⁸¹ Такі брутальні висловлювання особливо добре знаходили відгук серед росіян і досі використовуються для зображення надуманої жорстокості українців. Хоча очевидно, що це не так. Місцеве об'єднання журналістів і активістів за права людини, яким набридла російська пропаганда і які назвали себе «Групою 2 травня», зняли документальний фільм¹⁸² під назвою «Одеська трагедія: кривавий слід «російської весни». Відкрито критикуючи бездіяльність української влади як під час, так і після пожежі, фільм показує, що, найімовірніше, вона сталася випадково і що прихильники Євромайдану намагалися врятувати проросійських активістів усередині будівлі, де виникла пожежа.

180 «Суд виніс обвинувачувальний вирок у справі Александровської», Громадське, 16.12.2016, <https://hromadske.ua/posts/sud-vynis-obvynuvachuvalny-vyrok-u-spravi-aleksandrovskoi> (дата звернення: 4.03.2018).

181 "The Odesa tragedy: bloody trail of the 'Russian spring' — new film by human rights group" Euromaidan Press, 24.11.2016, дата звернення 6.02.2018 <http://euromaidanpress.com/2016/11/24/odessa-tragedy-fire-ukraine-trade-union-building-antimaidan-euromaidan/>

182 Там само.

ЗОБРАЖЕННЯ 10. БАНЕР ЗІ СЛОВАМИ «ПОКАРАЙТЕ ВБИВЦЬ 2 ТРАВНЯ, ВОЛОДИМИРЕ ВОЛОДИМИРОВИЧУ», ФОТО ЯКОГО ОДЕСЬКИЙ АКТИВІСТ У ВИГНАННІ ДАВИДЧЕНКО НАДІСЛАВ РАДНИКУ СУРКОВА 12 ЛИСТОПАДА 2014 РОКУ

Пожежа поклала кінець плану «Новоросії» в Одесі, але не спробам деморалізувати Україну. Електронні листи з третього пакету зламу пошти Суркова показують, що Кремль режисерував і фінансував стратегію «м'якої федералізації» Одеської області, водночас координуючи інші подібні проекти в південно-східній Україні.

У цьому Кремль покладався на місцеві організації, організатор яких, мабуть, поділяв бачення Кремля щодо України. Після отримання строку за сепаратистські заяви навесні 2014 року Антон Давидченко, імовірно, втік до Москви та звітди координував дії активістів, які проводили проросійські вуличні акції в Одесі й Дніпрі, та керував рядовими учасниками сепаратистського проекту «Одеса Порто-Франко».

Пошта Ардзінбі містить звіти Давидченка про заходи, які він називав «акціями прямого впливу».¹⁸³ Це вуличні мітинги та протести, запальні заяви, насильницька політична агітація та вандалізм з метою поширення хаосу. Зверталися до суперечливих історичних питань. Групи

Давидченка організували марш, присвячений імператриці Катерині, яка відіграла негативну роль в українському державотворенні, але багато інвестувала в Одесу – її особа часто була предметом обговорень між проросійськими та проукраїнськими жителями російськомовного міста. «Зараз у фейсбуці повний срач з обох сторін... і у ВКонтакті теж», – звітував Давидченко Ардзінбі після того як його група розвісила по всьому місту оголошення про марш.¹⁸⁴

Через два дні, 5 листопада 2014 року, Давидченко відправив Ардзінбі 15 варіантів плакату зі словами «Покарайте вбивць 2 травня, Володимире Володимировичу», що відсилає до вже згаданої трагічної пожежі та закликає Президента Росії до дії. 12 листопада 2014 року Давидченко відправив Ардзінбі фото- та відеозвіт про банер, вивішений на мосту в Одесі.¹⁸⁵ На це активно відреагували місцеві ЗМІ: наступного дня Давидченко надіслав Ардзінбі список 29 видань, які повідомили про подію.¹⁸⁶

183 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, ;

184 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 3.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

185 https://vk.com/narodnay_druzina?z=video-62358666_170234696%2Fvideos-62358666

186 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 6.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/баннер.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 11. ОПЛАЧЕНІ КРЕМЛЕМ АКТИВІСТИ ТРИМАЮТЬ БАНЕР З НАДПИСОМ «ВОЛОДИМИРЕ ВОЛОДИМИРОВИЧУ! ЗВІЛЬНІТЬ ОДЕСУ ВІД ФАШИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ!»

Інший банер-звернення, що цього разу закликав до вторгнення російських військ, був розгорнутий біля відомої колони в Одесі 18 листопада 2014 року.¹⁸⁷ На банері було написано: «Володимире Володимировичу! Звільніть Одесу від фашистської окупації!».

Інші провокативні вуличні акції групи Давидченка:

- Графіті. Надпис на великому знаку при в'їзді до Одеси: «Південна столиця Новоросії».¹⁸⁸ Надпис на іншому відтиску фарбою в різних частинах міста – «Україна померла 2 травня»;¹⁸⁹
- Вуличний протест, під час якого активісти кілька годин поспіль носили плакати туди-сюди через пішохідний перехід з вимогою дешевих цін на хліб.¹⁹⁰ Ця акція виявилась дешевим, але ефективним способом привернути увагу ЗМІ та роздратувати жителів через паралізацію дорожнього руху; вона була використана групами Давидченка в інших містах України;
- Вандалізація машин політичних опонентів за допомогою графіті українських прапорів;¹⁹¹

- Розбивання лобового скла машин політичних опонентів з партії «Свобода»;¹⁹²
- Підпал автобуса радикальної української групи «Правий Сектор»;¹⁹³
- Підрив офісу Правого Сектору.¹⁹⁴

Ці звіти були оформлені так само, як і інші звіти, надіслані про-кремлівськими групами після їх заходів. Залишається мало сумнівів, що їх метою, як і інших звітів, було надання підтвердження донору про виконані завдання.

Представники проросійського табору далі використовували тему трагічної одеської пожежі. На річницю події, у 2015 році, відбувся величезний мітинг за участі міжнародних гостей: ізраїльського журналіста Давида Ейдельмана, заступника голови польської партії «Зміна» Набіля Малазі та Болеслава Березюка з польської Партії регіонів. Давидченко надіслав інформацію про дати їх приїзду та від'їзду Ардзінбі 30 квітня 2015 року.

Робота в соціальних мережах була однією з найважливіших сфер діяльності групи Давидченка. Тактики варіювалися від атак на Голову Одеської ОДА Ігоря Палицю у

187 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 18.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

188 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 19.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

189 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 22.11.2014 and 28.04.2015 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

190 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 9.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

191 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 20.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

192 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 4.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

193 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 16.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 12.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/отчет-по-акциям-одесса-2015.pdf>

194 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 23.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 13.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/новость-22.02-0.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 12. ФРАГМЕНТ «ЗВЕДЕНОГО ЗВІТУ» ПО АКЦІЯХ В ОДЕСІ, ЯКИЙ «ЛУІЗА МАМЕДОВА» НАДІСЛАЛА АРДЗІНБІ 16 ЛЮТОГО 2015

Сводный отчет по акциям за февраль 2015 г.

№	Дата	Нац мейна	Нац мейна	Выходы в СМИ	СМИ	Статус
1	02.02.2015	Одессе ул. Балтовская	МАССОВАЯ ДРАКА МЕЖДУ АВТОМАЙДАНОВЦАМИ И АЗЕРБАЙДЖАНЦАМИ В ОДЕССЕ. В ДЕЛО ИМШАЛИСЬ "БЕРКУТОВЦЫ" Разборки активистов Автомайдама с кавказской диаспорой Лидеру одесского «Автомайдама» пробити колеса на джипе. Избиты пару активистов	Более 50 публикаций	http://tmer.rsl.ua/news/liderni_odesskogo_avtomaydana_probili_kolesa_na_djipe_246.html http://vostitv.com/news/235546ad-ajmgo-0	Выполнено
2	3.02.2015	Одесса Ул.Коблевская	Покущение на отца "защитника" драки МЕЖДУ АВТОМАЙДАНОВЦАМИ И АЗЕРБАЙДЖАНЦАМИ Совершено очередное нападение на лиц кавказской внешности, зверски избит 75-летний пенсионер.		http://nr24.org/2015/y-odesse-soversheno-ocherednoe-napadenie-na-lits-kavkazskoye-yneshnosti-zverски-izbit-75-letny-pensioner/	Выполнено
3	6.02.2015	Одесса	Круглый стол На патрульно-постовую службу в Одессе выйдут "Одесские патриоты" + Информационный обзор	Более 90 сайтов	http://news24ua.com/na-patrulno-postovuyu-službu-v-odesse-vyydut-odeskie-patrioty	Выполнено
4	10.02.2015	Одесса	Информационный обзор Кавказцы Одессы объединяются против националистов	Более 95 упоминавший	http://vypravda.com/category/proschestvija-kavkazcy-odesy-obedinyayutsya-protiv-natsionalistov-7-133373/ http://demini.org/2015/trabkalvi-odesyvi-zhestoko-otomstili-podozrivajemomu-v-podstrekatelstve-k-massovym-besporjadkam/	Выполнено
5	11.02.2015	Одесса Ул.Коблевская	Покущение на "Защитника" Драки автомайдамовцев с кавказцами Радикалы Одессы жестоко избити подозреваемого в подстрекательстве к массовым беспорядкам			Выполнено
6	11.02.2015		Вброс Национализм; чудовище, выпущенное на волю		http://www.ridus.ru/news/178305	Выполнено

Вконтакті/Facebook-групах,¹⁹⁵ спаму в спільнотах соціальних мереж з розповсюдженням брехливих новин про бомбу в офісі мера Одеси¹⁹⁶ до мемів про «початок соціального бунту в Україні» з зображенням протесту робітників заводу Південмаш (підпис зазначав, що «боти поширять цю новину в інтернеті»¹⁹⁷), до спаму в соціальних мережах з допомогою спеціальних програм.¹⁹⁸ Провокативні меми для поширення в соціальних мережах, в яких висміювали українських політиків, також погоджували з Ардзінбою,¹⁹⁹ що свідчить про тотальний контроль Кремлем дій своїх довірених осіб в Україні. Як і в Харкові, «грантери» Ардзінби в Одесі подавали проекти дій з попередньою оцінкою їх вартості.

Список, надісланий Давидченком²⁰⁰ 1 грудня 2014 року включав такі пункти, як от мітинг на підтримку «політичних в'язнів» — проросійських активістів проекту «Новоросія», які були

ув'язнені Службою безпеки України. Підтримати мітинг мали наймані активісти та «спортсмени». Давидченко надіслав окремий список цих спортсменів, більшість із яких володіли техніками дзюдо або боксу, тобто малось на увазі, що ці молоді чоловіки були навчені бойовому мистецтву та «продавали» свою грубу силу для політичних заходів: вартість – 10 000 доларів США.²⁰¹ У списку був також план проведення мітингу під назвою «МВФ обкрадає Україну», що включав участь актора (вартість – 5 000 доларів США) та створення інсталяції з повішеними «тілами» українського Президента та Прем'єр-міністра (вартість – 3600 доларів США).

Деякі з цих заходів справді відбулися. У центрі Одеси було повішене опудало Прем'єр-міністра Яценюка, як дізнаємось з огляду преси, надісланого Давидченком Ардзінбі 16 березня 2015 року.²⁰²

195 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 16.11.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 6.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/бк.pdf>

196 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 14.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

197 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 3.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

198 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 22.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

199 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 22.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

200 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 1.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 7.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/акции-прямого-действия.pdf>

201 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 11.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 7.02.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/спортсмены-4.pdf>

202 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 7.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/ссылки.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 13. ОПУДАЛО ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА УКРАЇНИ ЯЦЕНЮКА, ПОВІШЕНЕ В ОДЕСІ 15 БЕРЕЗНЯ 2015. ДЖЕРЕЛО: INFOCENTER-ODESSA.COM

На опудалі висіла табличка з підписом: «Пробач мені, Україно, продав душу МВФ, а людей у рабство». Цю ідею було розвинуто далі. Думка «МВФ обкрадає Україну» була відображена в формі протесту проти нового Трудового кодексу, закону, прийнятого згідно з вимогами МВФ. На цю тему було проведено три мітинги, збір підписів і вивішування банеру, що коштувало Росії 35 000 (валюта невідома).²⁰³

Згодом, 1 квітня 2015 року,²⁰⁴ було повішене подібне опудало Порошенка. Напередодні цієї події Ардзінба отримав фотографії ляльки.²⁰⁵

Низка ідей²⁰⁶ стосувалась кампанії проти мобілізації до лав української армії, яка боролась проти підтримуваних Росією сепаратистів на Донбасі. Концепція, надіслана Ардзінбі 25 січня 2015 року, зокрема містила пропозицію вивісити антимобілізаційний банер в центрі Одеси вартістю 1500 доларів США. 1 лютого 2015 року Ардзінба отримав фотозвіт банеру, вивішеного в Одеському морському порту. На ньому було написано: «Це не моя війна! Скажи "стоп" мобілізації!».

Інші мітинги, погоджені Ардзінбою, проводилися проти економічних проблем, підвищення цін на пальне, їжу та житлово-комунальних тарифів.²⁰⁷ Команда Давидченка в Одесі просувала свої мітинги, обклеюючи місто листівками, як було виявлено в фотозвіті, надісланому Ардзінбі 23 березня 2015 року.²⁰⁸ Деякі дії були спрямовані проти політиків, яких Кремль вважав ворожими до Росії, як от экс-президента Грузії Михайла Саакашвілі. 30 травня 2015 року, у день призначення Саакашвілі губернатором Одещини, Давидченко надіслав Ардзінбі фотозвіт акції проти Саакашвілі – фото краватки зі словами «Для Міші», що було розклеєне по всій Одесі. «Краватка Саакашвілі» є прикладом меметичної війни і відсилає до випадку, що стався в 2008 році під час загострення конфлікту в Південній Осетії, коли в ефірі ВВС показали, як Президент Грузії жує свою краватку під час телефонної розмови з західним політиком. Цей мем про краватку Саакашвілі використовувався російською пропагандою в інформаційній війні під час конфлікту в Південній Осетії.

203 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 25.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

204 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 1.04.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

205 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 31.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

206 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 25.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 7.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/мобилизация-убивает.pdf>

207 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 24.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

208 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 23.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 14. ЗЛІВА: МАКЕТ ОПУДАЛА ПЕТРА ПОРОШЕНКО, ФОТО ЯКОГО ДАВИДЧЕНКО НАДІСЛАВ АРДЗІНБІ 31 БЕРЕЗНЯ 2015 РОКУ. СПРАВА: ФОТО ЦЬОГО ОПУДАЛА, ПОВІШЕНОГО В ОДЕСІ НАСТУПНОГО ДНЯ НА ВУЛ. ДЕРИБАСІВСЬКІЙ, ЯКЕ ДАВИДЧЕНКО НАДІСЛАВ АРДЗІНБІ 1 КВІТНЯ 2015.

Часто під час мітингів застосовувався метод «троянського коня», названого таким чином у повідомленні, яке переслав колишній депутат Одеської міської ради Ігор Дімітрів 16 жовтня 2014 року.²⁰⁹

Протестувальники планували мітинг 18 жовтня 2014 року з нагоди 73-ї річниці входу румунсько-нацистських військ до Одеси під час Другої світової війни. Насправді ж на мітингу планувалось виголошення промов зі звинуваченнями України: у війні проти донбаських «республік» або у веденні війни «олігархами» заради їхніх вигод, або стверджуючи, що Угода про асоціацію з ЄС перетворить Україну на колонію Європи з дешевою робочою силою. Подія мала завершитися зв'язуванням в один вузол прапорів України, Росії та «прапору перемоги у Великій Вітчизняній Війні» із заявами про недопустимість «вбивства братерських народів один одним на втіху ляльководів».²¹⁰ Потужний символізм Другої світової війни використовувався для донесення стратегічних ідей Росії: що Україна має припинити боротися проти завуальованого російського вторгнення, відмовитися від європейського вибору та повернутися до Матінки Росії.

Мабуть, Давидченко отримав підвищення і в березні 2015 року почав координувати мітинги та провокації не лише в Одесі, а й у Запоріжжі. Початок його роботи з підставною групою в

цьому місті дозволяє роздивитися схему подальших дій Росії для дестабілізації ситуації. Опис²¹¹ можливостей команди в Запоріжжі, який Давидченко надіслав Ардзінбі 29 березня 2015 року, містить перелік усіх способів використання Кремлем слабких сторін України. Написаний, імовірно, політичними технологами, які раніше забезпечували домінування «тіньової вертикалі влади» під прикриттям демократії, у цьому описі був запропонований цілий комплекс заходів: створення ГО, яка могла б виступати ініціатором втілення кремлівських планів, співпраця політиків і громадських діячів, охочих озвучувати ідеї Кремля за гроші Кремля, групи для проведення вуличних акцій, команди для роботи над інтернет-публікаціями та в соціальних мережах і можливість публікуватися в місцевих і національних виданнях у різних регіонах. У цьому місті, як і в інших, Кремль прагнув створити уявну реальність для підтримки проросійської політики в Україні шляхом узгоджених дій маріонеткових політиків, громадських рухів і журналістів.

Таким чином, в Одесі Кремль фінансував і управляв активним низовим рухом під керівництвом проросійського громадського активіста українського походження. Компетенції активіста та його контакти з місцевими групами «піхотинців» визначали напрям російської підривної діяльності в місті.

209 Лист від deputatdimitriev@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 16.10.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

210 Там само

211 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 29.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

<http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/2018/02/По-активной-работе-в-Запорожье-и-области-есть-следующие-ресурсы.pdf>

ЗОБРАЖЕННЯ 15. СОІН ОБГОВОРЮЄ З АРДЗІНБОЮ ПРОЕКТ БАНЕРУ ДЛЯ «НАРОДНОЇ РАДИ БЕССАРАБІЇ». СКРІНШОТ ЛИСТА ВІД GOLDABXAZIA@MAIL.RU ДО VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 23.03.2015

Від Анедрей Голд <goldabxazia@mail.ru> ☆
 Тема **Re: Баннер** 23.03.2015, 0:38
 Кому Виктор Виноградов <viktor_vinogr@mail.ru> ☆

По банеру:

1. предлагаю вместо засушливого поля над которым почему то висит якорь с виноградом дать фон - строгие ряды виноградника, возможно на склоне идущего к реке типа Днестра или Дуная. Так логичнее. Но хотя бы виноградник вместо унылого поля. Тогда логично почему герб содержит виноград и якорь, как символ судоходства.
2. мы планировали что будет крупная надпись НРБ и символика как мозаика банера. Притекущем дизайне, когда в центре герб, надпись наверху смысла в разбросанных маленьких гербиках нет, т.к. есть основной - крупный в центре банера.
3. как раз по бокам герба мог бы быть виноградник, а внизу река
 Это так - мысли в слух, если мы говорим о правильной расстановке акцентов на банере.

д. Гра етнічною карткою в Бессарабії

Іншим елементом сепаратистської діяльності Росії на Одещині було створення «Народної ради Бессарабії» (НРБ), метою якої було відколоту Бессарабію, віддалену частину Одеської області поблизу Придністров'я, населену різними етнічними групами.

Перші листи в пошті Ардзінби, в яких розроблявся цей сценарій надійшли від журналістки Олени Глищинської-Романової, яка 16 січня 2015 року надіслала проект концепції²¹² та шляхи активізації конфлікту для посилення напруження в регіоні. Але ймовірно, що план НРБ був розроблений співробітником Придністровського КДБ Дмитром Соїним, який 17 березня 2015 року надіслав Ардзінбі проект концепції Ради, називаючи її «незалежною, критично налаштованою платформою, що зосередить сили, опозиційні до націоналістичного, антиросійського курсу керівництва України».²¹³ Сформована за квотним принципом з представників національностей, що приживають в районі Бессарабії, вона мала об'єднати болгар, гагаузів, українців, росіян, молдован, ромів і представників казаків, а в майбутньому «перетворитися на центр неформальної влади в Південній Бессарабії», за словами Соїна.²¹⁴

Заплановані були такі заходи: проведення установчої конференції для проголошення створення Ради, звернення до органів влади з вимогою забезпечити рівні права всіх національних меншин у регіоні та квоти в органах влади, обрання членів Ради та прийняття рішень, зокрема про збір підписів для проведення місцевих референдумів щодо статусу національних громад і мов.²¹⁵ Слід віддати належне українським правоохоронцям, завдяки яким план швидко помітили відповідні органи влади. У покроковому плані, надісланому Соїним того ж дня, зазначалось, що потенційні доповідачі та публічні особи проекту побоювалися переслідувань від українських правоохоронних органів та Служби безпеки.²¹⁶ Соїн запропонував найняти для безпеки 30-50 представників «казаків» в уніформі, проросійського військового формування, з оплатою 50 доларів за день кожному.

Підтримуючи кремлівські традиції мікроекономіки, Соїн спланував усі деталі проекту від підготовки маніфесту²¹⁷ до банерів,²¹⁸ порядку денного та сценарію²¹⁹ установчої конференції аж до промов її учасників, серед яких мав бути Євген Велков,²²⁰ голова Європейського комунікаційного центру, проросійської ГО в Болгарії.

Через підвищену увагу з боку Служби безпеки України заплановане відкриття конференції

212 Лист від gelena_od@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 22.01.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/тезиси.pdf>

213 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 8.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/народная-рада-план.pdf>

214 Там само.

215 Там само.

216 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 8.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/НРБ-пошарово.pdf>

217 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 23.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/маніфест-ред.pdf>

218 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 23.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

219 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 29.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/сценарий.pdf>

220 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 24.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 16. ФОТО ЗАЯВИ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ГО «НАРОДНА РАДА БЕСАРАБІЇ», ЯКЕ АРДЗІНБА ОТРИМАВ 29 БЕРЕЗНЯ 2015. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ BROVKIN_M89@MAIL.RU ДО VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU 29.03.2015 INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3

2 квітня 2015 року було скасоване. Але Соін вигадав «троянського коня» — альтернативну концепцію конференції,²²¹ закамфльовану під назвою «Децентралізація України та роль національно-культурних громад в розвитку Бессарабії». Насправді ж мав бути прийнятий проросійський маніфест НРБ та обраний комітет. 6 квітня конференція таки відбулась,²²² за участі закордонних гостей: лідера молодіжного крила болгарської проросійської партії

«Атака», який відстоює вихід Болгарії з НАТО та ЄС і «розвиток відносин з Росією», лідера проросійської партії «Патріоти Молдови» Міхаїла Гарбуза та інших. Доволі відкритою заявою про свої наміри було оголошення НРБ про створення веб-сайту, доменне ім'я якого було зареєстроване в Москві.²²³

Соін далі вів проект НРБ, включно з написанням промов, звернень²²⁴ і розробкою стратегії.

221 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 3.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/концепция-по-конференции-два.pdf>

222 «Народная рада Бессарабии таки была создана: в руководство – любители России, сайт зарегистрирован в Москве», Dumskaya.net, 6.04.2015 <http://dumskaya.net/news/v-odessa-taki-byla-sozdana-narodnaya-rada-bessar-045386/> (дата звернення 9.02.2018).

223 Там само.

224 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 19.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

До останнього належав план «реалізації заходів прямого впливу, опираючись на ретельно законспіровані групи в регіонах»,²²⁵ що «викликать паніку, сумніви щодо могутності влади тощо» шляхом партизанських атак для саботажу інфраструктури електро-, водо-, газопостачання та транспорту, а також машин і помешкань окремих осіб.²²⁶ Соін зазначає, що групи, охочі виконувати ці дії існують, проте їх треба активізувати та профінансувати. Він також запропонував створити проміжну структуру, яка покриватиме справжнього «замовника» дестабілізації в Україні – Кремль. НРБ була знешкоджена СБУ в квітні 2015 року. Троє одеських журналістів: Артем Бузіла, Віталій Діденко, головний редактор сайту, що належав уже згаданому Антону Давидченку, та Олена Глищинська-Романова були арештовані та звинувачені в сепаратизмі.²²⁷

Під час розслідування були знайдені докази про переговори Глищинської з Москвою, куди вона їздила зі своїм імовірним покровителем, українським депутатом Віталієм Барвиненком, а також докази того, що Бузіла отримав від Москви 400 000 гривень (17 500 доларів США), а Глищинська – 10 000 доларів США.²²⁸

15 березня 2016 року Сурков отримав листа з резюме трьох людей, усі були громадянами України.²²⁹ У листі пояснювалось, що ці троє звернулися до Кремля з проханням посприяти їх звільненню. Двох із них, Олену Глищинську та Віталія Діденка, обміняли на українських політичних в'язнів Геннадія Афанасєва та Юрія Солошенка 14 червня 2017 року.²³⁰ До того, Кремль звільнив лише одного українського політичного в'язня – Надію Савченко, обмінявши її на двох співробітників ГРУ, затриманих під час воєнних дій на Донбасі.²³¹ Але цього разу українських громадян обміняли на українських громадян. Це серйозно вказує на те, що Кремль фактично визнав українських сепаратистів

своїми агентами і що вони точно діяли від його імені. Ці свідчення чітко показують зв'язок Кремля та його українських агентів. Як було з'ясовано вище, Кремль цінує таких агентів, адже саме вони можуть розробити йому плани підривної діяльності в Україні, використовуючи свої знання суспільства зсередини.

З 28 травня 2015 року Соін відправляв Ардзінбі ідеї подібної «Народної Ради», цього разу для південного українського міста Николаєва. Це мало бути випробуванням плану «поширення ідеї регіональних народних рад з метою створення асамблеї Народних Рад України, що вимагала б відставки влади, зміну вектору руху країни тощо».²³²

За планом Соїна, це було б «серйозних кроком у напрямку досягнення головної мети – геополітичних змін у регіоні». Опираючись на концепцію, подібну до «Народної Ради Бессарабії», «Народна Рада Николаєва»²³³ розпочала роботу 7 червня 2015 року, проте була одразу розігнана Службою безпеки. План Соїна провалився. В інтерв'ю рік потому Голова СБУ Василь Грицак сказав, що ситуація в Одесі на той час була «катастрофічною» і що Україна була на порозі «другого фронту», а проголошення НРБ стало б приводом для вторгнення російських військ, які базувалися в Придністров'ї. За словами Грицака, Глищинська та Діденко зіграли ключову роль у цьому зрештою провальному плані.²³⁴

Можливо, однією з причин швидкого розкриття плану «Бессарабія» було те, що він був розроблений не місцевим жителем України, а співробітником КГБ, який мав недостатні знання соціального ландшафту країни. Як було описано вище та буде розглянуто нижче, інша підривна діяльність, плани якої розроблялися українськими агентами Кремля, здійснювалась більш приховано і їй рідко перешкождали.

225 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 4.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

226 Там само.

227 «Два одесских журналиста отправлены в СИЗО за сепаратизм», Южный Курьер, 6.05.2015 <http://uc.od.ua/news/crime/1175901> (дата звернення 10.02.2018).

228 Там само.

229 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, convert- ed to pdf on 1.04.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Заключенные.pdf>.

230 "Media update info on subjects of Soloshenko, Afanasyev swap" UNIAN 14.06.2016, дата звернення 1.04.2017, <https://www.unian.info/society/1375539-media-update-info-on-subjects-of-soloshenko-afanasy-ev-swap.html>.

231 Viktoriia Zhuhan "Savchenko free, Russians furious and confused" Euromaidan Press 25.05.2016, дата звернення 5.03.2018

232 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 28.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

233 «СБУ задержала участников первого заседания «Народной рады Николаева», Nikolaev-city, 7.06.2015 <https://nikolaev-city.net/15548/sbu-zaderzhala-uchastnikov-pervogo-zasedaniya-narodnoy-rady-nikolaeva> (дата звернення 10.02.2018).

234 Шуклинов П. «Директор войны», Liga.net, 22.06.2016 http://www.liga.net/projects/gricak_interview/ (дата звернення 5.03.2018).

7. Політичне втручання: як Кремль намагався змінити Конституцію України

Якщо метою війни Росії в Україні було завадити її руху в євроінтеграційному напрямку і повернути в бік Митного Союзу, просування Кремлем змін до Конституції України розглядалось як важливий крок до досягнення цієї мети. Зміст третього та другого пакету зламу пошти Суркова документує спроби Росії змінити Основний Закон України через політичний процес, передбачений Мінськими домовленостями, а також режисовані нею кампанії на підтримку «спеціальних економічних зон» в низці областей України.

а. «Боснізація» України через Мінські домовленості

Мінські домовленості,²³⁵ підписані Україною для зупинки подальшого вторгнення Росії, містили політичні поступки, на які Україна мала піти в обмін на мир на Донбасі. Ці поступки включали внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади та легалізації «ЛДНР» шляхом надання їм «спеціального статусу» до кінця 2015 року, а також прийняття законодавства стосовно їх функціонування.²³⁶ Злам пошти Суркова виявляє, що Кремль активно намагався втрутитися у внутрішню політику України для прийняття змін до її Конституції та до інших законодавчих актів, передбачених Мінськими домовленостями, але розроблених на умовах Кремля.

З допомогою західних партнерів, Росія тиснула на Україну реалізувати політичну частину Мінських домовленостей до припинення вогню на Донбасі, що, на думку деяких експертів,²³⁷

мало призвести в Україні до ситуації, подібної в Боснії та вгамувати агресію Росії. 31 серпня 2015 року Парламент України прийняв у першому читанні²³⁸ проект конституційних змін щодо децентралізації України, разом із тимчасовою статтею про «спеціальний статус» Донецької та Луганської областей.²³⁹

З лютого 2015 року офіс Суркова, вірогідно, зосередився на процесі змін до Конституції України, починаючи із загальних механізмів такої зміни. Сурков отримав першого листа²⁴⁰ стосовно цього питання 10 лютого 2015 року. Всього за кілька днів лідер «ДНР» Денис Пушилін заявив у ЗМІ, що «народні республіки» готові запропонувати поправки до Конституції України для розгляду Тристоронньою контактною групою.²⁴¹ Конкретні пропозиції щодо змін до української Конституції надійшли на електронну пошту Суркова 11 березня 2015 року²⁴² та були опубліковані²⁴³ «ЛНР» і «ДНР» 13 травня 2015 року з незначними змінами.²⁴⁴

Ці пропозиції закликали до забезпечення

235 Угода Мінськ-1 була підписана 5 вересня 2014 року. Проте перемир'я було зірване, а 11 лютого 2015 року було підписано угоду Мінськ-2.

236 "Package of measures for the Implementation of the Minsk agreements" 12.02.2015, дата звернення 6.03.2015 https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_150212_MinskAgreement_en.pdf

237 "State of Minsk agreements implementation: An unofficial Ukrainian experts' opinion" International Renaissance Foundation 14.12.2015, дата звернення 6.03.2015 https://issuu.com/irf_ua/docs/irf_minsk_report_2015

238 Kirill Mikhailov "Ukraine's decentralization and Donbas "special status": what you need to know: Euromaidan Press, 1.09.2015, дата звернення 20.08.2017, <http://euromaidanpress.com/2015/09/01/ukraines-decentralization-and-donbas-special-status-what-you-need-to-know/>.

239 Для того щоб зміни увійшли в силу, необхідне друге голосування. Але малоімовірно, що вдасться зібрати 300 необхідних голосів із 450.

240 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Порядок-внесения-изменений-в-Конституцию-Украины.pdf>.

241 «В «ДНР» і «ЛНР» уже подготовили поправки в Конституцию», NBNNews, 14.02.2015 <http://nbnews.com.ua/ru/news/143365/> (дата звернення 29.03.2017).

242 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Текст.pdf>.

243 «Поправки «ДНР» і «ЛНР» в Конституцію України», Донецьке агентство новостей, 13.05.2015 <https://dan-news.info/official/popravki-dnr-i-lnr-v-konstituciyu-ukrainy.html> (дата звернення 29.03.2017).

244 "Поправки ДНР и ЛНР в Конституцию Украины" Донецьке агенство новосетей, 13.05.2015, дата звернення 29.03.2017, <http://dan-news.info/official/popravki-dnr-i-lnr-v-konstituciyu-ukrainy.html> /.

спеціального статусу «ЛНР» і «ДНР» в Конституції України, надання їм права на власну «народну міліцію», де-факто військового угруповання, на місцеві органи виконавчої та судової влади, але з українським фінансуванням. Метою було як послабити український бюджет, так і зняти тиск з російського у час низьких цін на нафту. Критично важливою була їх вимога зафіксувати нейтральний статус України в Конституції.

Москва де-факто зберігала би контроль над узаконеними автономними сепаратистськими «республіками» з допомогою їхньої власної «народної міліції» (по суті війська) і місцевих виконавчих і судових органів влади. Окрім того, Україна (і, мабуть, Захід) оплатила б відбудову зруйнованої економіки та інфраструктури Донбасу. Але понад це, ці сепаратистські анклавні змогли б отримати владу та блокувати основні національні політичні рішення в Україні. Тиск Росії для забезпечення цього «спеціального конституційного статусу» Донбасу дуже ускладнив конституційний процес у сфері реформи децентралізації в Україні загалом. Не дивно, що ці пропозиції були відхилені Україною.

Це політичне завдання є ключовим. Якби метою конфлікту на сході України було завадити Україні підписати Угоду про асоціацію з ЄС або вступити до ЄС чи НАТО в майбутньому – що вирвало б Україну з-під володарства Росії – декларування нейтралітету України в Конституції означало б фактично перемогу Росії у війні. По суті, це було політичною метою війни.

Імовірно, «Опозиційний блок»²⁴⁵ відіграв важливу роль в просуванні російського сценарію в законодавчому полі України. Сурков отримав спеціальний документ²⁴⁶ під назвою «Аналіз законопроектів, внесених фракцією «Опозиційний блок» для виконання «Мінських угод» 8 квітня

2015 року. Він складався зі списку дев'яти законопроектів, пов'язаних з «ЛДНР», які фракція подала 18-19 березня 2015 року. Деяка змінена версія двох із них, про широку амністію для учасників конфлікту²⁴⁷ та вільну економічну зону для «ЛДНР»,²⁴⁸ надійшла на пошту Суркова 18 січня 2015 року, а це означає, що або політична партія повідомляла Кремлю про свої дії, або Кремль співпрацював з нею для розробки законопроектів. Усі дев'ять законопроектів не дійшли до голосування, бо були заблоковані кількома комітетами.

«Опозиційний блок» також брав участь у спробах зміни Конституції. Після того як розроблені Кремлем пропозиції щодо «ЛДНР» і пов'язані з ними конституційні зміни були відхилені, Сурков отримав альтернативний проект²⁴⁹ 21 травня 2015 року від анонімною особи з ініціалами «В.В.».²⁵⁰ 29 червня 2015 року Сурков отримав російський переклад листа,²⁵¹ який лідер «Опозиційного блоку» Юрій Бойко²⁵² надіслав Голові Верховної Ради України, написаний українською. Цей лист торкався тих самих тем, що й попередня версія законопроекту, включно з забезпеченням в Конституції України спеціального адміністративного статусу окупованих територій, представницького уряду, органів виконавчої влади та надання їм влади для створення воєнізованих структур, «народної міліції», а також контролю над державними призначеннями, як от у Службі безпеки, Прокуратурі та судах.

Заради миру Україна оплачувала б існування контрольованої Росією, озброєної, маріонеткової карликової держави на сході України. Такі зміни до Конституції, за твердженням Бойка, сприяли б мирному врегулюванню ситуації на Донбасі та втіленню Мінських угод. Він вимагав від Прем'єр-міністра Гройсмана висунути на голосування в Раді проекти законів, розроблені «Опозиційним блоком».²⁵³

245 Опозиційний блок – основна проросійська партія в Україні та наступниця проросійської Партії регіонів Януковича. Останні новини дослідження під керівництвом Роберта Мюллера показують, що Пол Манafort, колишній голова виборчого штабу Дональда Трампа, який любивав інтереси Віктора Януковича в Україні, брав активну участь у створенні Опозиційного блоку з рештків Партії регіонів: <http://www.businessinsider.com/manafort-russia-backed-politicians-ukraine-opposition-bloc-yanukovich-trump-2017-11>

246 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/анализ-опоз.-2.pdf>.

247 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 7.03.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/03/12.01.15-ПРОЕКТ-русс1.pdf>

248 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 7.03.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/03/12.01.15-Проект-Закона-Украины.pdf>

249 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/21.05.15-Проект-изменений-в-КУ-21.05.15-20.30.pdf>.

250 Думки щодо постаті за ініціалами «В.В.» варіювалися від Президента Росії Володимира Путіна до Віктора Володимировича Медведчука, прокремлівського українського політика, що брав участь у Мінських мирних домовленостях, хрещений батько дочки якого – Путін.

251 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Верховная-Пада-2.pdf>.

252 Опозиційний блок – наступник Партії регіонів Януковича.

253 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Верховная-Пада-2.pdf>.

Проте цей, імовірно, навіяний Кремлем план також не вдався. Автором єдиного законопроекту щодо внесення поправок до Конституції, який був зареєстрований у Парламенті 1 липня 2015 року та прийнятий 31 серпня 2015 року,²⁵⁴ був Президент Петро Порошенко, а спеціальний статус «ДНР» і «ЛНР» був згаданий лише в одному реченні: «Особливості здійснення місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей визначаються окремим законом».²⁵⁵ Не було жодної згадки про органи виконавчої влади або міліцію та про нейтралітет України. Недивно, що ці поправки були відхилені маріонетковими лідерами Росії в «ДНР» і «ЛНР». Листа, надісланого Бойком Голові українського Парламенту, немає в публічному доступі.

Отже, українському уряду вдалося вистояти перед політичним тиском з боку Росії та Заходу.

б. «Спеціальні економічні зони» для «параду суверенітетів»?

Третій пакет пошти містить більше деталей про спробу Кремля змінити Конституцію України. Здається, Кремль збирався створити безліч територій, що вимагали б особливого статусу. Електронні листи Суркова розкривають, що Кремль активно працював над цим сценарієм протягом 2015 року, під прикриттям вирішення економічних проблем. Український політичний аналітик Євген Магда висловив думку, що Кремль розглядає децентралізацію як метод руйнування української держави під виглядом відбудови.²⁵⁶ Російські чиновники часто висловлюють такі ідеї; наприклад, Міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров спонукає до децентралізації України ще з початку Євромайдану, один із прикладів чого є заява від лютого 2017 року.²⁵⁷

Справді, Служба безпеки України та Служба зовнішньої розвідки України у спільній заяві в 2016 році²⁵⁸ назвали російську політику стосовно децентралізації конкретно загрозою для української державності, попереджаючи, що децентралізація була частиною стратегії «повзучої ерозії» центральних органів влади України, де місцеві ради мали б вимагати від центрального уряду «договірних відносин». Якби ця стратегія була успішною, регіони перетворилися б на «удільні князівства», зазначив Голова СБУ Василь Грицак в інтерв'ю після заяви СБУ.²⁵⁹ За його словами, сценарій Росії не має нічого спільного з реальною децентралізацією, а є частиною стратегії Кремля щодо «прихованої федералізації України».

«Всі ці проекти так званих «економічних автономій», «вільних економічних зон» не ставлять на меті процвітання регіонів, а створюють у громадян недовіру до центральної влади під заїждженими гаслами, на кшталт «Київ все забирає», або «Ми годуємо всю Україну», – зазначив він. Він також сказав, що СБУ успішно зірвала деякі російські плани.²⁶⁰

У лютому 2017 року Грицак надав більше подробиць. Він заявив, що Росія фінансувала створення політичних проектів в Україні на підтримку федералізації та навів приклади: «Закарпатський край», «Одеса Порто-Франко», «Соціальне Запоріжжя», «Бессарабська Республіка «Буджак» та «Галичина-Львівська область».²⁶¹

Цитуючи перехоплені розмови, Грицак сказав, що організатори цих рухів отримували вказівки та фінансування від своїх російських керівників для впливу на місцевих політичних лідерів для просування російських планів.

Це включало: петиції до українського Президента та інших державних лідерів

254 Kirill Mikhailov, "Ukraine's Decentralization and Donbas 'special status': What You Need to Know," Euromaidan Press, 1.09.2015, дата звернення 27.03.2017, <http://euromaidanpress.com/2015/09/01/ukraines-decentralization-and-donbas-special-status-what-you-need-to-know/>.

255 Там само.

256 Магда Є. «Кремль чекає, що українці з'ять себе самі: про Нові Переговори щодо Донбасу», online.ua, 14.02.2017 <https://novyny.online.ua/767905/kreml-chekae-shcho-ukrayintsi-zydyat-sebe-sami-pro-novi-peregovori-shchodo-donbasu/> (дата звернення 03.05.2017).

257 «Лавров считает, что Украине нужно вернуться к идее децентрализации», RIA Новости, 12.02.2017 <https://ria.ru/world/20170212/1487760395.html> <https://novyny.online.ua/767905/kreml-chekae-shcho-ukrayintsi-zydyat-sebe-sami-pro-novi-peregovori-shchodo-donbasu/> (дата звернення 03.05.2017).

258 "SBU and SZRU Statement about plans of Russian secret services to destabilise situation in Ukraine," sbu.gov.ua, 11.11.2016, дата звернення 03.05.2017, <https://ssu.gov.ua/en/news/27/category/21/view/2238#sthash.k6OXAUGN.dpuf>.

259 Лемещенко Я. «Василь Грицак, Голова Служби безпеки України. У планах Кремля – дестабілізація не тільки в Україні, а й у «Старій Європі», Укрінформ, 22.12.2016 <https://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/21444501-vasil-gricak-golova-sluzbi-bezpeki-ukraini.html>. (дата звернення 03.05.2017).

260 Там само.

261 «СБУ: Росія фінансує деякі українські політичні проекти», Українська правда, 21.02.2017, <https://www.pravda.com.ua/news/2017/02/21/7136042/> (дата звернення: 10.02.2018).

стосовно надання регіонам спеціальних статусів, створення вільних економічних зон, укладання угод з центральним урядом про поділ обов'язків і щоб зробити посаду губернатора обраною. У багатьох країнах це є невід'ємною частиною політичного дискурсу. Проте в Україні це тягло за собою небезпеку державного колапсу. Зміст поштових скриньок Суркова, Ардзінби та Александровської детально розкриває, як деякі з цих проектів втілювалися в 2015 році.

в. Спеціальна економічна зона для окупованого Донбасу

Ще 28 листопада 2014 року, коли обговорення стосовно створення спеціальної економічної зони для «ЛНР» і «ДНР» були лише в зародку, Сурков отримав чорновий проект²⁶² створення такої зони. Зона, що спочатку мала функціонувати протягом 10 років, надала б територіям широку автономію в політичних та економічних питаннях. План включав «Раду міст Донбасу», що фактично виконувала б функції парламенту, затверджуючи або відхиляючи ініціативи центральних органів влади України, а також виконавчої гілки, «управлінської адміністрації».²⁶³

Імовірно, цей план почали розгортати. Значно спрощена версія закону, без будь-яких згадок про окупаційну адміністрацію та парламент, була подана до Парламенту України 19 березня 2015 року проросійською партією «Опозиційний блок»,²⁶⁴ а через два тижні, Сурков отримав аналіз законопроектів, поданих Опозиційним Блоком «На виконання Мінських угод», в т.ч. і

про економічну зону для Донбасу.²⁶⁵ Проте через місяць Парламентський антикорупційний комітет розкритикував закон як такий, що містить «корупційні ризики»,²⁶⁶ тож справа далі не просунулась. Сурков знову потерпів невдачу в спробі маніпулювати Україною.

г. «Порто-франко» в Одесі

Ми обговорили, як одеський активіст Антон Давидченко, імовірно, відіграв ключову роль в режисеруванні руху вуличних протестів в Одесі. Злам розкриває, що він також брав участь в організації сепаратистського руху «Порто-Франко», ідеї вільної економічної зони. 22 січня 2015 року він відправив електронного листа Ардзінбі зі списком кандидатів, які могли б грати роль «лідерів» цієї ініціативи.²⁶⁷ Він супроводжувався планом заходів у рамках проекту.²⁶⁸ Це мало включати прийняття декларації статусу «порто-франко» під час форуму 3 лютого 2015 року.²⁶⁹ Через день, під час прес-конференції було оголошено про початок збору підписів на підтримку проекту.²⁷⁰ Збір підписів мав розпочатися 6 лютого.²⁷¹ 12-13 лютого мав відбутися круглий стіл на тему вільної економічної зони,²⁷² а 27 лютого підписи мали бути підраховані та надіслані Президентів.²⁷³ В огляді преси, надісланому Давидченком 19 лютого 2015 року повідомлялось, що всі заходи отримали значну увагу ЗМІ.²⁷⁴ Ардзінба отримав варіанти логотипу «Одеса Порто-Франко» і навіть ескіз моделі намету²⁷⁵, в якому мали збирати підписи.

Ардзінба погодив текст згори бланку,²⁷⁶ на якому мали збирати підписи й отримав

262 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/2.pdf>.

263 Там само.

264 Веб-сайт Верховної Ради України:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10009&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_zp=%E2%B3%EB%FC%ED%EE%BF+%E5%EA%EE%ED%EE%EC%B3%F7%ED%EE%BF+%E7%EE%ED%E8+%C4%EE%ED%E1%E0%F1&out_type=&id=

265 Лист від grusha2222@yandex.ru до pochta_mg@mail.ru 6.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 30.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/анализ-опоз.-2.pdf>

266 «Комітет з питань запобігання і протидії корупції визнав такими, що відповідають вимогам антикорупційного законодавства, 75 проектів законодавчих актів» Веб-сайт Верховної Ради України, 7.05.2019, <https://rada.gov.ua/news/Novyny/108642.html>

267 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 22.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

268 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 26.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

269 Ця подія справді відбулась.

270 Це сталося 6 лютого.

271 Насправді це почалося 10 лютого.

272 Це сталося 18 лютого.

273 Це відбулося 11 березня; було зібрано 20 000 підписів.

274 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 7.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/порто-франко-ссылки.pdf>

275 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 3.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

276 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 6.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 17. ЕСКІЗ НАМЕТУ ДЛЯ ІНІЦІАТИВИ «ПОРТО-ФРАНКО», ЯКИЙ ДАВИДЧЕНКО ВИСЛАВ АРДЗІНБІ. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД KOLOKOL_2008@MAIL.RU TO VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 3.02.2015. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3

фотографії²⁷⁷ з прес-конференції. 7 лютого 2015 року було виставлено перший рахунок (дослівний переклад):

Зарплати

Роботін 5000, ми дали 1000

Іщенко 5000, ми дали 1000

Іваницький ми дали 1000

Ладиненко 1000

Зарплати для Антона та Артема???

Мітинги

Одеса за порто-франко 15000, ми дали 7500

Круглий стіл за мир 5000

Мітинг Одеса за мир 10000

Акція протесту профспілка 5000 – 100 людей або 15000 – 300 людей

Спортклуби 12-15000

Давидченко регулярно надсилав Ардзінбі рахунки: 17 лютого 2015 року, 25 лютого 2015 року, 5 березня 2015 року, 9 квітня 2015 року, 8 червня 2015 року. Це виглядає сильним доказом того, що ключові особи проекту «Порто-Франко» знаходились на утриманні Кремля. Проект досягнув апогею під час передачі 37 000 підписів за статус «вільного порту» до Українського Парламенту, коли всупереч зливі відбувся мітинг на підтримку ініціативи: Давидченко надіслав фотографії з нього 28 травня 2015 року, після чого були надіслані ще фотографії 20 людей, яких він назвав «своїми ідіотами», які стояли біля мініфургону – це вказує на те, що Ардзінба заплатив за їх перевезення з Одеси.²⁷⁸

Таким чином, в Одесі Кремль намагався створити уявну реальність народної підтримки проекту, що був фактично сепаратистським «троянським конем». Назва «Порто-Франко» має сильні

277 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 6.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

278 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 28.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 18. АКЦІЯ НА ПІДТРИМКУ «ПОРТО-ФРАНКО» БІЛЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ 25 ТРАВНЯ 2015, ФОТО ЯКОЇ ДАВИДЧЕНКО ВИСЛАВ АРДЗІНБІ. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД KOLOKOL_2008@MAIL.RU TO VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 28.05.2015. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3

історичні асоціації з Одесою. Асоціюючись з минулим економічним процвітанням, «Порто-Франко» став міським міфом. Завдяки Давидченку, який правильно передбачив, що ідея стане популярною та може бути прийнята як реалістичний план покращення економічного становища Одеси, Кремль вхопився за історичну назву «Порто-Франко» для підтримки своїх планів щодо дестабілізації України.

д. Дніпропетровська економічна автономія

Імовірно, Кремль направляв свої зусилля також на південно-східне українське місто Дніпро, як частину втілення сценарію федералізації. Зміст зламу пошти Суркова не містить конкретних розмов з реалізаторами проекту з надання спеціального статусу Дніпропетровській області, проте є кілька вказівок на це в електронній пошті Ардзінбі.

Наприклад, 17 грудня 2014 року він отримав план заходу під назвою «Дніпропетровський громадський форум» у Павлограді.²⁷⁹ Подію мав відвідати Філіп Депіш, керівник ГО

«Ініціатива за центральну Європу» (Initiative Pro Mitteleuropa), з доповіддю про федеративний устрій Австрії, а головною тезою події мало стати те, що спеціальний статус Дніпропетровської області сприятиме розвитку її економіки, і що економічна блокада окупованих територій Донбасу нашкодила Україні. 22 грудня 2014 року у Павлограді відбувся круглий стіл, під час якого, як зазначила в статті його організаторка Вікторія Шилова, розглядався федеративний устрій Австрії як рішення для України.²⁸⁰ Одним із аргументів за федерацію було те, що в Австрії було б неможливим використання армії «для придушення бажань і вимог однієї з федеральних земель Австрії». Застосування такого принципу в Україні завадило б військовим протистояти російським силам – маріонетковим чи якимось іншим – на Донбасі.

Засідання цього форуму за участі європейських політиків відбувалися регулярно. 7 лютого 2015 року відбулось обговорення в Кривому Розі, яке відвідав італійський політик Джакомо Бецці, скан-копія паспорту²⁸¹ якою була надіслана Ардзінбі 28 січня, а також

279 Лист від masya.ulyanova@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 27.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/для-прессы-Павлоград.pdf>

280 Лист від andr.kirilenko@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 22.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/статья-Виктории.pdf>

281 Лист від mplisyuk@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 28.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 19. ФОТО З «ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ФОРУМУ», НАДІСЛАНЕ ДАВЧИДЧЕНКОМ АРДЗІНБІ 28 ТРАВНЯ 2015. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД KOLOKOL_2008@MAIL.RU ДО VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 28.05.2015. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3,

італійський «експерт» Андреа Марія Вілотті, резюме якої Ардзінба отримав²⁸² 25 січня 2015 року та квиток на літак²⁸³ 27 січня 2015 року. Бецці висловив думку, що «сучасна ситуація в Україні вказує на необхідність проведення в країні реформи федералізації [...] Я вважаю, що це завадить розвалу країни на частини». Під час цього засідання було оголошено про розробку законопроекту про спеціальний статус Дніпропетровської області. 21 березня проєкт закону було представлено на ще одному засіданні форуму. Через два місяці Ардзінба отримав фотографії засідання ще одного форуму – «Дніпропетровського конституційного форуму»,²⁸⁴ експерти якого висловили думку,²⁸⁵ що конфедерація врятує Україну від розвалу, і що окуповані Луганська та Донецька «народні республіки» мають отримати статус кантонів.

е. «Спеціальний екологічний статус» Запоріжжя

25 жовтня 2014 року Павло Бройде, запорізький PR-фахівець, що живе у вигнанні в Москві, запропонував Ардзінбі кілька векторів для «популяризації ідей децентралізації та спеціального статусу регіону»: економічного, екологічного, історичного та правозахисного.²⁸⁶

Незабаром Бройде надіслав план заходів з «розкрутки теми спеціального статусу» на період з грудня 2014 року до січня 2015 року,²⁸⁷ у якому зазначалось, що екологічний вектор є найбезпечнішим з точки зору мінімізації ризиків перешкод з боку Служби безпеки України. Він також запропонував з часом доповнювати кампанію питаннями самоврядування, а

282 Лист від mplysyuk@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 25.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

283 Лист від pixellion@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 27.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/tickets-S47S9G.pdf>

284 Лист від kolokol_2008@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 28.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

285 «Днепропетровские эксперты: конфедерация может спасти Украину от развала», 056.ua, 28.05.2015, <https://www.056.ua/news/840282> (дата звернення 11.02.2018)

286 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 25.10.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Векторы-по-Запорожской-области.25.10.14.pdf>

287 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 24.11.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/ХОДОВКА_декабря14_январь15.pdf

ЗОБРАЖЕННЯ 20. ФОТО МІТИНГУ У ЗАПОРІЖЖІ, ЯКЕ АРДЗІНБА ОТРИМАВ 19 ГРУДНЯ 2014. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД vac2011@inbox.ru TO VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 19.12.2014. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3,,

зрештою – політичними вимогами.²⁸⁸ З цією метою він запропонував проведення мітингів на теми здоров'я та екології – потенційно важливі для промислового міста – з вимогами надання місту спеціального екологічного статусу. Він також запропонував проведення круглого столу, внесення законопроекту про спеціальний екологічний статус Запоріжжя народним депутатом в українському Парламенті, загальнообласний мітинг, збір підписів і скликання форуму депутатів міських рад на підтримку цієї ініціативи.²⁸⁹ За цим сценарним планом, такі загалом окомілювальні, але водночас популярні місцеві заходи могли б призвести до маніпуляцій і поступово до реалізації кремлівського сценарію федералізації, а зрештою – до розвалу України.

Реалізацію цього плану було розпочато. 19 грудня 2014 року відбувся мітинг, на якому

несли плакати з гаслами не лише щодо екологічної ситуації в Запорізькій області, але й проти економічної блокади окупованого Донбасу.²⁹⁰

6 лютого 2015 року відбулися збори «Ради щодо спеціального статусу Запоріжжя» на фоні плакатів, які Бройде надіслав Ардзінбі раніше.²⁹¹ Ця Рада закликала до спеціального екологічного статусу й озвучувала тези з кремлівського сценарію: що євроінтеграція України зашкодить регіону, що область має сама приймати рішення щодо мобілізації її жителів для служби на окупованих територіях, і що Україна має стати федерацією, «як Швейцарія».²⁹²

До того ж, група представила проект закону щодо спеціального екологічного статусу Запорізької області. Цей законопроект Бройде надіслав Ардзінбі за кілька днів до

288 Там само.

289 Там само.

290 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 19.12.2014. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

291 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 13.01.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

292 Там само.

ЗОБРАЖЕННЯ 21. ФОТО «РАДИ ПО СПЕЦСТАТУСУ ЗАПОРІЖЖЯ». УЧАСНИКИ СИДЯТЬ НА СТІЛЬЦЯХ, ОСОБИСТО СХВАЛЕНИМИ АРДЗІНБОУ. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД VAC2011@INBOX.RU TO VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 12.03.2015. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3

оприлюднення.²⁹³ 10 лютого розпочався збір підписів на підтримку законопроекту, на бланку, який Бройде погодив з Ардзінбою.²⁹⁴ 12 березня 2015 року відбулося наступне засідання Ради – під час якого спікери сиділи на стільцях, придбаних за кошт Кремля, вигляд яких Ардзінба особисто ухвалив кілька днів до того²⁹⁵ – де було оголошено про успішне завершення збору 40 000 підписів на підтримку спеціального статусу.

Потім Бройде запропонував план здобуття контролю над міською радою шляхом «системного фінансування», завдяки чому вона мала згодом голосувати на користь Кремля.²⁹⁶ Цю ідею, імовірно, почали втілювати: через два дні в міській раді було створено групу на підтримку «спеціального статусу», а Ардзінба отримав список з 12 депутатів, що увійшли до цієї групи.²⁹⁷

25 березня 2015 року підписи на підтримку спеціального статусу були подані Парламенту України. Автомобіль, який доставляв підписи, був облитий фарбою, ймовірно засвідчуючи непопулярність прокремлівських сепаратистських рухів серед всього населення України.²⁹⁸ 28 квітня Бройде надіслав Ардзінбі фотодокази того, що Комітет з соціально-економічного розвитку Запорізької міської ради звернувся до Президента, Парламенту та Кабінету Міністрів України щодо прийняття закону про «спеціальний статус» Запоріжжя, а пізніше надіслав фото подібного звернення Комітету з питань охорони здоров'я та соціального захисту від 29 квітня.²⁹⁹ Депутати з групи Бройде входили складу до обох комітетів.

Однак Рада не була єдиною довіреною групою Кремля в Запоріжжі. Бройде надсилав фото

293 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 5.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018

294 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 10.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/zn_ПОДПИСНОЙ-ЛИСТ.pdf

295 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 16.02.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

296 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 21.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018

297 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 23.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/B-состав-депутатской-группы-вошли.pdf>

298 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 25.03.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

299 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 28.04.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

з подій, проведених ініціативою «Соціальне Запоріжжя», а також статті від імені ініціативи. Це вказує на те, що група була провідником російських планів. Це було пізніше підтверджено в звітах Служби безпеки України, яка назвала «Соціальне Запоріжжя» російським проектом.³⁰⁰ Варто зазначити, що Бройде брав участь у написанні проекту не лише щодо спеціального статусу Запорізької області, але й Бессарабії, багатоетнічного регіону в Одеській області. Електронний лист, надісланий ним 13 травня 2015 року містив проект закону, що передбачав надання регіону його власного представницького органу та надання повної влади місцевим органам влади.³⁰¹

є. «Слобожанщина» – спеціальна економічна зона для Харківської області

У Харківській області Кремль пішов за подібною схемою. 7 квітня 2015 року Ардзінба отримав проект плакату для «Громадської Ради Слобожанщини на підтримку Конституційної реформи».³⁰² Метою цієї організації, що запозичила свою назву від історичного топоніму для позначення східної України, за словами лідера Комуністичної партії в Харкові Алли Александровської в інтерв'ю, отриманому Ардзінбою 14 квітня, було забезпечення «ширшої участі населення в конституційному процесі».³⁰³ Конкретні пропозиції стосовно змін до Конституції України Ардзінба отримав через місяць з коментарем «усі деталі під час нашої зустрічі», вони передбачали створення спеціального економічного регіону на Харківщині, що отримав би спеціальний статус на рівні з Києвом, Севастополем і Автономною республікою Крим.³⁰⁴ Харків мав установити договірні відносини з центральною владою щодо соціальних, економічних і культурних питань, а також розвивати відносини з сусідніми регіонами в Росії.

Ці поправки до Конституції були представлені на засіданні Ради 21 травня,³⁰⁵ коли Ардзінба отримав чернетку звернення³⁰⁶ до Президента України Петра Порошенка та Прем'єр-міністра Гройсмана з проханням розглянути запропоновані поправки.

Алла Александровська отримала документ під назвою «Основні тези проекту закону України «Про особливий регіон розвитку «Слобожанщина»» від Ардзінби 20 липня 2015 року з конкретними подробицями.³⁰⁷ На підтримку «спеціального регіону» далі відбувались мітинги, фестивалі та круглі столи, а також форум депутатів місцевих рад, де було прийнято резолюцію на підтримку спеціального регіону, у якій звертались до депутатів Верховної Ради, щоб поставити її на голосування.³⁰⁸

Таким чином, у різних регіонах України Кремль застосовував різні підходи для просування ідей федералізації України. Його методи також передбачали проведення детальних досліджень, щоб зрозуміти спосіб мислення місцевих жителів і те, як вони бачать світ, а потім створення образів, які б відгукувались у їхній уяві. Кінцевою метою було спонукати регіони до прийняття рішень, які б були вигідними для Кремля, але щоб ніхто не здогадувався про їх справжню суть.

ж. Всеукраїнський конституційний форум

Останній електронний лист зі скриньки Ардзінби в рамках зламу пошти Суркова датується 10 червня 2015 року. Проте мейли зі скриньки Александровської відправлялися аж до 6 листопада 2015 року. З них ми дізнаємось, що 1 червня 2015 року Александровська отримала чернетку запрошення на Всеукраїнський конституційний форум, який передбачав участь представників Запоріжжя, Одеси, Харкова, Дніпра, Конституційної комісії, народних депутатів, міжнародних доповідачів, а відбутися

300 SBU: Rosiya finansuiе deiaki ukraїnski politichni proekty" (in Ukrainian) Ukrainska Pravda 21.02.2017, дата звернення 10.02.2018 <https://www.pravda.com.ua/news/2017/02/21/7136042/>

301 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 13.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 10.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Проект-закона.pdf>

302 Лист від roukin4@yandex.ruto viktor_vinogr@mail.ru, 7.04.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

303 Лист від roukin4@yandex.ruto viktor_vinogr@mail.ru, 14.04.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/В-Харькове-будет-создан-общественный-совет-поддержки-конституционной-реформы.pdf>

304 Лист від roukin4@yandex.ruto viktor_vinogr@mail.ru, 18.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

305 Лист від roukin4@yandex.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 21.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

306 Лист від roukin4@yandex.ruto viktor_vinogr@mail.ru, 25.05.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Письмо-порошенко.pdf>

307 Лист від viktor_vinogr@mail.ru до fedor_fedorov53@mail.ru, 30.07.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Тезисы-проект-ОПР-Харьков-рус.pdf>

308 Лист від simonov_semen86@mail.ru to fedor_fedorov53@mail.ru, 6.10.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3

ЗОБРАЖЕННЯ 22. ЗАСІДАННЯ «ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ СЛОБОЖАНЩИНИ», ЯКЕ ВІДБУЛОСЯ 18 ТРАВНЯ 2015 Р. ДЖЕРЕЛО: ЛИСТ ВІД ROUKIN4@YANDEX.RU TO VIKTOR_VINOGR@MAIL.RU, 18.05.2015. INFORMNAPALM, SURKOVLEAKS PART 3

мав 11 червня.³⁰⁹ Проект резолюції форуму, який Ардзінба відправив Александровській 9 червня, містив заклики до федералізації України, надання Одесі статусу «вільного порту», збільшення влади регіонів у сфері формування бюджетів та прийняття закону, що надав би територіям на кшталт Бессарабії статусу національно-культурної автономії.³¹⁰

29 червня Александровська отримала ще одну чернетку запрошення на II Всеукраїнський конституційний форум, що мав відбутися 8 липня.³¹¹ 3 липня Александровська, Давидченко та ще двоє людей отримали неофіційні вказівки від Ардзінби щодо основних повідомлень, які мали бути озвучені під час форуму.³¹² Це включало «обов'язкові теми», як от «підтримка спеціальних статусів областей», кожен з яких повинен був мати свою програму дій і пріоритетів та «індивідуальний набір владних повноважень» через «неприйнятність єдиних

принципів децентралізації», вимогу прямого обрання губернаторів, критику дій Президента Порошенка в рамках Конституційної реформи та, за словами Ардзінби, «саботаж Мінських домовленостей».³¹³ Другий форум справді відбувся 8 липня, а його учасники, серед яких цього разу були представники західних регіонів – Львівщини та Закарпаття – озвучили всі меседжі, деякі дослівно.³¹⁴

Таке скликання регіональних керівників процесу «федералізації» та озвучення ними меседжів Кремля є ще одним прикладом формування уявної реальності для створення видимості масового руху на підтримку російських планів – під прикриттям переваг для регіонів.

Хоча листування Ардзінби, викладене в третьому пакеті зламу пошти Суркова, закінчується на червні 2015 року, повідомлення в ЗМІ розкривають більше деталей стосовно подальших

309 Лист від viktor_vinogr@mail.ru до fedor_fedorov53@mail.ru, 3.06.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/ПРОГРАММА-ВСЕУКРАИНСКОГО-ФОРУМА.pdf>

310 Лист від viktor_vinogr@mail.ru до fedor_fedorov53@mail.ru, 9.06.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/РЕЗОЛЮЦИЯ-ФОРУМА.pdf>

311 Лист від roukin4@yandex.ru до fedor_fedorov53@mail.ru, 9.06.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 11.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Приглашение-на-Форум.pdf>

312 Лист від viktor_vinogr@mail.ru до fedor_fedorov53@mail.ru, 3.07.2015. InformNapalm, SurkovLeaks Part 3,

313 Там само.

314 «Всеукраїнський конституційний форум потребував от Порошенко учитивать мнение регионов», 24tv.ua, 8.07.2015 https://24tv.ua/ru/vseukrainskij_konstitucionnyj_forum_potreboval_ot_poroshenko_uchityvat_mnenie_regionov_n591585 (дата звернення 11.02.2018).

ЗОБРАЖЕННЯ 23. «ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ФОРУМ» ВІДБУВСЯ 8 ЛИПНЯ 2015 У КИЄВІ. ФОТО: [HTTPS://24TV.UA/VSEUKRAYINSKIY_KONSTITUTSIYNIY_FORUM_ZAZHADAV_VID_POROSHENKA_VRANOVUVATI_DUMKU_REGIONIV_N591583](https://24tv.ua/vseukrayinskiy_konstitutsiyinyi_forum_zazhadav_vid_poroshenka_vranovuvati_dumku_regioniv_n591583)

планів Кремля щодо федералізації. У Дніпрі заклик до «спеціального статусу» був підтриманий міською радою 10 червня, а обласною радою – 27 серпня 2015 року. 12 грудня 2015 року СБУ повідомила про зрив конференції, 1000 учасників якої мали вимагати спеціального статусу області.³¹⁵ Попри це, проект з такою самою назвою був підтриманий представниками майже всіх фракцій Верховної Ради. Зустріч групи народних депутатів таки відбулася в червні 2016 року в Парламенті. До того ж, було створено петицію на підтримку цієї ідеї.³¹⁶ Законопроекти на підтримку статусу «Одеса порто-франко» та спеціального екологічного статусу для Запоріжжя були зареєстровані в українському парламенті Опозиційним блоком і народними депутатами з колишньої Партії регіонів.

Ще один проект федералізації, який просував офіс Суркова, був згаданий у списку українських народних депутатів з різних парламентських фракцій, що підтримували «регіональні автономістські проекти», який Сурков отримав

24 березня 2016 року.³¹⁷ У ньому згадується «національний проект «Виборність депутатів», який був запущений низкою місцевих рад Дніпропетровської та Харківської областей і передбачав зміни до Конституції, за якими губернатори мали обиратися жителями регіону, а не призначатися з Києва. Такий, на перший погляд, демократичний захід надав би Кремлю безмежні можливості втручатися в призначення посадовців високого рангу.

Зацікавленість Москви в автономістських рухах є очевидною: що більше незалежності в регіонів, то більше шансів маніпулювати «правильними» представниками в місцевих гілках влади та впливати на політичну ситуацію. Здійснюючи широкий спектр заходів у спробі представити свої зусилля з дестабілізації як справжню внутрішню ініціативу та використовуючи окремих західних політиків, Росія намагалася переконати як українських громадян, так і Захід у тому, що федералізація є правильним рішенням для України.

315 «СБУ сорвала возможное заседание Запорожской Народной Республики», ТСН, 12.12.2015 <https://ru.tsn.ua/politika/sbu-sorvala-vozmozhnoe-sozhdanie-zaporozhskoy-narodnoy-respubliki-543071.html> (дата звернення 10.02.2018).

316 «Днепропетровская область потребовала у Порошенко автономии», Riafan.ru, 22.08.2016 <https://riafan.ru/548151-dnepropetrovskaya-oblast-potrebovala-u-poroshenko-avtonomii> (дата звернення 29.03.2017).

317 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/APXИВ-ДЕПУТАТОВ-1.pdf>.

8. Політична влада Кремля: зазирнути в українську душу

Незважаючи на серйозні свідчення прямого здійснення фінансування та контролю з боку Кремля, багато спостерігачів були розчаровані через відсутність «сенсаційних» доказів ведення Кремлем війни в Україні у двох «зливах» даних з пошти Суркова. Проте там є безліч доказів. Злам розкриває щоденну політичну техніку ведення нетрадиційної війни, підривної діяльності, де владою маніпулюють з допомогою медіа, політичного впливу, громадських діячів, разом із закамуфльованою присутністю військових та відкритою діяльністю напіввійськових сил, що працюють на досягнення Росією своїх цілей в Україні. Це все – критично важливий напрямок політично-військової агресії, яка використовує рефлексивне управління. Росія цілеспрямовано шукала способи «залізти в голови» українців, щоб зрозуміти, як маніпулювати їхнім сприйняттям, а потім схилити їх до рішень, що врешті-решт нашкодять їм і принесуть користь Росії.

Як і в інших випадках, для цього Кремль покладався на послуги українців, які були ідеологічними прихильниками «руського мира». 17 жовтня 2013 року, до початку протестів Євромайдану, які повалили режим Януковича, Сурков отримав документ³¹⁸ від Віталія Лейбіна, головного редактора журналу «Російський репортер», який описував «точки входу» – впливу на громадську думку в Україні. Лейбін навів перелік журналістів, PR-фахівців, істориків і бізнесменів в Україні. Він розділив їх на три групи. До першої групи входили особи, з якими всі «всі типи взаємодії були можливі», тобто вони демонстрували сильний інтерес у відстоюванні проросійської позиції; друга група – особи, з якими «взаємодія можлива»; третя група – особи, з якими спільні точки були «теоретично можливі».

Сурков отримав цей звіт ще до початку протестів Євромайдану, який повалив режим Януковича. Імовірно, це було пов'язано зі стратегічною зміною вектора, яку планував здійснити режим Януковича і до чого понад десятиліття готувалась Росія: відмова Києва від проєвропейського та прозахідного напрямку розвитку та поступове поглинання України Східнослов'янським союзом під протекторатом Росії.

Виглядає, що Росія планувала знайти в українському суспільстві підтримку від третіх осіб, які би просували відмову рухатися в напрямку ЄС та ідею приєднання до торгового блоку під проводом Росії. Автор документу, Лейбін або хтось інший, зсередини бачив душу українців.

Багато пропозицій були тактичними. Автор пропонував припинити «відверто жорсткий агітпроп» та відкрити «проросійську політику». Натомість він пропонував підкреслювати успіхи російського бізнесу та влади або порівнювати заробітні плати. «Найкращою агітацією за Митний союз є інформація про різницю в заробітних платах учителів і лікарів у наших країнах», – зазначив він.

У документі також пропонується брати приклади з програм Європейської політики східного сусідства, наприклад, давати гранти на розвиток ЗМІ або бізнесу. «Преса в Україні здебільшого за ЄС просто тому, що вони вчилися там або отримували гранти», – припускає автор, пропонуючи Росії робити те саме.³¹⁹ Було також проаналізовано більш стратегічні культурні й ідеологічні аспекти. Зазначається необхідність розвивати історико-ідеологічні концепції, які відводять Україні особливу роль у спільній долі з Росією. «Європейці хвалять Україну, а ми тільки лякаємо», – зазначено в документі.

Національний характер українців оцінено як такий, що має риси впертості та гордості. Російським діячам рекомендується «хоча б створювати ілюзію вільного вибору, рівного партнерства, а не підкорення». Щоб наблизити Україну до Росії, автор пропонує зруйнувати стереотип, що «Україна менш дика, більш європейська».³²⁰

Через місяць, 21 листопада 2013 року, Янукович призупинив підписання Україною Угоди про

318 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/вл_украина-1.pdf.

319 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/вл_украина-1.pdf.

320 Там само.

Асоціацію з ЄС, що давало підстави вважати, що Україна зійшла з проєвропейського курсу на користь Євразійського економічного союзу під протекторатом Росії. Це рішення запалило протести Євромайдану. Через три місяці Януковича було вигнано. Майже одразу після цього, у відповідь на ці події, Росія анексувала Крим і провела низку заходів, що розпалили конфлікт на сході України. Пропозиції Лейбіна показали, що Росія збиралася переформатувати медіа-простір України ще до Євромайдану. З цією метою Росія розробила пакет ідей і розбудовувала мережу прихильників для їх просування – модель, яка застосовувалась практично в усіх інших операціях впливу Росії в Україні.

Інший приклад уміння Лейбіна маніпулювати емоціями аудиторії був продемонстрований у зверненні, яке Сурков отримав 21 серпня 2014 року від офісу Олега Говоруна, голови Управління президента РФ з соціально-економічної співпраці з СНД, Абхазією та Південною Осетією.³²¹ У зверненні, написаному Лейбіним, жителі Донбасу благали народ України вимагати від влади «зупинити війну». Написаний у час найдраматичніших подій на Донбасі, за кілька днів до битви під Іловайськом, де масовий напад/вторгнення³²² російських регулярних військ призвело до найбільших втрат Української армії від початку конфлікту, лист закликав українську громадськість тиснути на лідерів своєї країни з метою капітуляції перед силами вторгнення, використовуючи цинічні, маніпулятивні аргументи на кшталт «жодні ідеї або політичні цілі не виправдовують вбивства», «зовнішні сили розривають нашу країну» та «гинуть ваші та наші брати й сестри».

Звернення було опубліковане 2 вересня 2014 року в низці видань, включно з «Кореспондентом».³²³ Воно було підписане від імені «Громадської ініціативи Донбасу», до складу якої входив Лейбін і ще четверо осіб. Ще один подібний лист, у якому цього разу зверталися до Уряду України, був опублікований³²⁴ 12 листопада 2014 року і вимагав від України продовжувати здійснювати соціальні виплати жителям окупованих територій. Рівень цинізму в цьому листі зашкалював:

той, хто розв'язав війну, маніпулював страхом смерті для ослаблення морального духу свого ворога. Таким чином Росія демонструє подібні тактики, що використовувались під час антивоєнних рухів під радянським протекторатом у 1970-1980-х роках.

Загалом «антивоєнні» нарративи та спроби зобразити конфлікт на Донбасі як громадянську війну відіграли визначну роль в інформаційних кампаніях Росії. Раніше ми згадували проплачені Кремлем дії, як от антимобілізаційні заклики «Ради за спеціальний статус Запоріжжя», протести проти мобілізації в програмі мітингів Муратова в Харківській області та антимобілізаційні плакати в Одесі. Біди й емоційні втрати внаслідок війни були та залишаються вразливим місцем, яке Росія використовує в Україні до сьогодні, спростовуючи свою роль у розгортанні та підтримці війни на Донбасі. Перефразовуючи Джорджа Оруела, Росія ніби продовжує переконувати українців, що її гібридна війна насправді є формою миру.

а. Проникнення в українські ЗМІ

16 липня 2014 року Сурков отримав листа,³²⁵ написаного Павлом Бройде, колишнім PR-«технологом» «тіньової вертикалі влади» в південному українському місті Запоріжжя, який втік до Москви після Євромайдану. Він розпочинався зі слів:

«У питанні підтримки проросійських сил і настроїв в Україні глобальну роль відіграє інформаційний простір. Досвід Криму наочно продемонстрував, як сильно впливає на настрої населення фактор присутності російських телеканалів і симпатії до Росії місцевих ЗМІ, а конвертуючи їхній вплив у політичні позиції, можна досягнути масової підтримки».

Невдача в просуванні проросійського нарративу в мас-медіа була однією з причин, чому сепаратистські протести Росії в південно-східних містах України провалились, а антиросійські настрої зростали, пояснював Бройде. Проте, вів далі він, можливо забезпечити проросійську

321 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 01.04.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/unnamed-file-1.pdf>.

322 "Satellite Images Prove Russian Forces Crossed The Border To Attack Ukraine At Ilovaisk," The Interpreter, 30.01.2015, дата звернення 1.04.2017, <http://www.interpretermag.com/satellite-images-prove-russian-forces-crossed-the-border-to-attack-ukraine-at-ilovaisk/>.

323 «Немедленно остановит войну! Обращение общественной организации Гражданская инициатива Донбасса», Korrespondent, 2.09.2014 <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3413145-nemedlenno-ostanovyit-voynu-obraschenye-obshchestvennoi-orhanyzatsyyi-hrazhdanskaia-ynytsyatyva-donbassa> (дата звернення 01.04.2017).

324 «Обращение общественности Донбасса к руководству Украины», Ruvesna, 12.11.2014 <http://rusvesna.su/news/1415793150> (дата звернення 01.04.2017).

325 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/B-отношении-Украинского-медиа.pdf>.

ЗОБРАЖЕННЯ 24. KORRESPONDENT.NET ПОСІВ ЧЕТВЕРТЕ МІСЦЕ СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ ЗА ЧАСТОТОЮ ЗГАДОК ВТІКАЧІВ З КОЛИШНЬОГО КОЛА ЯНУКОВИЧА (ЗНІМОК ЕКРАНА – З LIGA.NET)

присутність в українському інформаційному просторі, створюючи нові видання та переорієнтовуючи наявні. На думку Бройде, найперспективнішим каналом для «інформаційного проросійського прориву в українське медіа-середовище» був Український Медіа Холдинг (УМХ), «ресурси якого не в змозі виконати весь обсяг необхідних для домінування в інформаційному полі завдань, але суттєво вплинути на ситуацію в інтернет і радіо сегментах цілком можуть». УМХ став лідером на українському медіа-ринку. Його власником є Сергій Курченко, український олігарх, який управляв активами Януковича та втік до Росії після перемоги Євромайдану. Курченко, якого було оголошено в міжнародний розшук у квітні 2014 року, як кажуть, шукав покровительства від російських владних структур. Імовірно, йому це вдалося, адже він повернувся до України та придбав кілька медіа-видань. Редактори двох із них, korrespondent.net and Forbes.ua, звільнилися після того як 27-річний Курченко придбав холдинг у червні 2013 року. Оголошуючи про своє звільнення, головний редактор Forbes.ua Володимир Федоркін написав:

«Я переконаний, до покупець переслідує одну з трьох цілей (або всі три одночасно): 1) закрити журналістам роти перед президентськими виборами; 2) відбілити власну

*репутацію; 3) використовувати видання для вирішення питань, що не мають нічого спільного з медіа-бізнесом».*³²⁶

Документ Бройде підтверджує страхи Федоркіна. Бройде зазначає: «Сергій Курченко та неофіційні бенефіціари його бізнесу перебувають на території Росії. У країнах Заходу та в Україні на них очікує арешт». Проте він також критикує УМХ за недостатньо виражену проросійську позицію. «Медіа, що входять до УМХ, на відміну від більшості українських ЗМІ, не можна звинуватити в прямій антиросійській кампанії», – зазначив Бройде, характеризуючи видання УМХ як «поміrkований ретранслятор антиросійських меседжів».

Хоча видання УМХ не могли стати платформою «ДНР» або Міністерства закордонних справ Росії в чистому вигляді, можливо було, вів далі Бройде, переорієнтувати їх контент для просування поміrkованих російських інтересів в Україні. Це можна було досягнути, продавши контрольний пакет акцій російським структурам – надавши російському бізнесу, наближеному до Кремля, більш прямий контроль, перенісши редакцію на території, непідконтрольні Україні – Крим, «ЛНР» або «ДНР». УМХ міг бути використаний також для розвитку інших, більш виражено проросійських видань. А якби

326 «Главред Forbes – о смене собственников UMH group», Forbes.net.ua, 20.06.2013
<http://forbes.net.ua/news/1354302-glavred-forbes-o-smene-sobstvennikov-umh-group> (дата звернення 29.03.2017).

ставилися питання про негативний вплив діяльності УМХ на національну безпеку України, можна було б підняти міжнародний скандал та звинуватити Україну в цензурі та придушенні свободи слова.

Хоча незрозуміло, що далі сталося з УМХ, виглядає, що korrespondent.net працював на досягнення цілей кремлівської політики в Україні. Аналіз даних³²⁷ під назвою «Медіагігієна», проведений liga.net у липні-вересні 2016 року виявив, що korrespondent.net посідав четверте місце за кількістю згадок колишніх українських чиновників, наближених до Януковича, а це означає, що як і інші пов'язані з олігархами ресурси зі списку, він популяризував проросійські погляди, що підтримувалися дискредитованими особами, багато з яких були підсудними або знаходилися в санкційних списках. Це зокрема: Сергій Арбузов, колишній заступник Прем'єр-міністра України, на якого було відкрите судове розслідування в Україні через нецільове використання бюджетних коштів, Віталій Захарченко, колишній Міністр внутрішніх справ України, звинувачений у видачі наказу застосовувати зброю проти мітингувальників Євромайдану в 2014 році, а також Олег Царьов, бізнесмен, що відстоював створення «Федеральної Республіки Новоросія».

Інші ресурси, які Кремль розглядав для встановлення над ними контролю – це одеське видання Timer та СТВ. 19 листопада 2014 року заступник Суркова Ардзінба отримав електронний лист від декого на ім'я Олексій Маловацький з аналізом³²⁸ одеського інтернет-сайту Timer – що «займає гостру критичну позицію стосовно київської влади» – і телеканалу СТВ як потенційних каналів озвучення кремлівських меседжів. Цей аналіз, доповнений аналізом ризиків, супроводжувався підрахунком коштів для функціонування протягом місяця видання Timer³²⁹ (7 080 доларів США) та, імовірно, СТВ³³⁰ (34 995 доларів США). Незрозуміло, чи реалізував Ардзінба плани щодо фінансування ресурсів, але в листі, який він отримав від Дмитра Соїна 4 травня 2015 року з подальшими планами дестабілізації в

Одеській області,³³¹ той називає Timer «союзним» ЗМІ, який не з'являється в пошукових запитах і пропонує інвестувати в придністровський новинний портал TIRAS. Це свідчить про існування певної угоди між ресурсом Timer і прихильниками Кремля та вказує на потенційний інтерес Росії перетворити українські медіа на свої рупори.

Хоча достеменно незрозуміло, чи Кремль врешті взяв контроль над якимось українським ЗМІ, можна доволі впевнено сказати, що союзники Кремля проникали в українські медіа з допомогою хабарів, або «джинси». Електронна пошта Ардзінби містить багато прикладів підкупу журналістів провідних медіа-ресурсів для висвітлення подій, організованих Кремлем, що збільшувало таким чином їх охоплення. Наприклад, одеський активіст Давидченко надіслав³³² кошториси для висвітлення новин на українських телеканалах «Україна» (3900 доларів США), ICTV (4400 доларів США), НТН (3900 доларів США) тощо. 18 квітня 2015 року той самий Давидченко запропонував розміщення новини про мітинг водіїв авто, що заблокували площу в Харкові в знак протесту проти підвищення цін на газ на сайті unn.com.ua за 700 доларів США та rbc.ua за 600 доларів США. А 9 травня 2015 року Давидченко повідомив Ардзінбі, що сайти 112.ua та comments.ua відмовилися висвітлювати організований Росією мітинг, а korrespondent.net попросив утричі вищу ціну. А Бройде, PR-фахівець із Запоріжжя, надіслав Ардзінбі таблицю³³³ з цінами за висвітлення в більшості великих видань України. Хоча пізніші повідомлення з медіа-звітами, які він надсилав Ардзінбі рідко містили посилання на ці центральні ресурси, це все ж вказує на те, що шлях у ЗМІ був відкритим для Кремля, за умови достатнього фінансування.

Легкість, з якою кремлівські меседжі вживлювалися в українські ЗМІ проілюстрована документом,³³⁴ який Сурков отримав 18 лютого 2016 року для підготовки до круглого столу т.зв. «Комітету з порятунку України», що склався з наближених до Януковича політиків, які втекли після Євромайдану. Під час зустрічі

327 «Медіагігієна», Liga.net <http://www.liga.net/projects/mediagigiena/> (дата звернення 29.03.2017).

328 Лист від amalovatsky@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 19.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 12.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/CTB_ТАЙМЕП.pdf.

329 Лист від fontan2014@rambler.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 5.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/смета-таймеп.ods>.

330 Лист від fontan2014@rambler.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 5.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/МИНИМАЛЬНЫЕ-требования.xlsx>

331 Лист від goldabxazia@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 4.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

332 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru 6.04.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

333 Лист від vac2011@inbox.ru to viktor_vinogr@mail.ru 4.01.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

334 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/pages.pdf>.

25 лютого українські політики-втікачі, наприклад, колишній Прем'єр-міністр Азаров, колишні народні депутати й інші проросійські діячі обговорювали, як два роки після Євромайдану «привели Україну на поріг економічної, демографічної та соціальної катастрофи». Згідно з цим документом, кремлівські організатори заходу визначили ціну для висвітлення цієї події в українських ЗМІ – 7000 доларів США.

Отже, коли Україна заборонила російські ЗМІ в Україні, Кремль пішов манівцями для донесення своїх ідей в українському медіа-просторі, що передбачало оволодіння або зміну редакторської політики українських видань, а також підкуп журналістів українських ЗМІ з метою поширення російських наративів.

6. Створення нових медіа-ресурсів для російської пропаганди в Україні?

В листі, який Брюсов надіслав Суркову 10 липня 2014,³³⁵ містилися пропозиції Бройде. Він наполягав на тому, що запуск власних російських видань забезпечить стабільний вплив на українську аудиторію, а також це буде дешевшим. «Сьогодні ефективна всеукраїнська PR-кампанія з залученням центральних медіа-видань коштує 400 000-450 000 доларів США щомісяця, плюс витрати на PR-фахівців», – каже він, тоді як великий інтернет-ресурс може дати такі самі результати з у чотири-п'ять разів меншим бюджетом.

Запуск такого сайту було лише питанням грошей. У тому ж листі, Бройде підрахував,³³⁶ що за 8 місяців можна створити сайт для російської пропаганди з нуля та потрапити до ТОП-5 сайтів в Україні за 5 339 640 доларів США; входження до ТОП-20 сайтів коштувало б 2 882 280 доларів США, а до ТОП-75 сайтів – 668 360 доларів США. Але сайт новин був лише одним із можливих рішень.

Пропонувалось створити спеціалізовані сайти: сайт політичного аналізу³³⁷ («він має виглядати об'єктивним» і «не складати враження «проросійського» сайту»); сайт воєнних новин³³⁸ (цілі: «формувати негативне ставлення в українському суспільстві до «антитерористичної операції» та київського режиму»; регіональні портали³³⁹ для просування сепаратизму в південно-східній Україні; антивоєнний сайт (мета: «деморалізувати український народ і військових», а також сайт, лояльний до української національно свідомої аудиторії, під гаслом «Досить годувати Донбас!»³⁴⁰ (мета: просування ідеї, що Україна повинна виключити Донбас зі свого складу серед національно свідомої аудиторії).

Пропозиція Бройде створити альтернативні ЗМІ була не єдиною, яку отримав офіс Суркова. 18 жовтня 2014 року він отримав повідомлення від колишнього депутата Одеської міської ради Ігоря Дімітрієва з пропозицією³⁴¹ створити «піратську FM-радіостанцію», яка б вела мовлення з сусіднього Придністров'я та створювала б «альтернативну картину подій». «Фактично потрібно повторити досвід Радіо Свободи по відношенню до радянських слухачів», – писав він і пропонував формат радіостанції з щогодинними випусками новин, політичними коментарями, «контрпропагандистськими» та іронічними роликами, ретрансляцією російських новин і ефірів, патріотичною радянською та російською музикою. Невідомо, чи було втілено якісь із отриманих Сурковим планів. Але їх існування підтверджує важливість медіа та пропаганди в планах Кремля щодо контролю над Україною.

Варто зазначити, що заплановані видання були розроблені з огляду на різні сегменти українського суспільства. Європейський сайт для перевірки правдивості новин, euvdsinfo.eu, регулярно повідомляє про спеціально розроблені повідомлення для конкретних країн.

335 Лист від brusovg@mail.ru до prm_surkova@gov.ru 10.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2019/07/1_Калькуляція_ведущий-новостной-сайт.pdf

336 Там же

337 Лист від brusovg@mail.ru до prm_surkova@gov.ru 10.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/2_сайт-Политанализ.pdf

338 Лист від brusovg@mail.ru до prm_surkova@gov.ru 10.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/3_Сайт-военных-новостей.pdf

339 Лист від brusovg@mail.ru до prm_surkova@gov.ru 10.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/4_Региональные-порталы.pdf

340 Лист від brusovg@mail.ru до prm_surkova@gov.ru 10.07.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/6_хватит-кормить-Донбасс.pdf

341 Лист від deputatdimitriev@gmail.com to viktor_vinogr@mail.ru, 16.10.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 12.02.2018 http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Одесса_прогнозы-и-планы_181014.pdf

Плануючи свою інформаційну діяльність в Україні, Кремль розглядав можливість ще більше диверсифікувати свої повідомлення. Ефективність такої диверсифікації пропаганди була усвідомлена Радянським Союзом ще під час Другої світової війни і, як ми бачимо, використовується й досі.

в. Політична мережа для вживлення кремлівських меседжів в українських ЗМІ – для деморалізації нації

Цікавий документ³⁴² від 18 липня 2014 року, пересланий Олексієм Чеснаковим Суркову, надає унікальний погляд на «технології» поширення російських пропагандистських меседжів в українському медіа-просторі. Ці меседжі були розроблені для деморалізації українців. Документ під назвою «Тематичні лінії для роботи з політичною мережею на 20-27 липня 2014 року» містив список тем і повідомлень до них, які мала просувати через ЗМІ прокремлівська мережа «інформаційних агентів».

Однією з тем була катастрофа малайзійського боїнга MH17. Хоча ця катастрофа не є центральним питанням цього дослідження, документ є ще одним свідченням цинізму, з яким російська влада підходила до інформаційних контр-кампаній, щоб заплутати аудиторію та прикрити відповідальність Росії за цю трагедію. Документ містить вісім потенційних тез для аргументації в рамках цього питання: «Провокація Києва спрямована проти «ДНР» і «ЛНР»; Київ, за підтримки Заходу, намагається покласти вину на Росію та на Путіна особисто; Малайзійський літак був направлений через територію, де ведеться антитерористична операція», – припущення, що щось сталося помилково або відбувся саботаж або провокація. Інші тези: «Є підстави вважати аудіозаписи, на яких повстанці нібито обговорюють те, як збивали цивільний лайнер, змонтованими; це привід для прямого втручання НАТО; Україна намагається повернути втрачену стратегічну ініціативу; порівняння падіння малайзійського боїнга з убивством Франца Фердинанда – київська влада провокує нову світову війну»; і зрештою, «цивільний літак могла збити

система української ПВО, що знаходилась на території «ДНР». Є інформація про те, що незадовго до катастрофи системи ПВО були приведені в повну бойову готовність».

Документ також містить рядки з критикою поправок до Конституції президента Порошенка («поправки є ширмою для формування напівдиктаторського режиму», про необхідність перемир'я з «Новоросією» (тези: Київ повинен визнати республіки Новоросії як реальних суб'єктів переговорного процесу) та загалом негативні й деструктивні тези з метою підточити моральний дух українців. Це зокрема такі теми: «як довго протримається українська армія?», «погіршення соціально-економічної ситуації» та «війна олігархів».

Ці інструкції, вірогідно, були розіслані (та оплачені) прокремлівським лідерам думок з кола журналістів і політиків, які поширювали затверджені Кремлем меседжі у виданнях на свій вибір. В електронному листі лідерів думок поділяють на кілька категорій: «неефективні персоналії», «персоналії середньої ефективності», «нестатусні ефективні персоналії», «статусні персоналії», «запасний список», серед них були журналісти, історики, редактори, політологи, політики, зокрема народний депутат від Комуністичної партії, та координатори крайнього лівого руху «Боротьба», якого звинувачули у праці на Кремль.

Пошук у системі Google показав, що «політична мережа» поширювала стратегічні меседжі на платформах, до яких її учасники мали доступ. Колишній кремлівський радник Олександр Некрасов використав особу «Франца Фердинанда» для попередження про нову війну в матеріалі на CNN,³⁴³ те саме зробив журналіст Віктор Руднев у статті з заголовком «Провокація з Малайзійським боїнгом: кому вигідно?» на сайті Korrespondent.net.³⁴⁴ Щодо «приреченості» української армії, Мікаель Чагелян, «нестатусна ефективна персоналія» згідно з класифікацією Кремля, вживив тезу про підкорену українську армію в статті на сайті rian.com.ua:³⁴⁵ «5000 українських військовослужбовців були оточені повстанцями», а от Юрій Лукашин, журналіст із «запасного» списку Кремля, розмістив статтю під назвою «АТО

342 InformNapalm, SurkovLeaks Part 1, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/20.07-27.07-1.pdf>.

343 Alexander Nekrassov "Malaysia Flight 17: A Franz Ferdinand moment?" CNN 21.07.2014, дата звернення 29.03.2017, <http://edition.cnn.com/2014/07/18/opinion/ukraine-malaysia-russia-nekrassov/>.

344 Руднев В. «Провокація с малазийским боингом: кому выгодно?», Korrespondent, 21.07.2014 <http://blogs.korrespondent.net/blog/politics/3395109/> (дата звернення 29.03.2017).

345 Чагелян М. «Почему не удался блицкриг в степях Донбасса», RIAN, 27.07.2014 <http://rian.com.ua/view/20140727/355388016.html> (дата звернення 29.03.2017).

ЗОБРАЖЕННЯ 25. ФРАГМЕНТ ОГЛЯДУ ПРЕСИ, ЯКИЙ СУРКОВ ОТРИМАВ 19 ЖОВТНЯ 2015 РОКУ З ВИДІЛЕНИМИ ОСНОВНИМИ ТЕЗАМИ.

«Пётр, достаточно», — примерно такими словами неделю назад наставила украинского президента германский канцлер. Довольно резко одёрнутый на полуслове о «территориальной целостности Украины, включая Крым», — уточнил он. По словам политолога, принцип действия украинских политиков остаётся неизменным: обещать одно, делать другое и говорить о «ценностных приоритетах», рассчитывая обмануть. «Порошенко оказывается зажат в прокрустово ложе им же самим подписанного в Минске в ночь на 12 февраля соглашения, которым ему тычут в нос строгая, с недобрыми глазами Меркель и подвижный Олланд», — сказал Бондаренко. Эксперт отметил, что после встречи в Париже украинский президент впервые за полтора года ощутил себя в континентальном геополитическом одиночестве. Россия же, напротив, укрепила свои позиции на международной арене. «Его можно пожалеть, как жалеют не подготовившего урок школяра, но с той лишь разницей, что ценой его неготовности является судьба 40-миллионной страны», — подвёл итог Бондаренко.

<http://ukraina.ru/news/20151015/1014558324.html>

на грані колапсу» на Korrespondent.net,³⁴⁶ у якій розкриваються всі сім деморалізаторських меседжів Кремля.

Такий метод поширення російських ідей найскладніше розпізнати, адже вплив Росії на її «рупори» ідентифікувати проблематичніше ніж її вплив на ЗМІ. Це також називається «килимовим бомбардуванням» і є запорукою успішних PR-кампаній: поширювати подібні повідомлення одночасно через багато каналів – і таким чином створювати ілюзію реальності.

г. «Ручні» політтехнологи Суркова

Для поширення стратегічних меседжів Кремля щодо України всередині Росії Сурков, імовірно, звертався до послуг низки політичних оглядачів, які регулярно публікували статті, у яких висловлювали погляд Кремля на Україну в російських виданнях. Більшість були опубліковані на сайті politnavigator.net, розрахованому на російську аудиторію. Щонайменше один раз на тиждень Сурков отримував звіти про статті, опубліковані політичними експертами. Приблизно один раз на місяць він також отримував список експертів, з якими планувалися зустрічі. Як звіти, так і списки експертів надсилалися з захищеної електронної адреси, ask1@digitalsafe.com. За деякими свідченнями, ці політичні експерти належать до групи Олексія Чеснакова, директора російського Центру політичної кон'юнктури (детальніше особа Чеснакова розглянута вище, в розділі

«Особи, що стоять за гібридною війною Росії в Україні»).

Ці статті просувалися в соціальних мережах, принаймні про це свідчить звіт від 2 листопада 2015 року.³⁴⁷ У ньому Суркову повідомляють про розкрутку статей у соціальних мережах: їх рекламували через ВКонтакте, twitter, Однокласники, Facebook, Google+, а також у пошукових системах, що, наприклад, допомогло збільшити кількість переглядів статті «Паризький кінець для Порошенка» Олега Бондаренка на сайті izvestia.kiev.ua з 10 000 до 180 438.

Політика, що просувається в цих матеріалах значною мірою повторює тези кремлівської пропаганди, як от «хороший [український] фашист – це мертвий фашист», життє лідерів маріонеткових «республік», жахиття про українську армію, запевнення про те, що Україна розвалюється та історична пропаганда, що ганьбить незалежність української держави та прославляє імовірну появу «незалежних республік». Та паралельно просуваються актуальні для Кремля тези, для зручності виділені в звітах жовтим.

Наприклад, в огляді преси,³⁴⁸ отриманому Сурковим 19 жовтня 2015 року було виділено статтю Олега Бондаренка, опубліковану на підконтрольному Кремлю сайті Ukraina.ru. «Порошенко зажатий в прокрустово ложе ним же самим підписаною в Мінську в ніч на 12 лютого угодою, яку йому тикає в обличчя

346 Лукашин Ю. «АТО на гране коллапса», Korrespondent, 27.01.2014, <http://blogs.korrespondent.net/blog/politics/3397768/>. (дата звернення 29.03.2017).

347 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/открьбь-19-25нов.pdf>.

348 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 20.08.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/Мониторинг-19.10.pdf>

строга, з недобрим поглядом Меркель, і рухливий Олланд», — каже Бондаренко. Автор зазначає, що після зустрічі в Парижі Президент України вперше за півтора роки опинився в «континентальній геополітичній самотності». «Його можна пожаліти, як жаліють школяра, що не підготував свої уроки, з тією лише різницею, що ціною його неготовності є доля 40-мільйонної країни», — підбив підсумки Бондаренко. Росія, натомість, укріпила свої позиції на міжнародній арені.

Узагальнено, основні тези всього документу такі:

- Київ має погодитися на вимоги Кремля стосовно Донбасу (конституційна реформа з забезпеченням «особливого статусу» для Донбасу, федералізація, повна амністія учасників конфлікту, вибори);
- Лідери ЄС тиснуть на Київ погодитися на ці вимоги;
- Україна саботує Мінські угоди;
- Донбас хоче бути частиною Росії;
- Захід відмовився від України.

Для підкреслення цих тез ЗМІ були проведені круглі столи. У листі 8 лютого 2016 року Сурков отримав звіт про круглий стіл, організований 4 лютого 2016 року.³⁴⁹ Під час заходу обговорювалась імовірність розвалу України, якщо вона не проведе федералізацію. Подія була висвітлена в 27 ЗМІ, всі вони російські. Проте іноді медіа-покриття досягалося лише за допомогою прес-релізів і коментарів експертів. Коли 16 липня 2015 року Росія почала видачу російських паспортів на окупованих українських територіях, так само як вона робила на окупованих територіях Грузії, Сурков отримав два огляди ЗМІ щодо цієї події, 17 липня 2015 року³⁵⁰ та 20 липня 2015 року.³⁵¹ Це були здебільшого матеріали в російських ЗМІ, під заголовками «Донбас – це Росія» та «Російські паспорти – це акт милосердя». Цей піар був спрямований на те, щоб подати російську участь у війні – яку вже неможливо було спростувати – у позитивному, гуманітарному ракурсі. Оскільки ці документи мали назву «звіт», не залишається сумнівів, що керівник з Кремля перевіряв виконання завдання.

Може дивувати, чому офіс Суркова докладав так багато зусиль для поширення меседжів стосовно України серед російської аудиторії. За висновками дослідження медіа-простору Росії, здійсненого Українським кризовим медіа-центром,³⁵² 1/3 ефірного часу провідних російських телеканалів присвячено Україні, а 90% інформації – негативна. Основні теми – «громадянська війна» в Україні, Україна – не незалежна держава, Росія допомагає Донбасу. За словами голови аналітичної групи цього дослідження, скоординований характер повідомлень дає підстави вважати, що поширення цих сюжетів через центральні канали контролювалося єдиним центром. Щодо російських онлайн-ресурсів, як розглянуто вище, це було саме так. Метою в обох випадках є збереження підтримки російською громадськістю закордонної політики Володимира Путіна стосовно України, шляхом маніпулювання сприйняттям реальності. Злам Кремлівської пошти показує, яким чином здійснювалися ці маніпуляції.

д. Глузування, загострення протирич і «вкидання» новин

Поштова скринька Ардзінби висвітлює кілька тактик роботи зі ЗМІ та в соціальних мережах, які прокремлівські сили застосовували для дестабілізації України. Добре відома тактика глузування, або «тролінгу опонентів», у соціальних мережах була частиною щоденної діяльності харківської³⁵³ та запорізької³⁵⁴ активістських груп, фінансованих Кремлем. Група Давидченка регулярно узгоджувала з Ардзінбою мему та карикатури для тролінгу в соціальних мережах. Глузування було характерною рисою багатьох вуличних акцій Кремля.

Теми підбиралися дуже майстерно. В Одесі Давидченко використовував негативне ставлення українців до одностатевих шлюбів для поширення негативу щодо європейської інтеграції: на одному з плакатів українські політики були переодягнені в учасників гей-параду з надписом «Ми йдемо в Європопу». Плакат, вивішений на одній з будівель в Одесі, як бачимо з фотографій, які Давидченко надіслав

349 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/отчет-0402-КП-2.pdf>.

350 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ОТЧЕТ-17-07-ПАСП-1.pdf>

351 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ОТЧЕТ-20-07-ПАСП-2.pdf>.

352 Paul Goble "Study: A third of Moscow TV news is about Ukraine, and 90% of it is negative" Euromaidan Press 02.06.2018, дата звернення 10.06.2018 <http://euromaidanpress.com/2018/06/02/study-a-third-of-moscow-tv-news-is-about-ukraine-and-nine-tenths-of-it-is-negative/>

353 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/смета-октябрь.pdf>

354 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 8.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/По-активной-работе-в-Запорожье-и-области-есть-следующие-ресурсы.pdf>

Ардзінбі,³⁵⁵ був погоджений з заступником Суркова в попередньому листуванні та спровокував вибух у ЗМІ й соціальних мережах, як повідомляється в одному з оглядів преси,³⁵⁶ який отримав Ардзінба. Повішені опудала Прем'єр-міністра Яценюка та Президента Порошенка, згадані раніше, також отримали широке висвітлення в ЗМІ, так само як і плакат³⁵⁷ із закликком про допомогу до Володимира Путіна.

Для загострення протиріч Кремль експлуатував наявні проблеми та болючі місця. Трагічна пожежа, що відбулась в Одесі 2 травня 2014 року була однією з таких тем: у пошті Ардзінби ми бачимо інформацію про мітинги, графіті та відео, присвячені події, які мали поширювати міф про пожежу як цілеспрямовану акцію з метою придушення діяльності Антимайдану (що, як ми знаємо тепер, управлялась із Кремля). Звертання до історичних постатей та образів, як от російської імператриці Катерини II або пам'яті про Другу світову війну, були ще одним засобом посилення ворожості одеситів. Як зазначив Давидченко в своєму листі³⁵⁸ Ардзінбі після того як Одеса була обклеєна плакатами з анонсуванням «Катерининського маршу» 4 листопада 2014 року, прихильники України, для яких Катерина II символізує імперський гніт, та прихильники Росії, для яких вона є добродійником Одеси, запекло сперечалися в мережах ВКонтакте та Facebook. Мабуть, саме це й було метою.

Економічні проблеми, що супроводжували війну Росії проти України, були ще одним приводом для посилення розбіжностей. Стрімке зростання цін і підвищення тарифів використовувались для вираження публічного невдоволення з допомогою маріонеткових ГО та суспільних груп, які проводили вуличні мітинги в Одесі, Запоріжжі, Дніпрі, Харкові, а також протести на заводах, де проголошувались кремлівські гасла: заклики до відставки українського Президента та Прем'єр-міністра, відновлення торговельних зв'язків з Росією та окупованим Донбасом, запровадження режиму «вільного порту» тощо.

Але Кремль не зупинився на використанні наявних протиріч, він створював нові. Як зазначається в «звіті по акціях в Одесі за лютий», який Ардзінба отримав від Луїзи Мамедової 16 лютого 2015 року,³⁵⁹ Кремль активно працював над породженням етнічних суперечок в Одесі. Під час однієї «акції» представники азербайджанської діаспори порізали шини одному лідеру Євромайдану, що спричинило бійку. Під час іншої, закамфльовані нападники атакували 75-річного азербайджанця. Це було зроблено або для розпалення етнічного конфлікту, або для створення ілюзії конфлікту. Якщо вірити заголовкам, вигаданим Луїзою Мамедовою, азербайджанські підприємці, що проживали в Одесі, об'єдналися проти українських націоналістів, які буцімто придушували меншини міста, а поліція закривала на це очі. Цей штучно створений «конфлікт» використовувався для запуску прокремлівського напіввійськового угруповання, «Патруль одеських патріотів», самопроголошеною метою діяльності яких було «не дозволити радикальним елементам залякувати наших громадян», але їх справжніми намірами, згідно зі звітом, надісланим Ардзінбі,³⁶⁰ було проникнення та підкуп одеських правоохоронних органів та провокація «радикалів», тобто українських націоналістів, через грабіж і несподівані напади.

Паралельно з діяльністю в соціальних медіа, як от присутність у ВКонтакте та Facebook, управління групами, Кремль застосовував тактику «вбросів», дослівно – «вкидання» новин. На відміну від брехливих новин, «вкинуті» новини не обов'язково брехливі, по суті – це емоційно заряджена інформація, що швидко поширюється через підготовлені канали.

Мета «вкидання» як відносно нового феномену – маніпулювати увагою аудиторії. Команда Ардзінби використовувала їх, щоб підкреслити меседжі та проштовхнути їх у провідні ЗМІ. Це відбувалося завдяки узгодженому поширенню повідомлень у соціальних мережах з допомогою спеціального програмного забезпечення. Це дозволило опублікувати повідомлення на 90 маргінальних сайтах, як пояснила «Луїза

355 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 29.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

356 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 30.03.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 13.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/ссылки-1.pdf>

357 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 13.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 13.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/баннер-1.pdf>

358 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 3.11.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

359 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 16.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 12.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/отчет-по-акциям-одесса-2015.pdf>

360 Лист від tolopchuk@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 27.01.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

Мамедова».³⁶¹ Через такий вибух штучної «уваги» до розробленої теми новина стає релевантною для більших видань. Як зазначив³⁶² Саргіс Мірзаханян у своїй проектній пропозиції Ардзінбі, завдяки масовим «вкидам» на форумах і в чатах в Україні з допомогою «програмного забезпечення з авторизованими надійними акаунтами» інформація потрапляє до новин, до того ж, інформацію «мотиваційного характеру» можна донести до широкої аудиторії в Україні.

Прикладами таких «вкидів» є поширення спаму в соціальних мережах з брехливою новиною про загрозу вибуху/бомбардування³⁶³ або новини про те, що «Активіст закликає до громадського контролю за Запорізькій атомній станції» з натяком на те, що нібито відбувся витік радіоактивних речовин під час заміни російських паливних компонентів на американські. Ардзінба отримав звіт про цю заяву 29 грудня 2014 року.³⁶⁴ Або ж, як зазначала «Мамедова» у згаданому вище звіті,³⁶⁵ «вкиди» супроводжували «новини» про штучний конфлікт з азербайджанською діаспорою в Одесі, який створив Кремль, наприклад: «Азербайджанці, що проживають в Одесі, занепокоєні через дії українських націоналістів», «Націоналізм: монстр, якого випустили на волю» або «Кавказці Одеси об'єднуються проти націоналістів». Варто зазначити, що про останню «новину» була понад 95 згадок на сайтах і в блогах.

Дестабілізація суспільств через загострення наявних протиріч і створення нових і поширення паніки давно визначено цілями Кремля в Україні та за її межами. Злам пошти Суркова дає цінні докази того, яким чином Росія йшла до досягнення цих цілей в Україні: шляхом створення вдаваної реальності з допомогою довірених груп на місцях і спеціальних програм онлайн. Як зазначає Томас,³⁶⁶ така вдавана реальність може паралізувати суперника.

е. Операція «Єврореалізм» або «Україна має забути про ЄС»

Якщо і так відомо, що Кремль заохочував вороже ставлення до євроінтеграційного напрямку України, злам Суркова свідчить, що Кремль також брав участь у створенні інституту в Києві, який би це просував – Фонд «Українська політика».³⁶⁷ Ключові тези «єврореалізму» такі: ЄС не ставиться серйозно до можливого членства України, інтеграція провалиться, Україна має усвідомити це і зрозуміти, що її місце – з Росією.

Хоча, за словами голови Фонду «Українська політика» Костя Бондаренка,³⁶⁸ ініціатива «Єврореалізм» була заснована праворадикальною популістською партією євроскептиків «Альтернатива для Німеччини», Сурков отримав від Бондаренка текст доповіді³⁶⁹ – 30 червня 2015 року, за тиждень до її презентації на круглому столі. Незрозуміло, чи замовляв Сурков підготовку цієї доповіді, але факт того, що документ був надісланий йому до офіційного оприлюднення вказує на те, що Кремль брав участь у проекті. Захід називався «Євроінтеграція України: очікування та реальність» і мав відбутися 6 липня 2015 року в Києві. У доповіді висловлюється думка, що «ЄС не готовий розглядати Україну як повноправного партнера; тому необхідно шукати інші шляхи розвитку» і заклик до України «зняти рожеві окуляри єврооптимізму».

Моніторинг ЗМІ щодо події,³⁷⁰ отриманий Сурковим 8 липня 2015 року, містить заголовки з різних українських і російських ресурсів, наприклад: «Німеччина розпочинає агітацію в Киві: Україні не світить членство в ЄС», «Політика добросусідства ЄС провалилась» та «Україна рухається до економічної кризи». Меседж був зрозумілим: Україні годі мріяти про членство в ЄС. Революція Євромайдану зазнала поразки.

361 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 16.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

362 Лист від mir-sargis@yandex.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 1.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Предложения-по-Тонам.pdf>

363 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 14.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

364 Лист від kolokol_2008@mail.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 29.12.2014, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3.

365 Лист від luiza.mamedova.81@mail.ru до viktor_vinogr@mail.ru, 16.02.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 12.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/отчет-по-акциям-одецца-2015.pdf>

366 Timothy L. Thomas, "Russia's Military Strategy and Ukraine: Indirect, Asymmetric—and Putin-Led," *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 2, 2015, pp445–461, 2015 (дата звернення 26 Май 2018)

367 Веб-сайт фонду: <http://uapolicy.org/>.

368 Михайлов В. «Германия начинает агитацию в Киеве: Украине не светит членство в ЕС», Политнавигатор, 07.07.2015 <http://www.politnavigator.net/germaniya-nachinaet-agitaciyu-v-kiieve-ukraine-ne-svetit-chlenstvo-v-es.html>. (дата звернення 02.05.2017).

369 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/европеализм1-4.pdf>.

370 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/МОНИТОРИНГ-ПО-КРУГЛОМУ-СТОЛУ-0607-4-1.pdf>.

ЗОБРАЖЕННЯ 25. КАРИКАТУРА ЗОБРАЖУЄ ІМОВІРНИЙ ПРОВАЛ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ, ВИКОРИСТАНА ПІСЛЯ КРУГЛОГО СТОЛУ (УКРАЇНСЬКІ КОЗАКИ СТОЯТЬ ПЕРЕД ЗАЧИНЕНИМИ ВОРОТАМИ ДО ЄС). ДЖЕРЕЛО: TVROBEDA.RU

Існують свідчення, що «єврореалізм» — та інформаційна кампанія негативізму щодо європейських перспектив України — стали ідеологічним підґрунтям наступників Партії регіонів Януковича, Опозиційного блоку. Лідер Опозиційного блоку в Парламенті, Борис Колесніков, піднімав у ЗМІ питання «єврореалізму» та просував основну мету Суркова — забезпечити зміни до Конституції України. Такі зміни гарантували б спеціальний статус для маріонеткових республік на Донбасі та можливість Росії втручатися в українську політику, заважаючи демократизації країни та її руху до західних союзів. «Експерти та політики... наполягають на внесенні змін до Конституції, що має стати запорукою встановлення миру на Донбасі та реального порятунку економіки», — підбила підсумки круглого столу ведуча телевізійної програми на каналі «Україна» 6 липня 2015 року, як зазначено в медіа-моніторингу³⁷¹ для Суркова.

«Єврореалізм» став методом Кремля для деморалізації опонента, тобто постєвромайданної України — з поширенням меседжів, що Україна ніколи не досягне своєї мети. З погляду рефлексивного управління, метою цих меседжів було надавати недостовірну інформацію

про ситуацію для впливу на прийняття рішень українцями, непомітно кидаючи їх у задушливі обійми «Матінки Росії».

є. «Європейські друзі допоможуть з темою свободи слова в Україні»

Протиріччя в сфері журналістських стандартів у час миру, в якому Україна перебуває де-юре, і в час війни, у якому Україна перебуває де-факто, існують понад три роки, відтоді як почалися збройні повстання за підтримки Кремля на Донбасі. Метою є маніпуляція громадською думкою для підриву національної безпеки України. Проте нейтралізація цих меседжів викликає звинувачення в придушенні свободи слова.

«Ручний» журналіст Суркова Віталій Лейбін, головний редактор видання «Російський репортер» та давній радник щодо планів завоювання України, запропонував скористатися цією ситуацією. У листі³⁷² від 21 травня 2015 року він розповідає про зустріч з Ігорем Гужвою, головним редактором газети «Вести», що має наклад понад 200 000 примірників щодня, а онлайн-журнал «Вести.Репортер» є партнером «Російського репортера» і поширює подібний зміст. Гужва дав кілька тактичних порад щодо

371 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 20.08.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2017/08/TB-кп.стол0607.pdf>.

372 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/письмо_вл.pdf.

ЗОБРАЖЕННЯ 26. АКТИВІСТИ, ПЕРЕОДЯГНЕНІ В ЗОМБІ, ЧИТАЮЧИ ГАЗЕТУ «ВЕСТИ», ПІКЕТУВАЛИ СЛУЖБУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 21 ЧЕРВНЯ 2015 РОКУ. ФОТО: КАДР З ВІДЕО НА [HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=ENR3TEMUEHS](https://www.youtube.com/watch?v=ENR3TEMUEHS)

дестабілізації України. Він запропонував поставити на порядок денних Мінських переговорів не лише місцеві вибори на окупованому Донбасі, але й позачергові парламентські вибори в Україні, щоб спробувати отримати більше представництво підконтрольних Кремлю представників з «ДНР» і «ЛНР» в українському Парламенті. Загалом Гужва висловив готовність сприяти здійсненню впливу Кремля на місцеві вибори в Києві. «Вести» мають тираж 200 000 безкоштовних примірників у Києві, це дуже впливова газета. Теоретично ми навіть можемо перемогти або почати працювати з якоюсь партією або лідером на майбутнє», – радив Лейбін Суркову.³⁷³

Антиукраїнський зміст газети «Вести» в Україні викликав протест експертів та активістів, які назвали її інструментом кремлівської пропаганди.

Прокуратура Києва відкрита кримінальне провадження проти газети за розпалювання сепаратизму. Служба безпеки України звинуватила

її в сумнівних джерелах фінансування та провела обшук офісу «Вестей» 22 травня та 11 вересня 2015 року. У травні 2015 року Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони оголосив³⁷⁴ «Вести» загрозою для національної безпеки.

Лейбін зазначає, що раніше Кремль обіцяв редактору «Вестей» посприяти отримати «допомогу від європейських друзів на тему свободи слова в Україні». Невідомо, чи через втручання Кремля, але після обшуку СБУ офісу «Вестей» 11 вересня 2014 року представниця ОБСЄ Дуня Міятовіч закликала³⁷⁵ українську владу «втримуватись від будь-яких заходів, що можуть залякувати медійників та перешкоджати роботі органів медіа», додаючи, що «стурбованість національною безпекою, яка пов'язана з поточними викликами в Україні, не повинна виправдовувати непропорційні обмеження свободи вираження поглядів та свободи медіа». У доповіді Freedom House за 2015 рік³⁷⁶ «Вести» були названі прикладом порушення свободи преси. Нині СБУ розслідує незаконне

373 Там само.

374 «Комітет Ради вимагатиме закрити Інтер та Вести, бо вони допомагають Кремлю», Espresso TV, 20.05.2015, https://espresso.tv/news/2015/05/20/komitet_rady_vymahaye_zakryty_quotinterquot_ta_quotvestyquot_bo_vony_dopomahayut_kremlyu____nardep (дата звернення 29.03.2017).

375 «OSCE Representative urges authorities in Ukraine to respect media after raid on Vesti newspaper» OSCE 12.09.2014, дата звернення on 29.03.2017, <http://www.osce.org/fom/123521>.

376 «Ukraine.Freedom of the Press 2015», Freedom House <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/ukraine>.

ЗОБРАЖЕННЯ 27. КАДР З МЕДІА-МОНІТОРИНГУ ЩОДО МУЗИЧНОГО ФЕСТИВАЛЮ «ДОНБАС»

МИРОТВОРЧЕСКИЕ КОНЦЕРТЫ «РУССКОЙ МЕДИАГРУППЫ» Донбасс, февраль 2016 г.

**Группы «Земляне», «Санкт-Петербург», «Русские», «Бойкот»,
Алексей Гоман, Ирина Нельсон (группа «Рефлекс»)**

фінансування холдингу «Вести». Гужва пішов із посади головного редактора «Вестей» 29 липня 2015 року, вів портал strana.ua, а 31 січня 2018 року попросив політичного притулку в Австрії.

ж. Культура як зброя

Офіс Суркова докладав зусиль для просування культурних заходів на підтримку ідеї Кремля. Деякі зусилля були безплідними, проте сама кількість пропозицій, що надходили

на електронну скриньку Суркова, свідчать про усвідомлення Кремлем сили пропаганди засобами культури. Одним із прикладів є книга, метою якої було відбілити імідж самопроголошеного прем'єр-міністра «ДНР». З вересня 2015 року Сурков регулярно отримував новини щодо книги «Розмови з Олександром Захарченком» автора Захара Прилепіна, що називає себе націонал-більшовиком.³⁷⁷ Книга була опублікована в червні 2016 року. Планувалось також зняти фільм: 15 травня 2015 року Сурков отримав сценарій фільму³⁷⁸ режисера Юрія Бикова,

377 «Захар Прилепин: Биография», ZakharPrilepin.Ru <http://zaharprilepin.ru/ru/bio.html> (дата звернення 20.08.2017).

378 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Volontery_draft_2.pdf.

у якому прославляються ополченці російських маріонеткових держав. Рецензія³⁷⁹ на фільм, що надійшла 18 травня 2015 року, рекомендувала зйомки фільму, проте зі змінами до сценарію. Ідея досі не втілена.

Ще одним запланованим культурним заходом був міжнародний музичний фестиваль «Брат», який планували провести в грудні 2015 року в російських маріонеткових державах Вадим Самойлов, колишній лідер російського рок-гурту «Агата Крісті». У ньому мали також взяти участь музиканти зі США. Проте цей проект був надто дорогим для Суркова, навіть зі зменшенням бюджету³⁸⁰ з 550 000 доларів США до 400 000 доларів США. Але відбувся інший фестиваль. 24 лютого Сурков отримав моніторинг ЗМІ³⁸¹ щодо музичного фестивалю «Донбас», організований Міністром культури Росії, який відвідав Донбас з туром у лютому 2016 року. На фестивалі «Донбас» виступали лише російські артисти. Російські ЗМІ повідомили,³⁸² що артисти не отримали гонорарів під час туру Донбасом, тож незрозуміло, чи оплатив Кремль проведення цього туру, що був проведений «Російською Медіагрупою», найбільшим радіо-медіа холдингом Росії.

Ця культурна подія сприяла гарним результатам виборів в Лозовському районі

поблизу Харкова для фінансованої Кремлем партії «Нова держава», як повідомляла³⁸³ лідер Харківського осередку Комуністичної Партії Алла Александровська, аналізуючи результати місцевих виборів 26 жовтня 2015 року. Фестиваль відбувся 25 жовтня 2015 року за участі Александровської, на підтримку «спеціального статусу» області, що просував Кремль. А фестиваль в Одеській області «Таланти національних культур «Перлини Бессарабії» мав зіграти роль «Троянського коня» у створенні платформи для діяльності Віри Шевченко, лідера «Народної Ради Бессарабії» (НРБ). За планом фестивалю, який Ардзінба отримав³⁸⁴ 25 травня 2015 року, передбачалися виступи дитячих пісенних і танцювальних ансамблів і дегустація вина, проте його справжньою метою було поширення прокремлівськими сепаратистськими групами в Одеській області їх ідей. Концерт був запланований на 27 червня 2015 року, але, схоже, не відбувся. За повідомленнями³⁸⁵ місцевого медіа-ресурсу 048.ua, Віра Шевченко зверталася до мера Білгород-Дністровська сприяти проведенню фестивалю, під час якого мала бути озвучена «конституція» НРБ, а приблизна вартість події становила б 200 000 грн (9 430 доларів США). Оскільки медіа-повідомлення про фестиваль відсутні, можна припустити, що він не відбувся.

379 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 1.04.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Рецензия-на-сценарий-фильма.pdf>.

380 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/Брат-Донецк.xlsx>.

381 InformNapalm, SurkovLeaks Part 2, конвертовано в pdf 29.03.2017, <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2016/11/ОТЧЕТ.pdf>.

382 «Российские артисты гастролируют по городам Донбасса», NTV, 13.02.2016 <http://www.ntv.ru/novosti/1605462/> (дата звернення 20.08.2017).

383 InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 4.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Справка-по-результатам-выборов.pdf>.

384 Лист від druginaodessa@yandex.ru to viktor_vinogr@mail.ru, 25.05.2015, InformNapalm, SurkovLeaks Part 3, конвертовано в pdf 14.02.2018 <http://euromaidanpress.com/wp-content/uploads/2018/02/Фестиваль.pdf>.

385 «Бессарабские сепаратисты пытаются устроить фестиваль под Одессой», 048.ua, 26.06.2015 <https://www.048.ua/news/869672> (дата звернення 14.02.2018).

9. Висновки

Аналізований злам кремлівської пошти є поки що найбільшим витокom інформації про вищих посадовців Кремля, що надає унікальну можливість подивитися зсередини на політично-військову, підривно, гібридну війну Кремля в Україні.

Як зазначалось раніше, основою кремлівської версії «гібридної війни» є не стільки масові збройні операції, скільки оновлені активні заходи. Конкретні інструменти, які Росія використовує для досягнення своїх цілей різняться залежно від країни. В Україні, де рівень проникнення та вторгнення вищий, ніж на Заході, Росія використовує весь спектр засобів і методів.

Унікальність цього дослідження полягає в тому, що вона пропонує – через аналіз зламаної пошти – внутрішній погляд на російську стратегію й тактику дестабілізації країни. Цим він відрізняється від інших досліджень, які роблять висновки з зовнішніх спостережень, не маючи змоги дати переконливі докази російського втручання. Довести приховані дії, особливо в рамках політичної та інформаційної діяльності, складно. Бо саме прихованість – головна характеристика прихованих дій, а довести походження кібератак доволі складно.

Злам кремлівської пошти також виявив, що сепаратистські «республіки» на сході України є російськими утвореннями. Чинники й олігархи Кремля відіграють визначальну роль у політичних призначеннях, фінансовій підтримці, видатках на ЗМІ та роботу з громадськістю квазідержав, які він таємно створив і продовжує підтримувати, подібно до заморожених конфліктів у Грузії. А про зв'язок із замороженим конфліктом у Молдові свідчить участь співробітника придністровського КДБ в операціях Росії з метою розколотися Україну зсередини.

Отже, немає сумнівів, що сепаратистські «держави», які ніби вірус вражають будь-яку орієнтовану на реформування країну-сусіда Росії – Грузію, Україну, Молдову – є частиною стратегії Росії з блокування їх подальшої інтеграції з Заходом. Розсекречення електронних листів Суркова, до того ж, закриває питання щодо природи конфлікту: Кремль значною мірою керує та фінансує війну на українському Донбасі під прикриттям внутрішнього сепаратизму.

Окуповані території є інструментом кремлівської стратегії з дестабілізації України та перешкодження її демократизації, її виходу з політичної, економічної та військової сфери впливу Росії та руху до вступу в західні союзи. Перемога для Росії полягає не в припиненні вогню чи перемир'я, а в досягненні змін до Конституції України, які нададуть підконтрольним Росії територіям право вето в питаннях майбутнього закордонної політики України, призведуть до нейтралітету, після чого Україні нічого не лишиться, як стати частиною оборонного союзу під патронатом Росії – міні-Варшавського пакту, до якого входитимуть колишні радянські республіки, крім балтійських країн.

Документи Зламу також показують невдалі спроби Кремля вигадати історичні корені сепаратизму в Україні. Амбітний проект «Новоросія», початковий план Росії відколоти південно-східну частину України, провалився – не вдалось об'єднати навіть ДНР і ЛНР. Злам пошти демонструє, що стратегія Росії постійно адаптується і значною мірою покладається на розвідку та реагує на зміни соціально-політичної ситуації.

До того ж, злам надає суттєві докази втручання Кремля у внутрішні справи України, розкриваючи план дестабілізації і, врешті-решт, послаблення суверенітету країни – як і контролю Києва над власною територією – шляхом режисерування сепаратизму в Харкові та дестабілізації інших регіонів України під ширмою «спеціальних економічних зон». Здійснюючи це, Кремль покладався на співпрацю з проросійськими діячами, двох з яких він навіть витягнув із в'язниці, обмінявши на українських полонених. Так само як таємний політичний контроль над громадськими організаціями та вплив/контроль над проросійськими політиками, пропаганда поширюється прямими й непрямыми шляхами, підсилюючи настрій поразенства та деморалізацію.

Та головне, злам пошти Суркова демонструє, як Кремль поширює політичну владу над суспільствами, вивчаючи думку аудиторії та ретельно підбираючи меседжі для маніпуляції та схиляння її на бік Росії. Покладаючись на аналіз експертів й інсайдерів, Кремль ретельно та гнучко вишукував психологічні розбіжності, використання яких дозволяло спричинити хаос в Україні. Методи

включали проникнення в українські ЗМІ, створення нових видань, підтримка мережі лідерів громадської думки та політичних аналітиків, які поширювали б меседжі Кремля в українських і російських ЗМІ, а також побудова співпраці з крайньо-правими партіями ЄС та «озброєння» культури.

В Україні Кремль прагнув створити ілюзії підтримки своїх меседжів на місцях з допомогою маріонеткових громадських груп і політиків, підсилюючи повідомлення через підконтрольні медіа-канали.

Усе це, а також серйозна розвідувальна діяльність, яку Кремль провів в Україні, вказує на те, що загальна стратегія втручання Владислава Суркова в країні виходило з російської військової стратегії рефлексивного управління Reflexive Control, де глибоке розуміння об'єкта впливу та його слабких сторін є першим кроком до маніпуляції цільових аудиторій. Потім, після створення цієї вдаваної реальності, Кремль підштовхує противника до прийняття рішень, які призводять до його поразки.

Злам пошти свідчить про те, що багато планів Росії щодо домінування в Україні реалізувались завдяки ідеологічним союзникам. Вони знали країну та її жителів так, як ніхто з росіян. Вони визначали слабкі місця, які можна було вражати й вигадували історії для використання в стратегіях рефлексивного управління. Для досягнення успіху в західних країнах Росія також залучає місцевих експертів для розробки стратегії та способів донесення своїх повідомлень. На Заході це часто роблять дружні до Росії політичні партії та західні PR-компанії, ласі до російських грошей.

Втручання Росії в Україні стало можливим через слабкості української держави. Ефективна держава, що здійснює державну владу за підтримки ефективної поліції, а також сильних, незалежних ЗМІ та громадянського суспільства, а також незалежного від контролю олігархів політичного ландшафту була б значно менш вразливою до підривної роботи Росії. Проте навіть зі слабкою державою надзвичайно важливу роль у протидії Росії зіграв громадянський активізм і волонтерство, тоді як наступ «економічного сепаратизму» був зупинений Службою безпеки України та вищими посадовцями, дехто з яких усвідомили ризики для української державності. Хоча правоохоронні структури на Заході сильніші, ніж в Україні, російські гроші, ймовірно, приваблюють маргінальних західних політиків не менше, ніж українських. Таким чином, ідентифікація та робота з місцевими колабораціоністами має бути ключовим пунктом будь-якої стратегії з протидії російському втручання.

Кремль працював для досягнення своїх глобальних, стратегічних цілей в Україні шляхом режисрування сепаратизму в Харкові, заохочував і фінансував протести проти українського уряду в Одесі, Дніпрі, Запоріжжі, Харкові та в Києві з допомогою маріонеткових груп і втручань у місцеві вибори в Харківській області. Особливо активна кампанія була розгорнута в портовому місті Одеса та в сусідньому багатонаціональному регіоні Бессарабія, де Кремль намагався заснувати «Народну Раду Бессарабії», яка, на думку СБУ, була передвісником вторгнення з сусіднього Придністров'я. Ці кампанії включали маніпуляції Росією ЗМІ та політиками по всій Україні. Деякі нюанси будуть знайомі працівникам сфери маркетингу й проведення політичних кампаній на Заході. Проте визначальною характеристикою російської прихованої війни є поєднання Кремлем PR-інструментів з інструментами підривної роботи й насильства. Документи містять кошторис кампаній, де це можливо, з цінами на кібератаки, організацію вуличних мітингів і навіть насильницьке повалення місцевих органів влади України, що відкрило б дорогу Росії для здійснення контролю. Імовірно, «грантери» Кремля на місцях пропонували ідеї досягнення кремлівських цілей, а російські чиновники визначали, кого фінансувати.

На початку конфлікту Кремль створив неіснуючий привид «фашизму» та «репресій проти російськомовних» в Україні, щоб поширити сум'яття та дискредитувати продемократичні демонстрації Євромайдану. Сьогодні Кремль продовжує фабрикувати фантоми «єврореалізму», «спеціальних економічних зон» і сепаратистських рухів в Україні. Парадоксально, але для знищення держави Кремль звертається до західних цінностей свободи слова для задоволення своїх вимог і уможливлення діяльності своїх агентів впливу в Україні.

Про авторів

Аля Шандра – головна редакторка Euromaidan Press, незалежне англomовне онлайн-видання про Україну. До того, як стати журналісткою під час Євромайдану, вона досліджувала зміни клімату та землекористування і була громадською активісткою. В Euromaidan Press, вона зосереджується на соціальних перетвореннях в Україні та російській гібридній війні та пропаганді, а також бере участь в кампанії Let My People Go для звільнення українських політв'язнів Кремля. Вона є продюсеркою фільму про цих в'язнів, «Заручники Путіна: українські політв'язні Кремля». Її статті з'являлися в Ukraine Verstehen, Vox Ukraine, Kyiv Post, та інших виданнях.

Роберт Сілі – британський політик, член парламенту Великої Британії від острова Вайт. Він також був членом Ради зовнішньої політики Палати громад Великої Британії. Наразі він Особистий парламентський секретар міністра. До свого обрання депутатом в червні 2017 року, він служив в збройних силах Великої Британії під час кампаній в Афганістані, Іраку, Лівії, та ІДІЛ. Отримав подяку за службу в Іраку в 2009 році. В 2016 році нагороджений військовим Орденом Британської імперії. В його доробку – академічні та журналістські праці про російську військову та стратегічну доктрину, а також більш загально – про нетрадиційні та нові форми конфлікту. Його авторству належить одне з небагатьох рецензованих визначень сучасної російської стратегії конфлікту, яке доступне на Заході. Він також був науковим співробітником програми «Мінливий характер війни» Оксфордського університету. З 1990 о 1994, він жив в СРСР та пострадянських країнах, спочатку працюючи іноземним кореспондентом The Times, а потім спеціальним кореспондентом The Washington Post.